

ISSN: 2687- 4385
eISSN: 2687-6248
www.ijhar.net / www.ijhar.org

ULUSLARARASI İNSAN VE SANAT ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

ijhar[®]
INTERNATIONAL JOURNAL OF
HUMANITIES AND ART RESEARCHES

Cilt 7, Sayı 2 / 30 Haziran 2022

YAZ / SUMMER

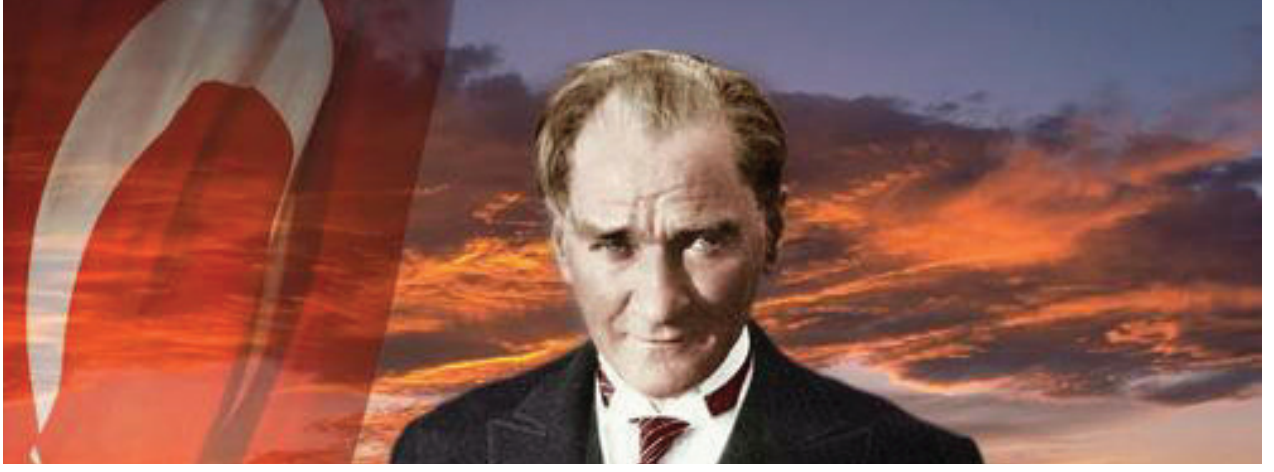

**ULUDAĞ
GELİŞİM
AKADEMİSİ**

ijharjournal@gmail.com / P: +90 (224) 4130006

Uludağ Gelişim Akademisi 29 Ekim Mah. İzmir Yolu Cad. No:404 Nilüfer / BURSA

Uludağ Gelişim Akademisi yayınıdır

Türk Milletinin tuttuğu meşale, pozitif bilimdir.
M.K. Atatürk

ISSN: 2687 - 4385 / E-ISSN : 2687 - 6248

Sahibi: Uludağ Gelişim Akademisi Adına Çetin YILDIRIM

Kapak ve Sayfa Tasarımı: Gültekin ERDAL

Basım Yeri: Stüdio Star Ajans Matbaacılık Şti.

Alaattin Bey Mah. 634 Sk. Nilüfer Ticaret Merkezi 2. Bölge Ayaz Plaza No:24

Nilüfer / BURSA

İletişim Adresi : Uludağ Gelişim Akademisi

29 Ekim Mah. İzmir Yolu Cad. No:404 Nilüfer / BURSA

P: +90 (224) 413 00 06

Mail: ijharjournal@gmail.com / ijharjournaltr@gmail.com

www.ijhar.org

www.ijhar.net

Yayıncı / Publishing

Bursa Uludağ Koleji Özel Eğitim Kurumları

İmtiyaz Sahibi / Garantee

Çetin YILDIRIM

Bursa Uludağ Koleji Özel Eğitim Kurumları
Uludağ Gelişim Akademisi Yayınları

Kurucu Heyet / Founding Committee

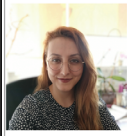
Prof. Dr. Kelime ERDAL
Dr. Öğr. Üyesi İbrahim İmran ÖZTAHTALI
Öğr .Gör. Gültekin ERDAL
Çetin YILDIRIM

Associate Prof. Dr. Şükrü BAŞTÜRK

Qualification	PhD
Position	Chef-in Editör
Mail	basturk@uludag.edu.tr
Fone	(224) 294-42224
Country	Türkiye
Affiliation	Bursa Uludağ University, Faculty of Education, Turkish Language Education

Assistant Prof. Dr. Hatice YURTSEVEN YILMAZ

Qualification	PhD
Position	Secretary
Mail	hyurtseven@uludag.edu.tr
Fone	(224) 294-40995
Country	Türkiye
Affiliation	Bursa Uludağ University, Faculty of Education, Turkish Language Education

Şükrü KAYA

Qualification	Master's Degree
Position	Editor - Mizanpaj
Mail	skaya@uludag.edu.tr
Fone	(224) 294- 295-5498
Country	Türkiye
Affiliation	Bursa Uludağ University, Karacabey Vocational School Computer Technologies

Prof. Dr. Hülya TAŞ

Qualification	PhD
Position	Area Editor - Folk Literature and Folk Culture
Mail	htas@uludag.edu.tr
Fone	(224) 294-1817
Country	Türkiye
Affiliation	Bursa Uludağ University, Faculty of Science and Literature, Department of Folklore

Prof. Dr. Kelime ERDAL

Qualification	PhD
Position	Area Editor - Children's Literature and Children's Books
Mail	kelime@uludag.edu.tr
Fone	(224) 22225
Country	Türkiye
Affiliation	Bursa Uludağ University, Faculty of Education Turkish Education Department

Prof. Dr. Şenay ŞAHİN

Qualification	PhD
Position	Area Editor - Sport Sciences
Mail	sksahin@uludag.edu.tr
Fone	(224) 294-2926
Country	Türkiye
Affiliation	Bursa Uludağ University, Sports Science Faculty Coaching Training

Prof. Dr. Mujib ALAM

Qualification	PhD
Position	Area Editor - International Relations
Mail	malam3@jmi.ac.in
Fone	+91-11 26987583
Country	India
Affiliation	Academy of International Studies, Jamia Millia Islamia (A Central University), New Delhi-110025.

Prof. Dr. Sabry Tefvik HAMMAN

Qualification	PhD
Position	Area Editor - Literature
Mail	sabrihammam@yahoo.com
Fone	00201005474263
Country	Egypt
Affiliation	Sohac University Faculty of Letters Department of Turkish

Prof. Dr. Rıza SAM

Qualification	PhD
Position	Area Editor - Social Sciences
Mail	nrsam1635@uludag.edu.tr
Fone	(224) 261-5540
Country	Türkiye
Affiliation	Bursa Uludag University Social Sciences Vocational School Property Protection And Security

Prof. Dr. Ömer DÜZBAKAR

	Qualification	PhD
	Position	Area Editor - History and Geography
	Mail	oduzbakar@uludag.edu.tr
	Fone	(224) 294-2250
	Country	Türkiye
	Affiliation	Bursa Uludağ University, Faculty of Education Department of Social Studies Education

Prof. Dr. Sezin TÜRK KAYA

	Qualification	PhD
	Position	Area Editor - Art and Design
	Mail	turkkaya@uludag.edu.tr
	Fone	+90 (224) 2940894
	Country	Türkiye
	Affiliation	Bursa Uludağ University, Faculty of Fine Arts, Graphic Design Department

Prof. Dr. Birol TAŞ

	Qualification	PhD
	Position	Area Editor - Agricultural Sciences
	Mail	melik@uludag.edu.tr
	Fone	(224) 294-1513
	Country	Türkiye
	Affiliation	Bursa Uludağ University, Faculty of Agricultural

Associate Prof. Dr. Erol OGUR

	Qualification	PhD
	Position	Area Editor - Turkish Language and Literature
	Mail	ogur@uludag.edu.tr
	Fone	(224) 294-42222
	Country	Türkiye
	Affiliation	Bursa Uludağ University, Faculty of Education Turkish Education Department

Associate Prof. Dr. Süleyman EROĞLU

	Qualification	PhD
	Position	Area Editor - Turkish Language and Literature
	Mail	seroglu@uludag.edu.tr
	Fone	(224) 294-42223
	Country	Türkiye
	Affiliation	Bursa Uludağ University, Faculty of Education Turkish Education Department

Associate Prof. Dr. Ersin ŞAHİN

	Qualification	PhD
	Position	Area Editor - Educational Sciences
	Mail	ersahin@uludag.edu.tr
	Fone	(224) 294-2926
	Country	Türkiye
	Affiliation	Bursa Uludağ University, Faculty of Education, Department of Educational Sciences

Associate Prof. Dr. Levent Ali ÇANAKLI

	Qualification	PhD
	Position	Editor - Last Read Editor
	Mail	alicanakli@uludag.edu.tr
	Fone	(0224) 29 55029
	Country	Türkiye
	Affiliation	Bursa Uludağ University, Faculty of Education Turkish Education Department

Assistant Prof. Dr. Nazan OSKAY

	Qualification	PhD
	Position	Area Editor - Art Sciences
	Mail	nazan_orskay@hotmail.com
	Fone	+90 (432) 444 5065 / 22815
	Country	Türkiye
	Affiliation	Van Yüzüncü Yıl University, Faculty Of Fine Arts Arts

Dr. Sercan ALABAY

	Qualification	PhD
	Position	Area Editor - Foreign Languages
	Mail	salabay@gsu.edu.tr
	Fone	(212) 227 44 80 / 1971
	Country	Türkiye
	Affiliation	Galatasaray University, Vocational School of Foreign Languages, Department of French

Dr. Erkan YILMAZ

	Qualification	PhD
	Position	Area Editor - Foreign Languages
	Mail	eyilmaz@uludag.edu.tr
	Fone	(224) 294-
	Country	Türkiye
	Affiliation	Bursa Uludağ University, Faculty of Education, Foreign Language Education

Dr. Tayfun BARIŞ

	Qualification	PhD
	Position	Editor - Language and Spelling Editor
	Mail	tbaris@uludag.edu.tr
	Fone	(0452) 475 73 92
	Country	Türkiye
	Affiliation	Bursa Uludağ University, Turkish Teaching Application and Research Center (ULUTÖMER)

Instructor Aynur AKSEL

	Qualification	Master's Degree
	Position	Area Editor - Foreign Languages
	Mail	aynuraks@uludag.edu.tr
	Fone	(224) 2615205
	Country	Türkiye
	Affiliation	Bursa Uludağ University, School of Foreign Languages

Research Assistant Ebru Kuybu DURMAZ

Qualification	PhD
Position	Editor - Language and Spelling Editor
Mail	ebrukuybu@uludag.edu.tr
Fone	(224) 294-55079
Country	Türkiye
Affiliation	Bursa Uludağ University, Faculty of Science and Letters Department of Turkish Language and Literature

Instructor Gültekin ERDAL

Qualification	Master's Degree
Position	Publish Editor
Mail	gultekinerdal@uludag.edu.tr
Fone	(224) 294-2364
Country	Türkiye
Affiliation	Bursa Uludağ University, Technical Sciences Vocational School

Prof. Dr. Alev Sınar Uğurlu - Türkiye
Prof. Dr. Behçet Kemal Yeşilbursa - Türkiye
Prof. Dr. Carmen Andréi - Romanya
Prof. Dr. Birol Taş - Türkiye
Prof. Dr. Hatice Şahin - Türkiye
Prof. Dr. Hülya Taş - Türkiye
Prof. Dr. Kazım Yoldaş - Türkiye
Prof. Dr. Kelime Erdal - Türkiye
Prof. Dr. Kerime Üstünova - Türkiye
Prof. Dr. Lindita Khanari Latifi - Arnavutluk
Prof. Dr. Marie Françoise Montaubin - Fransa
Prof. Dr. Nadezhada Oynotkinova - Rusya
Prof. Dr. İsmail Hakkı Aksoyak - Türkiye
Prof. Dr. Sabri Tefvik Hammam - Mısır

Prof. Dr. Shahid Ahmed Jamia Millia - Hindistan
Doç. Dr. Elvira Latifova - Azarbaycan
Doç. Dr. Süleyman Eroğlu - Türkiye
Dr.Öğr.Üyesi İbrahim İmran Öztahtalı - Türkiye
Dr. Erkan Yılmaz, Türkiye
Öğr. Gör. Gültekin Erdal - Türkiye

- Prof. Dr. Abdülkadir Çüçen, Bursa Uludağ Üniversitesi, Bursa - Türkiye
- Prof. Dr. Alev Sınar Uğurlu, Bursa Uludağ üniversitesi, Bursa - Türkiye
- Prof. Dr. Alfina Silgatullina, Rusya Bilimler Akademisi, Moskova - Rusya
- Prof. Dr. Ayşe Saraçgil, Floransa Üniversitesi, İtalya
- Prof. Dr. Behçet Kemal Yeşilbursa, Bursa Uludağ Üniversitesi, Bursa - Türkiye
- Prof. Dr. Carmen Andréi, Galati Üniversitesi, Romanya
- Prof. Dr. Erkan Işığçok, Bursa Uludağ üniversitesi, Bursa -Türkiye
- Prof. Dr. Hande Müjde Ayan, Marmara Üniversitesi, İstanbul - Türkiye
- Prof. Dr. Hatice Şahin, Bursa Uludağ üniversitesi, Bursa - Türkiye

- Prof. Dr. Hülya Taş, Bursa Uludağ üniversitesi, Bursa - Türkiye
- Prof. Dr. İlker Küçük, Bursa Uludağ üniversitesi, Bursa -Türkiye (04.05.2020)
- Prof. Dr. İsmail Hakkı Aksoyak, Gazi Üniversitesi, Ankara - Türkiye.
- Prof. Dr. İsmail Naci Cangül, Bursa Uludağ Üniversitesi, Bursa - Türkiye
- Prof. Dr. Kamil Veli Nerimonoglu, Aydın Üniversitesi, İstanbul - Türkiye
- Prof. Dr. Kelime Erdal - Türkiye, Bursa Uludağ üniversitesi, Bursa - Türkiye
- Prof. Dr. Kerime Üstünova, Bursa Uludağ Üniversitesi, Bursa - Türkiye
- Prof. Dr. Lindita Xhanari Latifi, Arnavutluk
- Prof. Dr. Marie Françoise Montaubin, Jules Vernes Üniversitesi, Fransa
- Prof. Dr. Mehmet Ali Akıncı, Rouen Üniversitesi - Fransa
- Prof. Dr. Nadezhada Oynotkinova, Rusya Bilimler Akademisi, Sibirya – Rusya
- Prof. Dr. Sabri Tefvik Hammam, Sohac Üniversitesi - Mısır
- Prof. Dr. Selçuk Mülayim, Marmara Üniversitesi, İstanbul - Türkiye
- Prof. Dr. Shahid Ahmed Jamia Millia, Islamia A Central Universty - Hindistan
- Prof. Dr. Tefvik Alıcı, Bursa Uludağ üniversitesi, Bursa -Türkiye
- Prof. Dr. Rıza Sam, Bursa Uludağ üniversitesi, Bursa -Türkiye
- Prof. Dr. Yılmaz Selim Erdal, Hacettepe Üniversitesi, Ankara -Türkiye
- Prof. Dr. Zübeyde Sinem Genç, Bursa Uludağ üniversitesi, Bursa -Türkiye
- Doç. Dr. Cavid Qasimow, Bakü Devlet Üniversitesi - Azerbaycan
- Doç. Dr. Erol Ogur, Uludağ üniversitesi, Bursa - Türkiye
- Doç. Dr. Elvira Latifova, Bakü Devlet Üniversitesi, Bakü - Azarbeycan
- Doç. Dr. Galina Miskiniene, Vilniaus Üniversitesi, Litvanya
- Doç. Dr. İryna Dryga, Ukrayna Milli Bilimler Akademisi, Ukrayna
- Doç. Dr. Hicabi Gülgen, Bursa Uludağ üniversitesi, Bursa - Türkiye
- Doç. Dr. Mehmet Özdemir, Şeyh Edebali Üniversitesi, Bilecik -Türkiye
- Doç. Dr. Minara Aliyeva, Bursa Uludağ üniversitesi, Bursa - Türkiye
- Doç. Dr. Mustafa ULUOCAK, Bursa Uludağ üniversitesi, Bursa - Türkiye
- Doç. Dr. Nuray parlak Yılmaz, Bursa Uludağ üniversitesi, Bursa -Türkiye
- Doç. Dr. Levent Ali Çanaklı, Uludağ üniversitesi, Bursa - Türkiye
- Doç. Dr. Ranetta Gatorova, Kırım Mühendislik ve Pedagoji Üniversitesi, Ukrayna
- Doç. Dr. Süleyman Eroğlu, Bursa Uludağ üniversitesi, Bursa - Türkiye
- Doç. Dr. Şükrü Baştürk, Uludağ Üniversitesi, Bursa - Türkiye
- Doç. Dr. Victor Until, ULIM Kişinev Üniversitesi, Moldova
- Doç. Dr. Zhanna Yusha, Rusya Bilimler Akademisi, Sibirya - Rusya
- Dr. Öğr.Üyesi İbrahim Öztahtalı, Bursa Uludağ üniversitesi, Bursa - Türkiye
- Dr. Erkan Yılmaz, Bursa Uludağ Üniversitesi
- Dr. Luigi Oliva, University Of Sasari- İtalya
- Dr. Songül Alpaslan, Roodenberg - Hollanda

Genel İlkeler:

Bursa Uludağ Gelişim Akademisi bünyesinde 2016 yılında yayın hayatına başlayan Uluslararası İnsan ve Sanat Araştırmaları Dergisi (International Journal of Humanities and Art Researches), bahar, yaz, sonbahar ve kış aylarında yılda dört defa yayımlanır. IJHAR, hem online hem de basılı olarak yayımlanır. Basılı dergiler, yazarlara ücretsiz olarak gönderilir. Makalelerin tamamı <http://www.Ijhar.net> ve <http://www.Ijhar.org> adresinden online olarak ücretsiz okunabildiği gibi abonelik imkânlarıyla her okuyucuya basılı örneği gönderilir. Ijhar, gerekli gördüğünde özel sayı çıkartarak belirli alanları tartışmaya açar ya da yurt içinde ve yurt dışında alanında söz sahibi olmuş, saygınlık kazanmış bilim ve sanat insanlarına şükranlarını sunmayı hedefler. Bu konuda karar ve yetki bilim ve yayın kuruluna aittir.

Konu:

Derginin öncelikli konuları arasında UNESCO Dünya Mirası Listesine giren 15 Türk kültürünü (<http://www.kulturvarliklari.gov.tr/TR,44423/dunya-miras-listesi.html>) korumak ve UNESCO sözleşmenin 16, 17 ve 18. maddelerine göre oluşturulan Somut Olmayan Kültürel Miras Listesinde yer alan:

İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Miras Temsili Listesi

Acil Koruma Gerektiren Somut Olmayan Kültürel Miras Listesi

En İyi Uygulama Örnekleri Listesi'dir.

Bu amaçla Türkiye ve diğer ülkelerdeki halkbilimi, etnoloji ve antropoloji, doğa ve ekoloji, görsel sanatlar, yerel sanat ve kültürel miras konuları ve bunlarla ilgili her türlü kuram ve yöntem sorunlarını içeren araştırma, inceleme ve derlemeye dayanan kültür araştırmalarını yayımlar.

İçerik:

Alanında bir boşluğu dolduracak, araştırmaya dayalı özgün makaleler,

Alanın gelişimine katkı sağlayacak tanıtım ve eleştiri yazıları,

Toplum kültürü, halkbilimi, etnoloji, antropoloji, doğa ve ekoloji, görsel sanatlar, ebru sanatı, hat sanatı, çinicilik ve süsleme sanatları ve kültürel miras çalışmalarına kuramsal ve yöntemsel açıdan katkı sağlayacak çeviriler, kısa raporlar ve bilgi notları brief

report ve short communication'lar,

Alandan veya yazılı kaynaklardan yapılan derlemeler.

Ijhar'da yayımlanacak yazılarda daha önce hiçbir yerde yayımlanmamış olma şartı aranır. Bilimsel bir toplantıda sunulmuş bildiriler, bildiri kitapçığında tam metin yayımlanmış ise Ijhar'da yayımlanamaz.

Gelen Yazıların Değerlendirilmesi:

Yayımlanmak üzere gönderilen makaleler öncelikle amaç, konu, içerik ve yazım kuralları açısından incelenir. Bu yönleriyle uygun bulunanların yazar adları gizlenir ve ilgili alanın sorumlu editörüne gönderilir. Baş editör, alan editör üyelerinin görüşü doğrultusunda, bilimsel bakımdan değerlendirilmek üzere, alanında eser ve çalışmalarıyla kabul görmüş iki hakeme gönderir. Aynı nitelikteki hakemler, editörler arasından da belirlenebilir.

Dergi etik kuralları gereği, hakemlere yazar adı gönderilmez, yazarlara hakem adı açıklanmaz.

Hakem raporları derginin veri tabanında saklanır. Hakem raporlarından biri olumlu, diğeri olumsuz olduğu takdirde, yazı üçüncü bir hakeme gönderilebilir veya alan editörleri nihai kararını raporlar üzerinden verir.

Makalenin yayımlanabilmesi için, olumlu iki hakem raporu ve alan editörü onayı gerekir. Yayın kararı verilen makaleler sıraya konulur ancak editörlük, dosya hazırlama, güncellik, gereklilik gibi dergiciliğe bağlı birçok nedenle değişiklikler yapabilir. Önemli bir neden olmadığı sürece makale (yazara bilgi verilir), Yayın Kurulunca, derginin en yakın sayısında yayımlanır.

Yazarlar, hakemlerin ve alan editörlerinin eleştiri, öneri ve düzeltme taleplerini dikkate almak zorundadır. Katılmadıkları noktaları gerekçeleriyle birlikte ayrı bir rapor hâlinde Yayın Kurulu'na sunabilirler.

Hakemlik süreçlerini tamamlamış ve yayımına karar verilmiş makaleler için "yayımlanacaktır" içerikli resmî yazı verilir. Ancak hangi sayıda yayınlanacağı editörlere ve derginin yayım ilkelerine bağlıdır.

TRDizin'e sıklıkla gelen sorulardan yola çıkarak yardımcı olacağını düşündüğümüz bilgileri aşağıda bilgilerinize sunuyoruz.

SORU: Tüm makaleler için etik kurul izni gerekli midir?

Yanıt: Hayır. Kriterlerde de "Etik Kurul İzni gerektiren" makaleler olarak belirtilmektedir.

Etik Kurul izni gerektiren araştırmalar aşağıdaki gibidir.

Anket, mülakat, odak grup çalışması, gözlem, deney, görüşme teknikleri kullanılarak katılımcılardan veri toplanmasını gerektiren nitel ya da nicel yaklaşımlarla yürütülen her türlü araştırmalar.

İnsan ve hayvanların (materyal/veriler dahil) deneysel ya da diğer bilimsel amaçlarla kullanılması,

İnsanlar üzerinde yapılan klinik araştırmalar.

Hayvanlar üzerinde yapılan araştırmalar.

Kişisel verilerin korunması kanunu gereğince retrospektif çalışmalar.

Ayrıca; Olgu sunumlarında "Aydınlatılmış onam formu" nun alındığının belirtilmesi,

Başkalarına ait ölçek, anket, fotoğrafların kullanımı için sahiplerinden izin alınması ve belirtilmesi,

Kullanılan fikir ve sanat eserleri için telif hakları düzenlemelerine uyulduğunun belirtilmesi

SORU: Geçmiş yıllarda tamamlanmış çalışma ve tezden üretilen yayınlar için geriye dönük etik Kurul İzni alınmalı mıdır?

Yanıt: 2020 yılı öncesi araştırma verileri kullanılmış, yüksek lisans/doktora çalışmalarından üretilmiş (makalede belirtilmelidir), bir önceki yıl dergiye yayın başvurusunda bulunulmuş, kabul edilmiş ama henüz yayımlanmamış makaleler için geriye dönük etik kurul izni gerekmemektedir.

SORU: TR Dizin'in bu kuralları ile üniversiteler dışında yapılan yayınlara kısıt mı getirilmiştir?

Yanıt: Hayır. Üniversite mensubu olmayan araştırmacılar da bölgelerinde bulunan Etik Kurul'lara başvurabilmektedir.

AYRICA: Dergiler "Yayın Etiği", "Araştırma Etiği" ve "Yasal/Özel izin belgesi alınması" ile ilgili kurallara uyduğunu uluslararası standartlara atıf yaparak, hem web sayfasında hem de basılı dergide herbiri için ayrı başlık açarak belirtmelidir. Dergilerde yayın etiğine uygunluk konusu sadece yazarların

sorumluluğuna bırakılmamalı, dergi yayın etiği konusunda izleneceği yolu açık olarak tanımlanmış olmalıdır. Dergilerde yayımlanacak makalelerde etik kurul izni ve/veya yasal/özel izin alınmasının gerekmediği makalede belirtilmiş olmalıdır. Eğer bu izinlerin alınması gerekli ise, izinin hangi kurumdan, hangi tarihte ve hangi karar veya sayı numarası ile alındığı açıkça sunulmalıdır. Çalışma insan ve hayvan deneklerinin kullanımını gerektiriyor ise çalışmanın uluslararası deklarasyon, kılavuz vb. uygun gerçekleştirildiği beyan edilmelidir. Belirtilen hususlarla ilgili çalışmaların bu yıl içerisinde tamamlanması ve varsa eksikliklerin en kısa sürede giderilmesi önem arz etmektedir. Saygılarımızla...

The authors' publications in IJHAR are distributed under the Creative Commons Attribution (CC BY) license (<http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>). The license was developed to facilitate open access, namely, free immediate access to and unrestricted reuse of original works of all types.

Under this license, authors retain ownership of the copyright for their publications but grant IJHAR a non-exclusive license to publish the work in paper form and allow anyone to reuse, distribute and reproduce the content as long as the original work is properly cited.

Appropriate attribution can be provided by simply citing the original work. No permission is required from the authors or the publishers. For any reuse or distribution of a work, users must also make clear the license terms under which the work was published.

The standard license will be applied to the authors' publications, which ensures the publications freely and openly available in perpetuity.

Articles submitted to the International Journal of Human and Art Research are subjected to the iThenticate similarity report before the referee process. The citation rate of the articles from a single source should not exceed 3% and the total citation rate should not exceed 30%. Otherwise, the article is returned to its author. The author can reload the article after making the necessary edits.

Gelen Yazıların Değerlendirilmesi: Körleme Hakemlik Türü

Uluslararası İnsan ve Sanat Araştırmaları Dergisi (Ijhar), tüm çalışmaların değerlendirme sürecinde çifte körleme yöntemini kullanmaktadır. Çift körleme yönteminde çalışmaların yazar ve hakem kimlikleri gizlenmektedir.

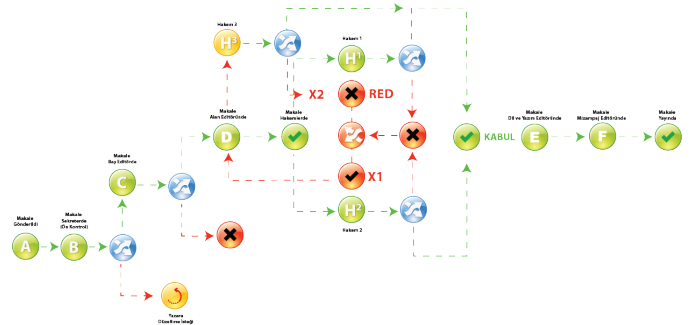
Evaluation of Incoming Articles:
Blind Referee Type

The International Journal of Human and Art Studies (Ijhar) uses the double-blind method in all studies' evaluation process. In the double-blind method, the author and referee identities of the studies are hidden.

İlk Değerlendirme Süreci

Uluslararası İnsan ve Sanat Araştırmaları Dergisi'ne gönderilen çalışmalar ilk olarak editörler tarafından değerlendirilir. Bu aşamada, derginin amaç ve kapsamına uymayan, Türkçe ve İngilizce olarak dil ve anlatım kuralları açısından zayıf, bilimsel açıdan kritik hatalar içeren, özgün değeri olmayan, yayın politikalarını karşılamayan ve iThenticate benzerlik oranı genelde %30, aynı kaynaktan %3 oranını aşan çalışmalar reddedilir. Reddedilen çalışmalar, gerekçeleri ile birlikte yazarına iade edilir. Uygun bulunan makaleler ise ön değerlendirme için tekrar baş editör tarafından incelenir. Uygun bulunan yazıların yazar adları gizlenir ve ilgili alanın sorumlu editörüne gönderilir. Makaleler, alan editörlerinin görüşleri doğrultusunda, bilimsel bakımdan değerlendirilmek üzere, alanında eser ve çalışmalarıyla kabul görmüş iki hakeme gönderilir. Hakemler, editörler arasından da belirlenebilir. Hakem raporlarından biri olumlu, diğeri olumsuz olduğu takdirde, yazı üçüncü bir hakeme gönderilir. Makalenin yayımlanabilmesi için, olumlu iki hakem raporu ve alan editörü onayı gerekir. Yazarlar, hakemlerin ve alan editörlerinin eleştirisi, öneri ve düzeltme taleplerini dikkate almak zorundadır. Yazar, hakemlerin eleştirilerine katılmadığı kısımları gerekçeleriyle birlikte bir rapor hâlinde Yayın Kurulu'na sunabilir.

Hakemlik süreçlerini tamamlamış ve yayımına karar verilmiş makaleler için "yayımlanır" içerikli bilgi, IJHAR resmî web sitesi makale sistemi üzerinden ilan edilir. Ancak hangi sayıda yayınlanacağı editörlere ve derginin yayım ilkelerine bağlıdır.

- Araştırma Makalesi • Research Article • <http://eoi.citefactor.org/10.11243/ijhar.07.02.07>
1. **Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Girişimcilik Eğitimine İlişkin Görüşleri**
Opinions Of Social Studies Teachers About Entrepreneurship Teaching
Yahya ŞENTÜRK 98-132
- Araştırma Makalesi • Research Article • <http://eoi.citefactor.org/10.11243/10.11243/ijhar.07.02.08>
2. **Cahit Uçuk'un Çocuk Romanlarında Değerler Eğitimi**
Values Education in Children's Novels of Cahit Uçuk
Elif Burcu ULUN..... 133-145
- Araştırma Makalesi • Research Article • <http://eoi.citefactor.org/10.11243/ijhar.07.02.09>
3. **Malatya Kanatlı Kilim Dokumaları**
Malatya Winged Rug Weaves
Doç.Dr. Songül ARAL 146-168
- Araştırma Makalesi • Research Article • <http://eoi.citefactor.org/10.11243/ijhar.07.02.10>
4. **Yunan Mitolojisindeki Tanrı Pan Sembolünün Doğa Bağlamında Resim Sanatına Yansıması**
The Reflection Of The God Pan Symbol In Greek Mythology In The Context Of Nature On The
Art Of Painting
Doç. Dr. Meral BATUR, Alparslan BAŞDOĞAN..... 169-182
- Araştırma Makalesi • Research Article • <http://eoi.citefactor.org/10.11243/ijhar.07.02.11>
5. **Fütürizm Işığında Baskıresim: Grosvenor Modern Sanat Okulu Örneği**
Printmaking in the Light of Futurism: The Case of the Grosvenor School of Modern Art
Öğr. Gör. Dr. Gökçe Aysun KILIÇ..... 183-194

Değerli okuyucular,

Uluslararası İnsan ve Sanat Araştırmaları (IJHAR) Dergisi ilk sayısından bu yana bilimsel ve akademik ilkelerinden ödün vermeden yayın hayatına devam etmekte ve bu durum dergimize olan ilgiyi her geçen gün artırmaktadır. Dergimizi, yayın hayatına başlamasının 7. yılında da basılı ve elektronik olarak yayınlıyoruz. 2022 yılı 7. cilt, 2. sayımızda beş araştırma makalesi yer almaktadır. Bu bağlamda dergimizin yayın ve editör kurulunda yer alan bilim insanlarıyla 25.06.2022 tarihinde çevrimiçi olarak yaptığımız toplantı raporunu takdirlerinize sunuyoruz.

- 2021 yılından itibaren IJHAR dergisi (Mart-Haziran-Eylül-Aralık) aylarında yılda dört sayı yayınlanacaktır.
- Bilim ve Yayın kurulu gerekli gördüğünde derginin Haziran sayısı, alanında tanınmış, Türk bilim, spor, sanat ve edebiyatına katkı sağlamış kişi veya kişilere armağan edilebilir.
- Dergimizin Bilim ve Yayın Kurulu gerekli gördüğünde, periyodik dört sayısından bağımsız olarak özel sayı çıkartabilir.
- Dergimizde bir yazarın yılda bir yayını yayınlanacaktır.
- Dergimizde yayınlanacak makalelerde (Genişletilmiş Özet, Teşekkür (Gerekli ise), Araştırmacıların Katkı Oranı Beyanı, Çatışma Beyanı) zorunlu hâle gelmiştir.

Eylül 2022' de yayımlanacak olan 7. cilt, 3. sayımızda görüşmek dileğiyle...
Saygılarımla...

Doç. Dr. Şükrü BAŞTÜRK
IJHAR Baş Editörü

Prof. Dr. Alev SINAR UĞURLU
Doç. Dr. Fahri KILIÇ
Doç. Dr. Melike FAİZ
Doç. Dr. Naime Didem ÖZ
Doç. Dr. Hatice FIRAT
Doç. Dr. Selma ŞAHİN
Dr. Öğr. Üyesi Çiğdem MENTEŞOĞLU CHATZOULDAS
Dr. Öğr. Üyesi Servet Senem UĞURLU
Dr. Öğr. Üyesi Tezcan BAHAR
Dr. Melis BOYACI

Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Girişimcilik Eğitimine İlişkin Görüşleri

Opinions Of Social Studies Teachers About Entrepreneurship Teaching

Yahya ŞENTÜRK

ORCID: 0000-0003-3000-2202 ◆ Bursa Uludağ Üniversitesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü,
Sosyal Bilgiler Öğretmeni ◆ rota.girisimcilik@gmail.com

Özet

Sorunlara yönelik çözüm odaklı düşünme, çağın ihtiyaçlarına göre yenilikçi fikirler üretme ve fırsatları görüp bu fırsatları değere dönüştürme sürecine girişimcilik denir. Günümüzde devletler, ürettikleri ürünler ile diğer devletlere karşı ekonomik üstünlük elde etmekte ve bu üstünlüğü koruyup devam ettirebilmek için de girişimciliğe ihtiyaç duymaktadırlar.

Bu araştırmanın amacı; insanlar ve devletler için önemli bir yere sahip olan girişimciliğin sosyal bilgiler dersinde öğrencilere kazandırılabilmesi için öğretim materyali geliştirme ve kullanılacak öğretim yöntem ve tekniklerini belirleme hakkında sosyal bilgiler öğretmenlerine ve alanyazında yapılacak olan diğer çalışmalara destek sağlamaktır. Araştırmada olgubilim deseni kullanılmıştır. Araştırma verilerinin toplanmasında nitel araştırma tekniği olan yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılmıştır. Araştırmada görüşlerine başvurulan öğretmenlerin belirlenmesinde amaçlı örneklem yöntemlerinden biri olan kartopu (zincir) örneklem modeli kullanılmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu 2020-2021 eğitim öğretim yılında Bursa ilinde bulunan; 107 Özel Ortaokul, 376 Resmî Ortaokul, 2 Resmî Yatılı Bölge Ortaokulu, 85 Resmî İmam Hatip Ortaokulu, 4 Resmî Bilim ve Sanat Merkezi, 55 Resmî İmam Hatip Anadolu Lisesi okullarında görev yapan sosyal bilgiler öğretmenlerinden gönüllü olarak araştırmaya katılan 24 sosyal bilgiler öğretmeni oluşturmuştur. Araştırmada elde edilen verilerin analizini yapabilmek için betimsel analiz tekniği kullanılmıştır.

Araştırmaya katılan sosyal bilgiler öğretmenlerinin verdikleri cevaplar; on bir alt temaya ayrılmış, elde edilen bulgular çözümlenmiş ve sonuçlandırılarak okuyuculara sunulmuştur. Araştırmada elde edilen sonuçlar ile alanyazında var olan sonuçların yüksek oranda örtüştüğü görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Girişimcilik eğitimi, Öğretim materyali, Öğretim yöntem ve teknikleri

Abstract

The process of looking for opportunities and turning them into value and generating innovative ideas according to the needs of the age and solution-oriented thinking for problems are called entrepreneurship. Today, states gain economic superiority over other states with the products they produce and they need entrepreneurship in order to preserve and maintain this superiority.

The aim of this research is to support social studies teachers and other studies in the literature about developing instructional materials and determining the instructional methods and techniques that can be used in order to teach students about entrepreneurship, which has an important place for people and states. Phenomenology design was used in the study. Semi-structured interview technique, which is a qualitative research technique, was used in the collection of research data. Access to opinions and experiences on the research problem snowball (chain) sampling model which is one of the purposeful sampling methods, was used to determine the teachers whose opinions were used in the study. The study group of the research consisted of 24 social studies teachers participated voluntarily in the research, working in 107 private secondary schools, 376 official secondary school, 2 official regional boarding secondary schools, 85 official imam hatip secondary schools, 4 official science and art centers, 55 official imam hatip anatolian high schools in Bursa in the 2020 2021 academic year. The sample of the study has consisted of 24 social studies teachers working in Bursa. Descriptive analysis technique has been used to analyze the data obtained in the study.

The answers given by the social studies teachers participating in the research, were divided into eleven sub-themes, the findings were analyzed and the results were presented to the readers. It has been observed that the results obtained in the research and the results available in the literature highly overlap.

Keywords: Entrepreneurship education, Teaching material, Teaching methods and techniques

Giriş

Girişimcilik, bireylerin günlük yaşantılarında sosyal ve ticari ilişkiler kurmalarına fayda sağlayan ve birçok disiplini içinde barındıran kapsamlı bir kavramdır (Başar, 2013). Girişimcilik kavramı, insanların günlük yaşantılarında var olan sorunlarını ve ihtiyaçlarını görüp bunlara yönelik yenilikçi çözümler geliştirerek yeni bir değer ortaya çıkarma sürecidir. Ekonomik anlamda kazanç elde etmeyi ve insanlık adına yeni bir değer oluşturmayı amaçlayan toplumlar girişimcilik kavramının önemini kavramış ve girişimcilik eğitimlerine gereken önemi vermeye başlamışlardır. Ülkemizde öğrencilere yönelik girişimcilik eğitimleri lise ve üniversite eğitim kademelerinde verilmeye başlanmaktadır. Lise eğitim kademesinde seçmeli ders olarak verilen girişimcilik dersleri üniversite eğitim kademelerinde öğrenciler tarafından tercih edilen bölümlere göre değişiklik gösterebilmektedir.

Girişimcilik eğitimlerinin erken yaş gruplarından itibaren verilmeye başlanması girişimciliğin erken yaşta beceri haline getirilmesine ve girişimcilik özelliklerine sahip bireylerin sayısının artırılmasına katkı sağlayacaktır. Bu amaç doğrultusunda Türkiye Cumhuriyeti Milli Eğitim Bakanlığı, erken yaş gruplarında yer alan öğrencilerin girişimcilik becerisi kazanabilmeleri için sosyal bilgiler dersi gibi bazı derslerin öğretim programlarının içeriğine girişimcilik becerisini eklemiştir. Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı, girişimcilik becerisini erken yaş gruplarına kazandırmayı amaçlayan öğretim programlarından birisidir. Yapılan son düzenlemeler sonrasında 2018 yılında yayımlanmış olan Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nda girişimcilik becerisi temel beceri olarak verilmiştir.

Haklarını ve sorumluluklarını bilen vatandaşlar yetiştirmeyi amaçlayan Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nın; çağın şartlarına uyum sağlayan, üretim odaklı düşünebilen ve fırsatları görüp değerlendirebilen vatandaşlar yetiştirme gibi bir görevi de bulunmaktadır. Bu amaç doğrultusunda girişimcilik becerisi, Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'na dahil edilmiştir. İlkokul 4. sınıf ve ortaokul 5, 6 ve 7. sınıf seviyelerinde verilmekte olan Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nın içerisinde girişimcilik becerisinin yer alması öğrencilere erken yaştan itibaren girişimcilik becerisi kazandırılmaya çalışıldığına göstergesidir.

Bu araştırma çalışmasında, Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nda yer alan girişimcilik becerisinin ortaokul seviyesindeki öğrencilere nasıl kazandırıldığına yönelik girişimcilik becerisi kazandırma süreci ile ilgili sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüşlerine başvurulmuştur. Bu amaç doğrultusunda sosyal bilgiler öğretmenlerinin; girişimcilik ile ilgili aldıkları eğitimler, girişimcilik eğitiminin önemine yönelik bakış açıları, öğrencilere girişimcilik eğitimi verirken kullandıkları öğretim yöntem teknikleri ve materyalleri hakkında görüşleri alınmış ve elde edilen veriler sonrasında alanyazına girişimcilik eğitimi ile ilgili önemli katkılar sağlanmıştır.

Araştırmanın Önemi

Girişimcilik, fırsatları görebilmek ve bu fırsatlardan en iyi şekilde yararlanabilmek için zihinde var olan düşünceleri davranışa dönüştürme işidir (Arıkan, 2002). Sanayi devrimi ile birlikte insan gücünün yerini makine gücü almıştır. İnsanların yaptığı işleri makinelerin daha kısa sürede yapması hem maliyeti azaltmış hem de makinelerde yapılan seri üretimler sayesinde kazançları artırmıştır. İnsan gücüne olan ihtiyaç azalmış ve makine gücü önem kazanmıştır. Tarım sektöründe çalışan birçok insan sanayi devrimi sonrasında tarım sektöründe iş bulamadığı için sanayi sektöründe çalışmaya başlamıştır. Sanayi devrimi ile makineleşmeyi sağlayan toplumlar seri üretimler yaparak ekonomik anlamda kendilerini güçlendirmişlerdir. Günümüzde ise toplumların sadece makine gücünü kullanmaları yeterli olmamaktadır. Çünkü makine gücü artık birçok toplumda bulunmaktadır. Makinelerin birçok toplumda kullanılıyor olması seri üretimin sağladığı ekonomik üstünlük durumunun sıradanlaşmasına sebep olmuştur. Bu durum makine gücünün sağladığı ekonomik üstünlük durumunun başka alanlara kaydığını

göstermektedir. Günümüzde ekonomik üstünlük sağlayan en önemli şeylerden bir tanesi de toplumların ihtiyaç duydukları alanlarda piyasada var olan ürünlerden farklı ve yenilikçi ürünler ortaya koyabilmektir. Bu farklılığı ve yenilikçiliği sağlayabilen toplumlar ekonomik anlamda kendilerini geliştirebilmektedirler. Mevcut ürünü geliştirmek, yeni ürünler ortaya çıkarmak, fırsatları ve eksikleri görüp bunları değere dönüştürebilmek girişimcilerin işidir. Girişimci insanlar, toplumun ihtiyaçlarını ve sorunlarını görüp bunları fırsata çevirmek için harekete geçen kişilerdir. Bir toplumda girişimci insan özelliklerini taşıyan bireylerin yer alması, bu bireylerin girişimcilik alanında eğitilmesi ve girişimcilik faaliyetleri sürecinde desteklenmesi ekonomik başarı anlamında o topluma üstünlük kazandırır.

Bu araştırmada, girişimcilik özelliklerine sahip bireylerin erken yaştan itibaren tespit edilebilmesi ve bu bireylere girişimcilik becerisinin kazandırılmasına yönelik eğitimlerin verilebilmesi için sosyal bilgiler öğretmenlerinin öğrencilere girişimcilik becerisi kazandırmada kullandıkları yöntem teknik ve materyaller hakkındaki görüşleri alınmıştır. Girişimcilik becerisinin öğrencilere erken yaştan itibaren kazandırılması insanlık ve ülke adına fayda sağlayacak bireylerin sayıca çoğalması anlamına gelmektedir. Bu nedenle erken yaştan itibaren bireylere girişimcilik becerisi kazandırmaya yönelik eğitimlerin verilmesi hem ülke adına hem de insanlık adına çok önemli sonuçlar ortaya çıkaracaktır. Bu araştırmada erken yaş grubunda yer alan ortaokul öğrencilerine girişimcilik becerisi kazandırmada kullanılacak yöntem teknik ve materyaller hakkında sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüşleri alınarak girişimcilik eğitimi veren eğitimcilere katkı sağlamak hedeflenmektedir. Bu konuda alanyazında bulunan çalışmaların sayıca az olması ve son zamanlarda girişimcilik eğitiminin öneminin anlaşılmasına başlanması araştırmacının yapmış olduğu bu çalışmanın gerekliliğini ortaya koymaktadır.

Araştırmanın Amacı

Bu çalışmanın amacı, Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nda yer alan girişimcilik becerisinin ortaokul kademesindeki öğrencilere sosyal bilgiler öğretmenleri tarafından hangi öğretim yöntem teknikleri ve materyalleri kullanılarak kazandırılmaya çalışıldığını tespit etmektir. Bu amaç doğrultusunda sosyal bilgiler öğretmenlerinin girişimcilik kavramına bakış açıları, girişimcilik eğitimi ile ilgili donanımları, Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nın girişimcilik becerisi kazandırmadaki rolü ile ilgili görüşleri, girişimcilik becerisi kazandırmada kullandıkları öğretim yöntem teknikleri ve materyalleri hakkındaki görüşleri sorgulanmıştır. Çalışmanın amacı kapsamında alan yazına ve girişimcilik eğitimi veren eğitimcilere girişimcilik becerisi kazandırmada kullanabilecekleri öğretim yöntem teknikleri ve materyalleri hakkında katkı sağlamak amaçlanmıştır.

Yöntem

Girişimcilik becerisi kazandırmada kullanılacak öğretim yöntem, teknik ve materyallerini belirlemek için sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüşlerinin alındığı bu araştırmada nitel araştırma deseni olan olgubilim (fenomonolojik) araştırma deseni kullanılmıştır.

Nitel araştırmalarda, olayları ya da olguları yaşayıp deneyimleyen kişilerin bakış açısına göre değerlendirme yapılır. Burada önemli olan, yaşanan ve deneyimlenen olayların kişiler tarafından nasıl yorumlandığıdır (Öktem, 2003). Nitel araştırmaların en önemli özelliklerinden birisi, küçük çalışma grupları ile derinlemesine bilgiye ulaşabilecek imkanın olması ve araştırma yapılan ortamın çalışma grubunun doğal ortamı olmasıdır. İnsanlar, aynı konu karşısında farklı bakış açılarına sahip olabilmektedirler. Nitel araştırma yöntemi ile aynı konuya karşı farklı bakış açılarının tespit edilmesi mümkündür.

Nitel araştırma deseni olan olgubilim (fenomonolojik) araştırma deseninde, farkında olunmasına rağmen derin bilgilere sahip olunmayan bir konu hakkında derinlemesine bilgiye

ulaşılmaya çalışılır. Bu araştırma deseninde araştırmaya dahil edilen kişiler, araştırmının odaklandığı konu hakkında yaşantıları ve deneyimleri olan kişilerdir. Olgubilim araştırma deseni, insanların yaşantılarını ve deneyimlerini araştırmacıya aktarmalarına fırsat veren bir nitel araştırma desendir (Yıldırım & Şimşek, 2018). Bir konu hakkında derinlemesine bilgiye ulaşmayı sağlayan, farklı fikirlere ulaşmaya imkan veren ve deneyimlerin araştırma çalışmasına aktarılmasına olanak sağlayan olgubilim araştırma deseni; araştırmının amacına uygun olduğu için araştırmacı tarafından tercih edilen araştırma yöntemi olmuştur.

“Berg ve Lune’ye göre; (akt. Yurtseven Yılmaz, 2021, s. 201) Nitel araştırmalarda veriler gözlem, görüşme ve belgeler yoluyla toplanır.” Bu araştırma çalışmasındaki verilerin toplanmasında, araştırmının amacına ve yöntemine uygun olması sebebi ile görüşme tekniği tercih edilmiştir. Görüşme tekniği, araştırmaya dahil edilen kişi veya kişilerin araştırma konusu ile ilgili fikirlerini araştırmacıya sözlü veya yazılı olarak aktarmasıdır. Burada önemli olan, araştırmacı ile araştırmaya dahil olan kişi veya kişilerin etkileşimli olmasıdır. Araştırmacı bu teknik sayesinde araştırma çalışmasına dahil ettiği kişilerle sohbet ortamı oluşturabilmekte ve araştırma konusu ile ilgili daha samimi cevaplar alabilmektedir. Ancak; bu araştırma çalışmasının yapıldığı dönemde dünya genelinde hızla yayılan Covid-19 adlı salgın hastalık, insanlar arasında tehlikeli bir şekilde etki gösterdiği için görüşmeler yüz yüze yapılamamıştır.

Covid-19 salgın hastalığı 2019 yılının Aralık ayında Çin Devleti’nin Hubei Eyaleti Wuhan Kenti’nde yer alan canlı hayvan pazarı olarak adlandırılan Huanan Deniz Ürünleri ve Canlı Hayvan Toptan Satış Pazarı (Huanan Seafood and Live Animal Market) adı verilen yerde çıktığı düşünülen bir salgın hastalıktır (Üstün & Özçiftci, 2020). Bu hastalık çok hızlı bir şekilde dünya geneline yayılmış ve birçok insanın ölümüne yol açmıştır. Devletler bu hastalığın yayılışına engel olabilmek için bazı önlemler almıştır. Türkiye Cumhuriyeti Devleti de bu hastalığın yayılışını engelleyebilmek için insanların toplu ortamlarda bulunmasını engelleyecek önlemler almıştır. Bu önlemler arasında okulların yüz yüze eğitime kapatılıp dijital platformlar (EBA, Zoom, Whatsapp, Google Meet vb.) aracılığı ile uzaktan eğitime geçilmesi de yer almıştır. Ayrıca zaman zaman sokağa çıkma yasakları da getirilerek insanların sokağa çıkmaları ve aynı ortamlarda bulunmaları engellenmiştir. Bu nedenle araştırmacı, araştırma çalışmasını e-görüşme tekniği ile yapmak durumunda kalmıştır. Gerek sağlık yönünden gerekse ülke genelinde uygulanan pandemi koşulları yönünden e-görüşme tekniğini uygulamak çok daha faydalı ve etkili olmuştur.

E-görüşme tekniği, yüz yüze görüşmenin yapılamadığı veya mekânsal ve zamansal olarak kısıtlamaların bulunduğu durumlarda tercih edilen bir tekniktir (Yıkılmış, 2020). Bilgisayar, telefon veya tablet gibi elektronik cihazların kullanılarak iletişim kurulduğu bir görüşme tekniğidir. Görüşme yapılmadan önce araştırmacı ile araştırmaya dahil olan kişi arasında yazışmalar ya da konuşmalar yapılarak e-görüşmenin yapılacağı vakit ve platformlar belirlenir. Bu haberleşme sürecinden sonra görüşme tekniği dijital ortamda gerçekleştirilir. Araştırmaya dahil edilen kişi ile araştırmacı arasında görüntülü, sesli veya yazılı iletişim gerçekleştirilebilir. Veriler araştırmaya dahil edilen kişinin isteğine göre sözlü veya yazılı şekilde kayıt altına alınabilir. Bu tekniğin kullanılması salgın hastalık veya buna benzer başka olumsuzlukların yaşandığı durumlarda veri elde edebilmek için iyi bir tekniktir. Ayrıca ekonomiklik açısından da araştırmacıya kolaylıklar sağlamaktadır. Bu nedenle araştırmacı tarafından bu araştırmada e-görüşme tekniği kullanılmış ve araştırmaya katılan kişilerin isteğine göre sözlü veya yazılı olarak araştırma verileri toplanmıştır. Elde edilen veriler araştırmacı tarafından yazılı metne dökülerek araştırmaya katılan kişilere tekrar gönderilmiştir. Bu sayede araştırmaya katılan kişilerin de yazılanları kontrol etmeleri ve dönüt olarak onaylamaları sağlanmıştır.

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu 2020-2021 eğitim öğretim yılında Bursa ilinde bulunan; 107 Özel Ortaokul, 376 Resmi Ortaokul, 2 Resmi Yatılı Bölge Ortaokulu, 85 Resmi İmam Hatip Ortaokulu, 4 Resmi Bilim ve Sanat Merkezi, 55 Resmi İmam Hatip Anadolu Lisesi okullarında görev yapmakta olan sosyal bilgiler öğretmenleri arasından kartopu örneklem modeli ile seçilen ve araştırma çalışmasına gönüllü olarak katılmayı kabul eden 24 sosyal bilgiler öğretmeni oluşturmaktadır.

Veri Toplama Aracı

Araştırmacının yapmış olduğu bu araştırma çalışmasında nitel araştırma tekniği olan olgubilim (fenomonolojik) araştırması deseni kullanılmıştır. Olgubilim araştırma deseninin kullanıldığı araştırmalarda veri toplamak amacıyla ağırlıklı olarak görüşme tekniği formu kullanılır. Olgubilim araştırma deseninin kullanıldığı araştırmalarda derinlemesine araştırma yapmak mümkündür. Araştırmaya dahil edilen kişiler araştırma konusu ile ilgili deneyimleri olan ve bu deneyimleri aktarabilme özelliği bulunan kişilerdir (Yıldırım & Şimşek, 2018). Araştırmacı, Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nın uygulayıcısı olan sosyal bilgiler öğretmenlerinin girişimcilik ile ilgili eğitim öğretim sürecinde yaşadıkları deneyimlerden faydalanmayı amaçlamıştır. Bu nedenle nitel araştırma tekniği olan olgubilim araştırma desenini kullanmış ve verilerin toplanmasında yarı yapılandırılmış görüşme formunu kullanmayı tercih etmiştir.

Yarı yapılandırılmış görüşme formunda, çalışma grubunda yer alan kişilere sorulması planlanan soruların araştırmacı tarafından önceden hazırlanması gerekir. Örneklemeler ile görüşme yapılmaya başlandığında görüşmenin gidişatına göre önceden hazırlanmış olan sorulara ek sorular da sorulabilir. Yarı yapılandırılmış görüşme formunda, görüşmenin gidişatına göre ek sorular sormak mümkündür. Bu görüşme tekniğinde, örneklemeleri araştırmacının sunduğu seçeneklerle kısıtlamak yerine onlara açık uçlu sorular sorarak konu ile ilgili daha fazla bilgi toplamak amaçlanır (Büyüköztürk ve diğerleri, 2012). Araştırmacının, girişimcilik eğitimi ile ilgili deneyim sahibi insanların görüşlerini almayı amaçlaması ve konu ile ilgili derinlemesine bilgi toplamak istemesinden dolayı bu çalışmada yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Ancak, araştırmanın yapıldığı dönemde Covid-19 adlı salgın hastalığın dünya genelinde yaygın olması ve Türkiye Cumhuriyeti'nin bu süreçte salgın hastalığın bulaşma riskini azaltmak istemesinden dolayı aldığı önlemler sonrasında görüşmeler yüz yüze değil e-görüşme tekniği ile çevrimiçi ortamda gerçekleştirilmiştir.

Araştırmacı tarafından örneklemelere sorulmak üzere yarı yapılandırılmış görüşme formu soruları hazırlanmıştır. Araştırmacı tarafından hazırlanan yarı yapılandırılmış görüşme formu soruları üç uzman ve iki öğretmenin görüşüne sunulmuştur. Uzmanlardan ve öğretmenlerden gelen dönütler sonrasında yarı yapılandırılmış görüşme formunda yar alan sorular araştırmacı tarafından tekrar düzenlenmiştir. Covid-19 salgın hastalığının sebep olduğu pandemi şartlarından dolayı çalışma grubunda yer alan örneklemelere yarı yapılandırılmış görüşme formunda bulunan sorular çevrimiçi ortamda Zoom uygulaması üzerinden sorulmuştur. Görüşme sırasında ses kaydı alınmasına izin veren örneklemelerin söyledikleri sözler kayıt altına alınarak görüşme sonrasında yazılı metne dönüştürülmüştür. Yazılı metne dönüştürülen belgeler araştırmacı tarafından görüşme yapılan kişilerle tekrar paylaşılmış ve yazılanların kendilerine ait fikirler olup olmadığını onaylamaları istenmiştir. Ses kaydı alınmasını istemeyen örneklem grubu için de Google Forms uygulaması kullanılmış ve yarı yapılandırılmış görüşme formunda bulunan sorular kendilerine yöneltilmiştir. Zoom uygulamasında ses kaydı alınmasını istemeyip Google Forms uygulaması ile sorulara cevap vermek isteyen örneklemeler kendi fikirlerini bizzat kendileri yazmıştır ve formun sonunda bulunan "Yazdıklarımın bana ait olduğunu kabul ediyorum." seçeneğini onaylamışlardır.

Araştırmaya 24 örneklem katılmıştır. Araştırmada veri toplamak için kullanılan araçlar araştırmanın amacına uygun seçilmiş ve Covid-19 salgın hastalığının getirmiş olduğu olumsuz şartlardan etkilenmemeye çalışılmıştır. Araştırmada elde edilen veriler, araştırmacının hazırlanmış olduğu yarı yapılandırılmış görüşme formunda yer alan soruların çevrimiçi ortamda Zoom uygulaması ve Google Forms uygulaması araçlarının kullanılarak sorulması sonucunda elde edilmiştir.

Verilerin Analizi

Bu araştırmada elde edilen verilerin analizlerini yapabilmek için betimsel analiz kullanılmıştır. Betimsel analizlerde araştırmacının örneklemelerden elde ettiği veriler araştırma çalışmasına doğrudan eklenebilmektedir. Araştırmada örneklemelerden elde edilen veriler araştırmacı tarafından yorumlanıp özetlendikten sonra araştırmayı daha etkili kılabilmek adına örneklemelerden elde edilen alıntılara doğrudan yer verilebilmektedir (Yıldırım & Şimşek, 2018). Nitel araştırmalarda örneklemelerden elde edilen veriler tek tek okunmalı, temalara ayrılmalı, kodlanmalı ve elde edilen bulgular tek tek yorumlanmalıdır (Demirel, 2007). Araştırmacı bu çalışmada örneklemelerden elde ettiği bulguları tek tek okumuş, yorumlamış, temalara ayırmış, kodlamalar yapmış ve örneklemelerden elde ettiği bulguların bir bölümünü doğrudan alıntılar yaparak okuyuculara sunmuştur. Betimsel analizlerde, araştırmacının örneklemelerden elde ettiği verileri yorumlaması ve temalara ayrılması çok önemlidir. Betimsel analiz yönteminde temalara ayrılan verileri okuyuculara daha etkili bir şekilde sunabilmek için örneklemelerden elde edilen görüşlere doğrudan yer verilebilmektedir. Bu araştırmada da araştırmacı tarafından okunup temalara ayrılan verileri daha etkili bir şekilde okuyuculara sunabilmek için örneklemelerden elde edilen verilerin bir bölümü doğrudan alıntılama yöntemi ile okuyuculara aktarılmıştır.

Bulgular

Araştırmanın bu bölümünde; girişimcilik eğitiminde kullanılacak öğretim yöntem, teknik, etkinlik ve materyalleri hakkında sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüşlerinden elde edilen veriler sunulmuştur. Araştırmada elde edilen veriler alt problemlere ayrılarak gruplandırılmış ve betimsel analiz tekniği ile incelenmiştir. Bulguların okuyucular tarafından daha kolay anlaşılabilmesi için elde edilen veriler benzerlik ve farklılıklarına göre gruplandırılmış yüzde ve frekans değerleri bulunarak tablolar halinde sunulmuştur. Araştırmacı tarafından oluşturulan temalara dayanak oluşturmak amacı ile veri niteliği taşıyan örneklem görüşlerinden bazıları doğrudan alıntılama yapılarak tema başlıkları altında okuyuculara aktarılmıştır. Araştırmanın gizliliği ilkesi gereği, araştırmaya katılım sağlayan örneklemelerin kimlik bilgilerinin okuyucular tarafından tespit edilememesi için araştırma çalışmasına dahil olan öğretmenlerin görüşleri; Ö.1, Ö.2, Ö.3...şeklinde kodlamalar yapılarak verilmiştir.

Sosyal Bilgiler Lisans Eğitiminde Girişimcilik ile İlgili Seçmeli ya da Zorunlu Bir Ders Alınıp Alınmadığına Yönelik Görüşler

Araştırma çalışmasına katılan öğretmenlere bu alt problem başlığı altında, lisans eğitiminde girişimcilik ile ilgili seçmeli ya da zorunlu bir ders alıp almadıklarına yönelik soru sorulmuştur. Öğretmenlerden alınan görüşler benzerlik ve farklılıklarına göre gruplandırılmış ve tablo halinde sunulmuştur. Bu alt probleme yönelik öğretmenlerden alınan görüşlerin tamamı örnek cümle olarak sunulmamış, oluşturulan temalara yönelik veri niteliği taşıyan cümleler alıntılama yöntemi ile örnek olarak sunulmuştur.

Tablo 1. Araştırmaya katılan öğretmenlerin lisans eğitiminde girişimcilik ile ilgili zorunlu veya seçmeli bir ders alıp almadıklarına yönelik veriler

Öğretmen görüşleri doğrultusunda oluşturulan temalar	Frekans (f)	Yüzdeler (%)
Lisans eğitiminde girişimcilik ile ilgili zorunlu ya da seçmeli olarak verilen herhangi bir ders almadım.	16	66,66
Lisans eğitimi aldığım yıllarda eğitim gördüğüm bölümde girişimcilik ile ilgili zorunlu ya da seçmeli olarak verilen herhangi bir ders bulunmadığı için girişimcilik dersi alamadım.	5	20,83
Lisans eğitimi aldığım yıllarda adı girişimcilik olmasa da girişimcilik kavramı ile ilişkilendirilebilecek dersler aldım.	2	8,33
Lisans eğitimi aldığım yıllarda zorunlu ders olarak verilen bir dersin içerisinde girişimcilik eğitimi aldım.	1	4,16

Araştırmaya katılan örneklem grubunun bu alt probleme yönelik verdiği cevaplardan bazıları şu şekildedir: Ö.5: “Lisans eğitiminde girişimcilik ile ilgili bir ders almadım.”, Ö.7: “Lisans eğitimine 1980 yılında başladığım için o dönemde böyle şeyler çok popüler değildi. Yani o zamanlar bu tür şeyler çok önemsenmiyordu. Bu nedenle böyle bir ders de almadım.”, Ö.19: “Lisans eğitiminde seçmeli ya da zorunlu olan böyle bir ders yoktu. Bu nedenle girişimcilik adında bir ders almadım.”, Ö.16: “Adının girişimcilik olduğu bir ders almadım ama içinde girişimcilik kavramlarının bulunduğu ve adının ekonomi olduğu bir ders aldım. Zorunlu bir dersti. Seçmeli ders değildi.”, Ö.21: “Girişimcilik becerisini zorunlu ders olarak aldığım bir dersin içerisinde işledik.”

Bu alt problem başlığı altında örneklemelerden elde edilen veriler, geçmiş yıllarda lisans eğitimindeki dersler arasında girişimcilik adında bir dersin öğretmen adaylarına verilmediğini ortaya çıkarmaktadır. Son yıllarda ise girişimciliğin daha popüler hale gelmesi ile bazı üniversitelerin sosyal bilgiler öğretmenliği bölümünde seçmeli ders olarak girişimcilik adında derslerin verildiği görülmektedir. Günümüzde; üniversitelerin lisans eğitimi Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Bölümü’nde girişimcilik konusu ile ilişkilendirilebilecek genel ve beşeri coğrafya, bilim teknoloji ve toplum, topluma hizmet uygulamaları, öğretim teknolojileri gibi bazı derslerin zorunlu ders olarak öğretmen adaylarına veriliyor olması girişimcilik konusu ile ilişkilendirilebilecek derslerin lisans eğitiminde verildiğini ortaya koymaktadır. Araştırmacının mesleki tecrübelerine göre; öğrencilere girişimcilik becerisi kazandırabilmek için geçmiş yıllardan bu yana Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Bölümü’nde girişimcilik ile ilişkilendirilebilecek dersler öğretmen adaylarına verilmektedir. Ancak son yıllarda karar vericiler tarafından girişimcilik eğitiminin önemi daha fazla anlaşılmasına başlanınca lisans eğitiminde girişimcilik adı ile öğretmen adaylarına yönelik dersler vermeye başlanmıştır.

Lisans Eğitiminde Girişimcilik Eğitimi Almanın Gerekli Olup Olmamasına Yönelik Görüşler

Araştırma çalışmasına katılan öğretmenlere bu alt problem başlığı altında, lisans eğitiminde girişimcilik dersi alınmasının gerekli olup olmadığına yönelik soru sorulmuştur. Öğretmenlerden alınan görüşler benzerlik ve farklılıklarına göre gruplandırılmış ve tablo halinde sunulmuştur. Bu alt probleme yönelik öğretmenlerden alınan görüşlerin tamamı örnek cümle olarak sunulmamış, oluşturulan temalara yönelik veri niteliği taşıyan cümleler alıntılama yöntemi ile örnek olarak sunulmuştur.

Tablo 2. Araştırmaya katılan öğretmenlerin lisans eğitiminde girişimcilik dersinin olmasını gerekli görüp görmediğine yönelik veriler

Öğretmen görüşleri doğrultusunda oluşturulan temalar	Frekans (f)	Yüzdelerik (%)
Sosyal bilgiler dersinde öğrencilere girişimcilik becerisi kazandırabilmek için girişimcilik ile ilgili bilgilerin öncelikle lisans eğitimindeki öğretmen adaylarına verilmesi gerekir.	11	45,83
Girişimcilik dersi, öğrencilere kazanç ve fayda sağlamayı öğretip eğitim öğretim sürecine olumlu katkılar sağlayacağı için öncelikle lisans düzeyindeki öğretmen adaylarına girişimcilik dersinin verilmesi gerekir.	1	4,16
Lisans eğitiminden mezun olduktan sonra bireylerin iş kurabilmeleri için girişimcilik dersinin lisans eğitiminde verilmesi gerekir.	3	12,5
Bireylerin kişisel gelişimlerini sağlamak açısından lisans eğitiminde girişimcilik dersinin verilmesi gerekir.	1	4,16
Öğrencilerin özgüvenlerini artırabilmek için öğretmen adaylarına lisans eğitiminde girişimcilik dersinin verilmesi gerekir.	1	4,16
Girişimcilik dersi, ülke ekonomisinin gelişmesine ve üretimin artmasına katkı sağlayacağı için lisans eğitiminde girişimcilik dersinin verilmesi gerekir.	2	8,33
Girişimcilik dersi, bireylerin kendini gerçekleştirmesine ve yaratıcılık özelliklerini geliştirmesine katkı sağladığı için lisans eğitiminde verilmesi gereken bir önemli derstir.	1	4,16
Her alanda ilerlemek ve dünyada söz sahibi olabilmek için girişimcilik dersinin lisans eğitiminde verilmesi gerekir.	1	4,16
Girişimcilik dersinin, lisans eğitiminden daha önceki eğitim kademelerinde verilmesi gerekir.	2	8,33
Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nda girişimcilik becerisi bulunduğu için lisans eğitimindeki sosyal bilgiler öğretmen adaylarına girişimcilik dersinin verilmesi gerekir.	1	4,16

Araştırmaya katılan örneklem grubunun bu alt probleme yönelik verdiği cevaplardan bazıları şu şekildedir: Ö.8: "Girişim konusunda fikir sahibi olmak, öğretmenlik yaparken de müfredatımızda yer alması bakımından bu konuda önceden bilgi sahibi olmak için gereklidir.", Ö.22: "Lisans eğitiminde girişimcilik eğitiminin verilmesini gerekli görüyorum. Özellikle eğitim fakültelerinde bu dersin daha gerekli olduğunu düşünüyorum. Çünkü yeni nesli yetiştirecek olan öğretmenlerin girişimcilik konusunda donanımlı olması gerektiğini düşünüyorum.", Ö.4: "Girişimcilik kazanç ve fayda sağlamayı amaçlar. Dolayısıyla eğitime katkısı olumlu yönde olacaktır.", Ö.5: "Bu alandaki teorik ve uygulamalı bir dersin gerekli olduğunu düşünüyorum. Girişimcilik eğitimi bireylerin sosyal becerilerini geliştirebilir. Lisans eğitiminden sonra kendi işini kurabilen ve amaçları için inisiyatif alabilen bireyler olmalarını sağlayabilir.", Ö.7: "İnsanların kendilerini geliştirebilmesi, dertlerini anlatabilmesi, karşı tarafı ikna edebilmesi, yeni bir şeyi hayata geçirebilmesi ve yaratıcılık açısından oldukça gerekli olduğunu düşünüyorum. İnsanın kişisel gelişimi açısından gerçekten de çok gerekli olduğunu düşünüyorum.",

Ö.16: “Anadolu insanının yaşantısına baktığımızda daha çok baskı altında kalmış kendini ifade edemeyen veya yaşadığı ortamı yorumlayamayan bir yapısı vardır. Bu durumu geliştirebilecek olan dersin girişimcilik dersi olduğunu düşünüyorum. Özellikle sosyal bilgiler dersi 5. ve 7. sınıf konularında bunu net bir şekilde görebiliyoruz. Çocuğun parmak kaldırıp kaldıramaması kendini ifade edip edememesi bu dersin konseptinde olan bir şey. Öğrenci bilip yanlış cevap vermekten korkuyor. Böyle durumlarda öğrencinin kendini ifade edebilmesi için girişimcilik dersi çok önemlidir. Öğrencilere bu beceriyi kazandırabilmek için eğitim fakültelerinde öğretmen adaylarına lisans eğitiminde girişimcilik dersinin verilmesi gerektiğini düşünüyorum.” , Ö.9: “Girişimciliğin gerekli olduğunu düşünüyorum. Çünkü toplumun yeni bir şey ortaya koymasında ve devletin ilerlemesinde ve özellikle ekonomik anlamda yeni planlamalar yapmasında bu dersin olması uygun olacaktır diye düşünüyorum. Devletimizin ilerlemesi ve kapsamlı bir şekilde yeni buluşların ortaya konulmasında tarım, sanayi ve hizmet sektörü olarak düşündüğümüzde de faydalı olacağını düşünüyorum.” , Ö.12: “...Girişimcilik dersinin öğrencilerin hayal gücünü ve yaratıcılığını tetikleyici bir görevi olabilir. Kişinin yeteneğini, hayal gücünü ve öngörülerini ortaya çıkartan bir ders olduğu için girişimcilik dersinin önemli ve gerekli olduğunu düşünüyorum. Kişinin kendini gerçekleştirebilmesine fayda sağlayabilecek bir ders olduğu için bu yönde bir katkı sağlayacaktır. Bu nedenle dersin verilmesinin gerekli olduğunu düşünüyorum.” , Ö.14: “Girişimcilik ülkemizin her alanda ilerlemesi için gerekli. Her meslekte ilerleme için dünyada söz sahibi olabilmek için girişimcilik önemli.” , Ö.10: “Ben sadece lisans eğitiminde değil eğitimin tüm aşamalarında girişimcilik dersinin verilmesini isterim. İlkokullardan sonra ortaokullarda girişimcilik bölümlerinin açılıp çocukların o alanda uzmanlaşmasını hedefleyen bir öğretmenim.” , Ö.18: “Sosyal Bilgiler Öğretim Programında olan bir yetkinlik olduğundan girişimcilik dersi olmalıdır diye düşünüyorum.”

Bu alt problem başlığı altında örneklerden elde edilen veriler, lisans eğitiminde sosyal bilgiler öğretmenliği bölümünde eğitim gören sosyal bilgiler öğretmen adaylarına girişimcilik eğitiminin verilmesi gerektiğini ortaya çıkarmaktadır. Araştırmacının mesleki tecrübelerine ve araştırmaya katılan örneklerin görüşlerine göre; Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı içerisinde girişimcilik becerisi bulunduğu için ve bu beceriyi öğrencilere öğretmenler kazandıracığı için sosyal bilgiler öğretmenlerinin girişimcilik becerisi kazandırma konusunda donanımlı olmaları gerekir. Bu nedenle lisans eğitimindeki sosyal bilgiler öğretmen adaylarına girişimcilik becerisi kazandırma konusunda eğitimler verilmelidir.

Girişimcilik ile İlgili Milli Eğitim Bakanlığı'nın veya Diğer Kurumların Düzenlediği Herhangi Bir Eğitimin Alınıp Alınmadığına ve Eğitim Alan Öğretmenlerin Aldıkları Eğitimlerin İçeriklerine Yönelik Görüşler

Araştırma çalışmasına katılan öğretmenlere bu alt problem başlığı altında, girişimcilik ile ilgili Milli Eğitim Bakanlığı'nın düzenlediği veya diğer kurumlar tarafından düzenlenen herhangi bir eğitim aldınız mı? Cevabınız evet ise bu eğitimin içeriği hakkında kısaca bilgi veriniz? Soruları sorulmuştur. Öğretmenlerden alınan görüşler benzerlik ve farklılıklarına göre gruplandırılmış ve tablo halinde sunulmuştur. Bu alt probleme yönelik öğretmenlerden alınan görüşlerin tamamı örnek cümle olarak sunulmamış, oluşturulan temalara yönelik veri niteliği taşıyan cümleler alıntılama yöntemi ile örnek olarak sunulmuştur.

Tablo 3. Araştırmaya katılan öğretmenlerin görüşlerine göre girişimcilik ile ilgili Milli Eğitim Bakanlığı'nın düzenlediği veya diğer kurumlar tarafından düzenlenen herhangi bir eğitim alınıp alınmamasına ve eğitim alanların aldıkları eğitimlerin içeriklerine yönelik veriler

Öğretmen görüşleri doğrultusunda oluşturulan temalar	Frekans (f)	Yüzdellik (%)
Girişimcilik ile ilgili herhangi bir eğitim almadım.	16	66,66
Girişimcilik ile ilişkilendirilebilecek robotik kodlama eğitimi aldım.	1	4,16
Girişimcilik ile ilişkilendirilebilecek öğrenen lider öğretmen eğitimi aldım.	1	4,16
Milli Eğitim Bakanlığı'nın hizmetiçi eğitim yolu ile verdiği dijital girişimciliğin temelleri adlı uzaktan eğitim kursuna başvurduğum. Başvurumun kabul edilmesi durumunda bu eğitimi alacağım.	1	4,16
Milli Eğitim Bakanlığı'nın hizmetiçi eğitim yolu ile verdiği dijital girişimciliğin temelleri adlı uzaktan eğitim kursunu aldım. Eğitim faydalı olmakla birlikte içeriği biraz yüzeyseldi.	4	16,66
Lise eğitimini aldığım yıllarda girişimcilik eğitimi aldım. Eğitimin içeriği girişimcilik becerisi kazandırmada yeterli değildi.	1	4,16

Araştırmaya katılan örneklem grubunun bu alt probleme yönelik verdiği cevaplardan bazıları şu şekildedir: Ö.7: "Hayır böyle bir eğitim almadım.", Ö.5: "Özel olarak girişimcilik adı altında bir eğitim almadım ama son zamanlarda online eğitimin yaygınlaşmasıyla hizmet içi eğitim olarak robotik kodlama eğitimi aldım. İçerik olarak da kodlama yapılabilecek online programlar tanıtılıyordu. Bununda çocuklara girişimcilik beceri kazandırmada önemli olduğunu düşünüyorum.", Ö.12: "Konusu girişimcilik olan bir ders almadım ama öğrenen lider öğretmen adı altında bir eğitim aldım. Bu eğitimin içeriği de girişimcilikle ilgili konuları içeriyordu. Bu eğitimin içeriğinde öğrenciye yönelik öğretmen yaklaşımları, öğrencilerin becerilerini ortaya çıkarabilecek metotlar, öğrencilerin kendini ifade etmelerine imkan sağlayacak yöntemler yer alıyordu. Eğitimin içeriğine baktığımızda girişimciliği ortaya çıkarabilecek yöntemlerin ağırlıkta olduğunu görebiliriz. Bu nedenle adı girişimcilik olmasa da girişimcilik içeriğine sahip bir ders olduğunu düşünüyorum. Bu eğitimin çok faydasını gördüm. Bu eğitimi ben girişimcilik eğitimi olarak değerlendirebilirim.", Ö.19: "Dijital girişimciliğin temelleri adlı bir ders almak için Milli Eğitim Bakanlığı'nın düzenlediği hizmetiçi eğitime başvurduğum. Başvurum kabul edilirse bu eğitimi alacağım. Ama şimdilik bu eğitimi almadım.", Ö.2: "Hizmetiçi eğitimde dijital girişimciliğin temelleri adlı kurs aldım. Bu eğitimin içerisinde daha çok dijital eğitimde biz nasıl kendimizi var edebiliriz derslerimizi buna göre nasıl düzenleyebiliriz tarzında bir eğitimdi. Ben girişimcilik eğitimi deyince içeriği daha farklı bir eğitim bekliyordum.", Ö.15: "Lisede girişimcilik dersi aldım, teorikte girişimcilik nedir ve meslekler nelerdir gibi bilgilerden başka bir şey öğrenemedik. Ders çok havada kaldı. Verimli bir şekilde bizleri proje üretmeye veya girişimcilik yönümüzü destekleyecek birtakım etkinliklere yönlendirmeleri daha iyi olurdu diye düşünüyorum."

Bu alt problem başlığı altında örneklemelerden elde edilen veriler, sosyal bilgiler öğretmenlerinin çoğunluğunun girişimcilik ile ilgili hizmetiçi eğitim veya diğer kurumlar tarafından düzenlenen girişimcilik konusunda herhangi bir eğitim almadıklarını ortaya çıkarmaktadır. Bazı öğretmenlerin ise hizmetiçi eğitim kapsamında dijital girişimciliğin temelleri adlı uzaktan eğitim kursunu aldıkları ve bu eğitiminin içeriğini biraz yetersiz buldukları ortaya çıkmıştır. Araştırmacının mesleki tecrübelerine ve örneklemelerin görüşlerine göre, Milli Eğitim Bakanlığı'nın girişimcilik konusunda öğretmenlere yönelik içeriği yoğun ve uygulamaya dayalı girişimcilik eğitimleri düzenlemesi

gerekmektedir. Ayrıca öğretmenlerin de Milli Eğitim Bakanlığı'nın hizmetiçi eğitim kapsamında verilen girişimcilik eğitimleri ile sınırlı kalmamaları gerekir. Girişimcilik eğitimi konusunda faaliyetler gösteren belediyelerin, sivil toplum kuruluşlarının, kalkınma ajanslarının, üniversitelerin, halk eğitim merkezlerinin, Türkiye İş Kurumu'nun ve KOSGEB gibi alternatif kurumların girişimcilik eğitimlerinden de öğretmenler faydalanmalıdır.

Milli Eğitim Bakanlığı'nın Girişimcilik ile İlgili Öğretmenlere Yönelik Hizmetiçi Eğitim Düzenlemesinin Gerekli Görülüp Görülmemesine Yönelik Görüşler

Araştırma çalışmasına katılan öğretmenlere bu alt problem başlığı altında, Milli Eğitim Bakanlığı'nın girişimcilik ile ilgili öğretmenlere yönelik hizmetiçi eğitim düzenlemesinin gerekli olup olmamasına yönelik soru sorulmuştur. Öğretmenlerden alınan görüşler benzerlik ve farklılıklarına göre gruplandırılmış ve tablo halinde sunulmuştur. Bu alt probleme yönelik öğretmenlerden alınan görüşlerin tamamı örnek cümle olarak sunulmamış, oluşturulan temalara yönelik veri niteliği taşıyan cümleler alıntılama yöntemi ile örnek olarak sunulmuştur.

Tablo 4. Araştırmaya katılan öğretmenlerin görüşlerine göre Milli Eğitim Bakanlığı'nın girişimcilik ile ilgili öğretmenlere yönelik hizmetiçi eğitim düzenlemesinin gerekli olup olmamasına yönelik veriler

Öğretmen görüşleri doğrultusunda oluşturulan temalar	Frekans (f)	Yüzdeler (%)
Milli Eğitim Bakanlığı girişimcilik ile ilgili öğretmenlere yönelik hizmetiçi eğitim düzenlemelidir.	11	45,83
Milli Eğitim Bakanlığı girişimcilik eğitimi kapsamında öğretmenlere yönelik daha etkili içerikler ile hizmetiçi eğitim düzenlemelidir.	3	12,5
Öğretmenlerin girişimcilik konusunu öğrenip öğrencilere girişimcilik ile ilgili yol gösterebilmesi için öğretmenlere yönelik girişimcilik ile ilgili hizmetiçi eğitimler düzenlenmelidir.	3	12,5
Lisans eğitiminde birçok öğretmen adayına girişimcilik eğitimi verilmediği için görev yapmakta olan öğretmenlere girişimcilik ile ilgili hizmetiçi eğitimler düzenlenmelidir.	2	8,33
Lisans eğitiminde bazı öğretmen adaylarına verilen girişimcilik eğitimleri yeterli düzeyde olmadığı için görev yapmakta olan öğretmenlere girişimcilik ile ilgili hizmetiçi eğitimler düzenlenmelidir.	1	4,16
Sosyal bilgiler öğretmenlerine girişimcilik ile ilgili zorunlu olarak hizmetiçi eğitimler verilmelidir.	1	4,16
Sadece Milli Eğitim Bakanlığı'nın düzenlediği hizmetiçi eğitimler kapsamında değil diğer kurumların bünyesinde de girişimcilik eğitimleri verilmelidir.	2	8,33
Öğretmenlere girişimcilik eğitimi verilmesinden ziyade öğretmenlerin yaşadıkları bölgelerdeki şartlara yönelik projeler yazmalarına fırsat sağlayacak hizmetiçi eğitimler verilmelidir.	1	4,16

Araştırmaya katılan örneklem grubunun bu alt probleme yönelik verdiği cevaplardan bazıları şu şekildedir: Ö.8: “Olmasının fayda sağlayacağını düşünüyorum.” , Ö.12: “Kesinlikle girişimcilik konusunda eğitim düzenlenmesini gerekli görüyorum.” , Ö.2: “Hizmetiçi eğitimler tabii ki olmalı ama içerikleri de yeterli olmayınca biraz da boşa vakit kaybetmiş gibi hissediyorum işin açıkçası...” , Ö.5: “Gereklidir. Çünkü lisans eğitiminde girişimcilikle ilgili ders almayanların verilecek bu eğitimle girişimcilik hakkında bilgi sahibi olması sağlanabilir. Alınan bu eğitimle öğrencilere daha faydalı olunabilir.” , Ö.20: “Evet girişimcilik ile ilgili Mili Eğitim Bakanlığı'nın hizmetiçi eğitim düzenlemesinin gerekli olduğunu düşünüyorum. Yeni nesli yetiştirecek olan öğretmenlerin girişimcilik eğitimi almaları öğrencilere girişimcilik becerisi kazandırmak için faydalı olacaktır.” , Ö.19: “Ben zaten hizmetiçi eğitimlerin branş branş ayrılarak senede birkaç defa verilmesi taraftarıyım. Seminer çalışmalarının olduğu dönemlerde bu tür eğitimler verilse çok daha iyi olur. Özellikle sosyal bilgiler öğretmenlerine girişimcilik ile ilgili zorunlu hizmetiçi eğitim verilmesi gerekir diye düşünüyorum.” , Ö.23: “Girişimcilikle ilgili Milli Eğitim Bakanlığı'nın veya diğer kurumların öğretmenlere yönelik eğitim vermelerini gerekli görüyorum. Çünkü içinde bulunduğumuz çağ girişimci bireylerin var olması ve bu girişimci bireyler sayesinde yaşanan sorunların çözülmesi gereken bir çağ.” , Ö.15: “Girişimcilikten ziyade proje yazma, bulunduğu bölgede faaliyetler yürütme gibi hizmetçi eğitim verilebilir. Bu daha çok katkı sağlayacaktır öğretmene.”

Bu alt problem başlığı altında örneklemelerden elde edilen veriler, sosyal bilgiler öğretmenlerinin çoğunluğunun Milli Eğitim Bakanlığı'ndan girişimcilik becerisi kazandırma üzerine hizmetiçi eğitim almak istediklerini ortaya çıkarmıştır. Bu durum, sosyal bilgiler öğretmenlerin büyük çoğunluğunun lisans eğitiminde girişimcilik adı altında bir ders almadıkları için bu eksiklerini öğretmenlik mesleğini yapmaya başladıktan sonra hizmetiçi eğitim yoluyla gidermek istediklerini ortaya koymaktadır. Araştırmacının mesleki tecrübelerine ve örneklemelerin görüşlerine göre, sosyal bilgiler öğretmenlerinin büyük çoğunluğuna lisans eğitiminde girişimcilik becerisi kazandırma üzerine dersler verilmemiştir. Bu anlamda düşünüldüğünde, sosyal bilgiler öğretmenlerinin öğrencilere girişimcilik becerisi kazandırma konusunda kendilerini eksik gördükleri ortaya çıkmaktadır. Sosyal bilgiler öğretmenleri, bu konudaki eksikliklerinin Milli Eğitim Bakanlığı'nın girişimcilik becerisi kazandırma üzerine sosyal bilgiler öğretmenlerine yönelik düzenleyeceği teorik ve uygulamalı hizmetiçi eğitimler ile giderilebileceğini düşünmektedirler. Bu nedenle sosyal bilgiler öğretmenlerine yönelik, girişimcilik becerisi kazandırma üzerine Milli Eğitim Bakanlığı tarafından hizmetiçi eğitimler düzenlenmesi yerinde bir karar olacaktır.

Girişimcilik ile İlgili Milli Eğitim Bakanlığı Tarafından Öğretmenlere Yönelik Hizmetiçi Eğitim Düzenlenmesi Durumunda Bu Eğitimin İçeriğinin Nelerden Oluşması Gerektiğine Yönelik Görüşler

Araştırma çalışmasına katılan öğretmenlere bu alt problem başlığı altında, Milli Eğitim Bakanlığı tarafından öğretmenlere girişimcilik ile ilgili hizmetiçi eğitim düzenlenmesi durumunda bu eğitimin içeriğinin nelerden oluşması gerektiğine yönelik soru sorulmuştur. Öğretmenlerden alınan görüşler benzerlik ve farklılıklarına göre gruplandırılmış ve tablo halinde sunulmuştur. Bu alt probleme yönelik öğretmenlerden alınan görüşlerin tamamı örnek cümle olarak sunulmamış, oluşturulan temalara yönelik veri niteliği taşıyan cümleler alıntılama yöntemi ile örnek olarak sunulmuştur.

Tablo 5. Araştırmaya katılan öğretmenlerin görüşlerine göre Milli Eğitim Bakanlığı tarafından öğretmenlere hizmetiçi eğitim düzenlenmesi durumunda bu eğitimin içeriğinin nelerden oluşması gerektiğine yönelik veriler

Öğretmen görüşleri doğrultusunda oluşturulan temalar	Frekans (f)	Yüzdellik (%)
Öğrencilere girişimcilik becerisini uygulamalı olarak kazandırabilmek için geliştirilmesi gereken materyaller ve kullanılması gereken öğretim yöntem tekniklerini belirlemeye yönelik içerikler oluşturulmalıdır.	13	54,16
Öğrencilerin girişimcilik ve iletişim becerilerinin nasıl geliştirilebileceğine yönelik uygulamalı eğitim içerikleri oluşturulmalıdır.	2	8,33
Girişimcilik ve girişimcilik türlerine yönelik içerikler oluşturulmalıdır.	5	20,83
Eğitimde dijital teknoloji kullanımına yönelik içerikler oluşturulmalıdır.	1	4,16
Öğretmenlerin proje yapabilmelerine yönelik uygulamalı eğitim içerikleri oluşturulmalıdır.	1	4,16
Öğretmenlerin yaşamakta oldukları bölgelerdeki ekonomik faaliyetlere yönelik eğitim içerikleri oluşturulmalıdır.	1	4,16
Teknoloji kullanımı ve etkili iletişim kurmaya yönelik uygulamalı eğitim içerikleri oluşturulmalıdır.	1	4,16

Araştırmaya katılan örneklem grubunun bu alt probleme yönelik verdiği cevaplardan bazıları şu şekildedir: Ö.1: “Çocuklarda girişimcilik becerisinin nasıl kazandırılacağına yönelik etkinlikler düzenleme...” , Ö.6: “Öğrencilere girişimcilik becerilerinin, iletişim becerilerinin, özgüvenin kazandırılması konusunda bilgi verici ve uygulamalı bir eğitim olmalıdır.” , Ö.8: “Girişimci olabilmek için gerekli nitelikler, girişimcilerin karşılaşılabileceği sorunlar, destekleyen kuruluşlar, bu konuda isim yapmış örnekler olabilir.” , Ö.5: “Hızla değişen bir teknoloji çağında yaşıyoruz öğretmenlerin mutlaka bunları takip etmesi eğitimde dijital araçları kullanıyor olması gerekir. Bu nedenle girişimcilik eğitimde mutlaka dijital ortam araçlarını tanıtan bunları kullanabilir duruma gelmemizi sağlayan bilgiler yer almalıdır.” , Ö.3: “Öğretmenlerin proje yapabilmeleri için proje eğitimleri verilmeli diye düşünüyorum. Teorik eğitimden ziyade uygulamalı eğitimlerin verilmesinin daha doğru olacağını düşünüyorum. Girişimcilik ile ilgili verilecek olan bu eğitimlerin uygulamalı eğitimler ile yapılması gerektiğini düşünüyorum.” , Ö.10: “... bulunduğumuz bölgenin ekonomik özellikleri göz önüne alınarak çocukların yönlendirilebileceği bir eğitim olabilir veya o bölgedeki insanlara örnek olabilecek ve rol model olabilecek kişilerin hayatlarıyla ilgili eğitimler olabilir. Bununla ilgili Diyarbakır’ da bir sınıf öğretmenin çocuklara çilekle ilgili bir çalışması var. Tam hatırlamıyorum ama çocukların hayatları boyunca hiç çilek görmediğini ve onlara öğretmenleri tarafından çilek fidanın verildiğini ve onlara çileklerin büyütülmesinde nasıl bakılacağına öğretildiğini duymuştum. Sonrasında çocukların ailelerinin çilek yetiştirdiklerini ve Diyarbakır’daki çilek ihtiyacını karşıladıklarını duymuştum. Çocukların ruhuna dokunabilmek için o yörenin imkanları göz önüne alınarak öğretmenlere yönelik girişimcilik dersi verilebilir. Benim yaşamış olduğum ilçe girişimciliğin tavan yaptığı bir ilçe. Türkiye ekonomisinde 22. sırada yer alıyor. Burası mobilyacılık üzerine girişimcilerin olduğu bir yer. Bu noktada çocukların küçük yaşta yetenekleri göz önüne alınarak girişimcilikle yönlendirme yapılırsa hem İnegöl’e hem de ülkemize daha fazla katkı sağlayacağını düşünüyorum.” , Ö.2: “Bunun içerisinde teknoloji bilgisi olmalı. Kendini

ifade edebilme konuları üzerinde çalışılmalı diye düşünüyorum. Toplumda kendini nasıl var edebilirsin nasıl iletişim kurabilirsin bunlar önemli diye düşünüyorum. Sadece teorik eğitimler değil uygulamalı eğitimler de olmalı. Sadece teorik eğitim olduğu zaman yeterli olmadığını düşünüyorum. Girişimcilikle ilgili öğretmenler kendini ifade edebilmeyi ve bazı dijital platformları da kullanmayı öğrenmeli bence.”

Bu alt problem başlığı altında elde edilen bulgular ve araştırmacının mesleki tecrübeleri göz önüne alındığında sosyal bilgiler öğretmenlerinin büyük çoğunluğunun girişimcilik becerisi kazandırmada öğretim materyali, öğretim yöntem ve tekniklerini belirlemeye yönelik eğitim almak istedikleri ortaya çıkmaktadır. Bu durum; sosyal bilgiler öğretmenlerinin girişimcilik becerisini kazandırmada öğretim materyali ve öğretim yöntem ve tekniklerini kullanma bakımından eksiklerinin olduğunu, bu eksikleri gidermeye yönelik hizmetiçi eğitim almak istediklerini ortaya koymaktadır.

Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nın Girişimcilik Becerisi Kazandırmadaki Yeterlilik Durumuna Yönelik Görüşler

Araştırma çalışmasına katılan öğretmenlere bu alt problem başlığı altında, Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nın girişimcilik becerisi kazandırma konusunda yeterli olup olmadığı hakkında düşünceleriniz nelerdir? Bu düşüncelerinizin gerekçeleri nelerdir? soruları sorulmuştur. Öğretmenlerden alınan görüşler benzerlik ve farklılıklarına göre gruplandırılmış ve tablo halinde sunulmuştur. Bu alt probleme yönelik öğretmenlerden alınan görüşlerin tamamı örnek cümle olarak sunulmamış, oluşturulan temalara yönelik veri niteliği taşıyan cümleler alıntılama yöntemi ile örnek olarak sunulmuştur.

Tablo 6. Araştırmaya katılan öğretmenlerin Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nın girişimcilik becerisi kazandırma konusunda yeterli olup olmadığı hakkındaki düşüncelerine yönelik veriler

Öğretmen görüşleri doğrultusunda oluşturulan temalar	Frekans (f)	Yüzdeler (%)
SBDÖP, girişimcilik becerisi kazandırma konusunda yeterlidir.	2	8,33
SBDÖP, girişimcilik becerisi kazandırma konusunda yeterli olmakla birlikte uygulamalı eğitime yönelik geliştirilmesi gereken özellikleri bulunmaktadır.	5	20,83
SBDÖP, girişimcilik becerisi kazandırma konusunda yeterli olmakla birlikte ders süresi bu beceriyi kazandırabilmek için yeterli değildir.	2	8,33
SBDÖP, girişimcilik becerisi kazandırma konusunda yeterli olmakla birlikte programın uygulayıcısı olan sosyal bilgiler öğretmenleri girişimcilik ile ilgili yeterli bilgiye sahip değildir.	1	4,16
SBDÖP, girişimcilik becerisi kazandırma konusunda yeterli değildir.	14	58,33

Araştırmaya katılan örneklem grubunun bu alt probleme yönelik verdiği cevaplardan bazıları şu şekildedir: Ö.1: “Yeterli olduğunu düşünüyorum. Çünkü üretim, dağıtım ve tüketim ünitesinde ham madde nedir, ithalat nedir, ihracat nedir, meslekler nelerdir ya da okuma parçalarının içerisinde girişimci insanlarla ilgili örnekler bulunmaktadır. Bence sosyal bilgiler öğretim programı çocuklara girişimcilikle ilgili farkındalık uyandırabilecek özelliktedir. Öğretim programında üretim, dağıtım, tüketim, bölgelerdeki ekonomik faaliyetler, meslekler veya girişimcilik alanında öne çıkmış isimler

okuma metni şeklinde dahi olsa bunların hepsi verilmiştir. Girişimciliği fark ettirmek adına programın yeterli olduğunu düşünüyorum.” , Ö.5: “Ders programın da yer alan kazanım ve becerilerin yeterli olduğunu, düşünüyorum. Ancak bunlara yönelik sadece bilgi vermekten ziyade öğrencilerin uygulama yapmalarına, proje geliştirmelerine fırsat vermek gerektiğini düşünüyorum.” , Ö.8: “Öğretim programı olarak yeterli fakat süre olarak kazanımın verilmesi zor.” , Ö.15: “Sosyal bilgiler konu ve kazanım yönüyle dolu bir ders olduğu için girişimcilik becerisi maalesef teorikte kalıyor ve pratikte çocuklara fazla etkinlik veya proje yaptırıyoruz...” , Ö.19: “Ben programımızın yeterli olduğunu düşünüyorum ama anlatan öğretmenin de bu durumda etkisi çöktür. Ne kadar çok materyal verilirse verilsin öğretmen bu alanda yetkin değilse program da materyal de çok işe yaramaz. Bu nedenle ben öğretmenlerin girişimcilik konusunda yetiştirilmesi gerektiğini düşünüyorum. Kazanımı öğrenciye aktarmak için materyaller olabilir ama bu konuda öğretmen yetkin değilse çok faydalı olamaz. Kısacası program yeterli ama öğretmenlerin bu konuda daha donanımlı olması gerekir diye düşünüyorum.” , Ö.4: “Ne yazık ki yeterli değildir. Uygulamaya yönelik etkinliklerin olması lazım.” , Ö.6: “Yeterli değil. Öğretim programı içerik olarak zenginleştirilmelidir. Öğrencilere sosyal girişimcilik becerilerini kazandırmak için sosyal sorumluluk projelerine daha çok yer verilmelidir.” , Ö.23: “Yeterli olduğunu düşünmüyorum. Çünkü girişimcilik konusu kapsamlı bir konudur. Sosyal bilgiler dersindeki bir ya da iki üniteye sıkıştırılmış olması bana göre doğru değil. Ayrıca girişimcilik üzerine uygulamalar yapmaya uygun bir program değil.”

Bu alt problem başlığı altında elde edilen bulgular ve araştırmacının mesleki tecrübeleri göz önüne alındığında sosyal bilgiler öğretmenlerinin büyük çoğunluğunun Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nı girişimcilik becerisi kazandırma konusunda yeterli bulmadıkları ortaya çıkmıştır. Araştırmacının mesleki tecrübelerine göre; girişimcilik becerisi uygulamalı eğitimler ve sınıf dışı faaliyetler ile daha etkili bir şekilde kazandırılabilir. Bu anlamda Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı, ders saatlerinin az olmasından ve uygulamaya yönelik eğitimlerin verilmesine fazla imkan vermemesinden dolayı girişimcilik becerisini kazandırmada yetersiz görülmektedir. Alan uzmanlarının sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüşlerini de alarak girişimcilik becerisi kazandırma konusunda Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nı revize etmeleri öğrencilere girişimcilik becerisi kazandırmada daha etkili sonuçlar ortaya çıkaracaktır.

Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nda Yer Alan Beceriler Arasında Öğrencilere Kazandırılması Gereken En Önemli Becerisinin Hangi Beceri Olduğuna Yönelik Görüşler

Araştırma çalışmasına katılan öğretmenlere bu alt problem başlığı altında, Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nda yer alan temel becerilerden araştırma, çevre okuryazarlığı, değişim ve sürekliliği algılama, dijital okuryazarlık, eleştirel düşünme, empati, finansal okuryazarlık, girişimcilik, gözlem, harita okuryazarlığı, hukuk okuryazarlığı, iletişim, iş birliği, kalıp yargı ve önyargıyı fark etme, kanıt kullanma, karar verme, konum analizi, medya okuryazarlığı, mekânı algılama, öz denetim, politik okuryazarlık, problem çözme, sosyal katılım, tablo, grafik ve diyagram çizme ve yorumlama, Türkçeyi doğru, güzel ve etkili kullanma, yenilikçi düşünme, zaman ve kronolojiyi algılama becerilerinden hangisinin öğrencilere kazandırılması gereken en önemli beceri olduğu sorusu sorulmuştur. Öğretmenlerden alınan görüşler benzerlik ve farklılıklarına göre gruplandırılmış ve tablo halinde sunulmuştur. Bu alt probleme yönelik öğretmenlerden alınan görüşlerin tamamı örnek cümle olarak sunulmamış, oluşturulan temalara yönelik veri niteliği taşıyan cümleler alıntılama yöntemi ile örnek olarak sunulmuştur.

Tablo 7. Araştırmaya katılan öğretmenlerin görüşleri doğrultusunda Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nda yer alan becerilerden hangisinin öğrencilere kazandırılması gereken en önemli beceri olduğuna yönelik veriler

Öğretmen görüşleri doğrultusunda oluşturulan temalar	Frekans (f)	Yüzdeler (%)
Eleştirel düşünme becerisi	3	12,5
Yenilikçi düşünme becerisi	1	4,16
Problem çözme becerisi	8	33,33
Girişimcilik becerisi	1	4,16
Değişim ve sürekliliği algılama becerisi	2	8,33
Çevre okuryazarlığı becerisi	1	4,16
Empati becerisi	3	12,5
Dijital okuryazarlık becerisi	1	4,16
Türkçeyi doğru, güzel ve etkili kullanma becerisi	2	8,33
Sosyal katılım becerisi	1	4,16
Medya okuryazarlığı becerisi	1	4,16

Araştırmaya katılan örneklem grubunun bu alt probleme yönelik verdiği cevaplardan bazıları şu şekildedir: Ö.16: "Eleştirel düşünme becerisinin önemli olduğunu düşünüyorum.", Ö.12: "Bana göre buradaki becerilerden en önemli beceri yenilikçi düşünme becerisidir.", Ö.22: "Problem çözme becerisinin en önemli beceri olduğunu düşünüyorum.", Ö.20: "Girişimcilik becerisinin önemli olduğunu düşünüyorum.", Ö.4: "Değişim ve sürekliliği algılama.", Ö.13: "Çevre okuryazarlığı.", Ö.6: "Kazandırılması gereken en önemli beceri empati becerisidir.", Ö.18: "Dijital okuryazarlık.", Ö.14: "Türkçeyi doğru, güzel ve konuşma.", Ö.10: Siz de tam bana muzdarip olduğum konularda soru soruyorsunuz. Bizim eğitim öğretim sistemimiz şu anda matematik ve fen bilimleri üzerine kurgulu. Çocuklar sadece okuma temelini aldıktan sonra matematik ve fen bilimlerine yöneliyorlar. Bunun da temel sebebi liselere geçiş sınavı. Çocuklarımızda sınav kaygısı var. Çocuklarda kazanımdan ziyade eğitimde bir eleme metodu olan çoktan seçmeli sorular yöneltiliyor. Aileler çocukları bu alanda güdüyor. Bu da sizin saymış olduğunuz becerileri öğrencilere kazandırmamız konusunda bize engel oluyor. Saymış olduğunuz becerilerin hepsi önemli beceriler. Hepimiz toplumun değer yargılarından uzaklaştığından toplumda dürüstlük olmadığından birlik beraberliğin olmadığından herkesin kendi menfaatlerini gütmekten devletin ve toplumun çıkarlarının güdülmediğinden sosyalleşememekten yakınıyoruz. Bu nedenlerden dolayı ben sosyal katılım becerisinin en önemli beceri olduğunu düşünüyorum.", Ö.15: "Her biri çok çok önemli ve günümüz insanının sahip olması gereken beceriler ancak bence en önemlisi bugün her şeyi yönlendiren, algı oluşturan ve kitleleri harekete geçirme gücü çok yüksek olan medyaya karşı kazandırılması gereken medya okuryazarlığı becerisidir."

Bu alt problem başlığı altında elde edilen bulgular ve araştırmacının mesleki tecrübeleri göz önüne alındığında sosyal bilgiler öğretmenlerinin büyük çoğunluğunun problem çözme becerisini, eleştirel düşünme becerisini ve empati becerisini öğrencilere kazandırılması gereken en önemli beceriler arasında gördükleri ortaya çıkmıştır. Araştırmacının mesleki deneyimlerine göre elbette ki Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nda bulunan bütün beceriler önemlidir ve öğrencilere kazandırılmalıdır. Girişimcilik becerisi, kazandırılması gereken en önemli beceriler arasında öğretmenler tarafından çok fazla tercih edilmemiştir. Araştırmacıya göre, girişimcilik becerisinin diğer beceriler karşısında daha az sayıda öğretmen tarafından tercih edilmiş olması girişimcilik becerisinin kazandırılma sürecini olumsuz etkileyebilir. Öğretmenler, SBDÖP' te bulunan bütün becerileri kazandırmada aynı önem ve hassasiyeti gösteriyor olsalar bile düşük ihtimal de olsa diğer becerilere göre kazandırılmasını daha az önemli gördükleri becerileri öğrenciye kazandırmada daha etkisiz kalabilirler. Öğrencilere girişimcilik becerisi kazandırmada kullanılacak yöntem, teknik, etkinlik ve materyaller hakkında sosyal bilgiler öğretmenlerine eğitimler verilmeli ve girişimcilik kavramının önemi benimsenmelidir. Böylece sosyal bilgiler öğretmenlerinin girişimcilik becerisine olan bakış açıları değişecek ve girişimcilik eğitiminin önemi artacaktır.

Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Öğrencilere Girişimcilik Becerisi Kazandırmada Uygun Öğretim Yöntem ve Tekniklerini Kullanıp Kullanmadıklarına Yönelik Görüşler

Araştırma çalışmasına katılan öğretmenlere bu alt problem başlığı altında, sosyal bilgiler öğretmenlerinin öğrencilere girişimcilik becerisi kazandırmada uygun öğretim yöntem ve tekniklerini kullandıklarını düşünüyor musunuz? sorusu sorulmuştur. Öğretmenlerden alınan görüşler benzerlik ve farklılıklarına göre gruplandırılmış ve tablo halinde sunulmuştur. Bu alt probleme yönelik öğretmenlerden alınan görüşlerin tamamı örnek cümle olarak sunulmamış, oluşturulan temalara yönelik veri niteliği taşıyan cümleler alıntılama yöntemi ile örnek olarak sunulmuştur.

Tablo 8. Öğrencilere girişimcilik becerisi kazandırmada sosyal bilgiler öğretmenlerinin uygun öğretim yöntem ve tekniklerini kullanıp kullanmadıklarına yönelik veriler

Öğretmen görüşleri doğrultusunda oluşturulan temalar	Frekans (f)	Yüzdeler (%)
Sosyal bilgiler öğretmenleri, öğrencilere girişimcilik becerisi kazandırmada uygun öğretim yöntem ve tekniklerini kullanmamaktadırlar.	13	54,16
Sosyal bilgiler öğretmenleri, öğrencilere girişimcilik becerisi kazandırmada uygun öğretim yöntem ve tekniklerini kullanmamaktadırlar.	6	25
Bu durum öğretmenden öğretmene değişiklik gösterebilmektedir.	3	12,5
Sosyal bilgiler öğretmenleri, kendilerine yeterli imkanların verilmesi durumunda öğrencilere girişimcilik becerisi kazandırmada uygun öğretim yöntem ve tekniklerini kullanabilirler.	2	8,33

Araştırmaya katılan örneklem grubunun bu alt probleme yönelik verdiği cevaplardan bazıları şu şekildedir: Ö.12: "Kullanılan yöntem ve tekniklerin yetersiz olduğunu düşünüyorum. Mevcut yöntem ve teknikleri kullanırken yeni yöntem ve teknikleri de bulup kullanmak gerekir diye düşünüyorum." ,

Ö.13: “Düşünmüyorum, çünkü bu dersimizin içeriğinin teoriden uygulamaya çevrilmesi gerekiyor.” ,Ö.5: “Evet uygun yöntem ve teknikleri kullanan öğretmenlerin olduğunu düşünüyorum.”,Ö.2: “Bu durum öğretmenden öğretmene değişebilen bir durum. Şöyle bir gözlemim oldu. Şu anda yüksek lisans eğitimi de aldığım için genç arkadaşlarla bir arada olma şansım da oldu. Yeni nesil öğretmenler yöntem tekniği biraz daha fazla kullanıyorlar. Bunun için çaba sarf ediyorlar diye düşünüyorum. Bunu olumsuz anlamda söylemek istemiyorum ama biraz daha yaşı olan öğretmen arkadaşlarda bu durumun biraz daha az olduğunu düşünüyorum.” , Ö.3: “Bence uygun yöntemleri kullanabilirler ama bu anlamda öğretmenlerim imkanları kısıtlı. Çok fazla seçenekleri yok diye düşünüyorum. Mesela girişimcilik pratik yaparak olur ama öğretmenin 40 dakikalık dersi var. Bu süre içerisinde öğrenciye kazandırması gereken kazanımlar var. Öğretmenin girişimciliğe karşı ilgisi ya da bilgisi varsa illaki kazanımların içerisine bu beceriyi yerleştirebilir. Ama 40 dakika süresi var ve imkanlar kısıtlı.”

Bu alt problem başlığı altında elde edilen bulgular ve araştırmacının mesleki tecrübeleri göz önüne alındığında sosyal bilgiler öğretmenlerinin büyük çoğunluğunun girişimcilik becerisi kazandırmada uygun öğretim yöntem ve tekniklerini kullanmadıkları ortaya çıkmaktadır. Araştırmacının mesleki deneyimlerine göre bu durum öğretmenden öğretmene veya bulunulan mekana göre değişiklik gösterse de araştırmaya katılan öğretmenlerin büyük çoğunluğunun sosyal bilgiler öğretmenlerinin girişimcilik becerisi kazandırmada uygun öğretim yöntem ve tekniklerini kullanmadıklarını belirtmeleri bu alanda eksikliklerin olduğunu ortaya koymaktadır. Bu eksiklikler, alan uzmanları ve sosyal bilgiler öğretmenlerinin iş birliği içinde yapacakları çalışmalar ile giderilebilir. Eksiklerin giderilmesi ile sosyal bilgiler öğretmenlerinin girişimcilik becerisi kazandırmada daha uygun öğretim yöntem ve tekniklerini kullanarak daha etkili sonuçlar ortaya çıkarmaları yüksek ihtimaldir.

Öğrencilere Girişimcilik Becerisi Kazandırmada Kullanılan ve Sosyal Bilgiler Dersinde Öğretmenlere Önerilen Öğretim Yöntem, Teknik ve Etkinliklerine Yönelik Görüşler

Araştırma çalışmasına katılan öğretmenlere bu alt problem başlığı altında, Sosyal bilgiler dersinde öğrencilere girişimcilik becerisi kazandırmada kullandığınız ve kullanılmasını tavsiye ettiğiniz öğretim yöntem ve teknikleri hakkında sosyal bilgiler öğretmenlerine verebileceğiniz öneriler nelerdir? sorusu sorulmuştur. Öğretmenlerden alınan görüşler benzerlik ve farklılıklarına göre gruplandırılmış ve tablo halinde sunulmuştur. Bu alt probleme yönelik öğretmenlerden alınan görüşlerin tamamı örnek cümle olarak sunulmamış, oluşturulan temalara yönelik veri niteliği taşıyan cümleler alıntılama yöntemi ile örnek olarak sunulmuştur.

Tablo 9. Sosyal bilgiler dersinde öğrencilere girişimcilik becerisi kazandırmada öğretmenlerin kullandıkları ve kullanılmasını tavsiye ettikleri öğretim yöntem, teknik ve etkinliklerine yönelik veriler

Öğretmen görüşleri doğrultusunda oluşturulan temalar	Frekans (f)	Yüzdeler (%)
Alan gezisi etkinliği	11	45,83
Drama tekniği	11	45,83
Proje hazırlama etkinliği	10	41,66
Etkili konuşma ve sunum etkinliği	7	29,16
Münazara tekniği	7	29,16

Girişimci insanların biyografilerini inceleme etkinliği	6	25
Probleme dayalı çözüm üretme etkinliği	5	20,83
Soru-cevap tekniği	4	16,66
Beyin fırtınası tekniği	4	16,66
Hikaye tamamlama tekniği	4	16,66
Altı şapkalı düşünme tekniği	4	16,66
Simülasyon tekniği	3	12,5
Grup çalışması tekniği	3	12,5
Kermes etkinliği	3	12,5
Örnek olay tekniği	3	12,5
Araştırma ödevi etkinliği	3	12,5
İstasyon tekniği	3	12,5
Röportaj tekniği	3	12,5
Kantinde görev verme etkinliği	3	12,5
Kavram bulmacası tekniği	2	8,33
Pazarcılık uygulaması etkinliği	2	8,33
Afiş hazırlama etkinliği	2	8,33
Uygulama bahçesi etkinliği	2	8,33
Yakın çevre ile iletişim kurma etkinliği	2	8,33
Eğitim içerikli web uygulamaları etkinlikleri	2	8,33
Sunuş yolu ile öğretim stratejisi	2	8,33
Video izletme etkinliği	1	4,16
Hikaye okuma etkinliği	1	4,16
Gazete kupürü okuma etkinliği	1	4,16
Akrostiş yazdırma etkinliği	1	4,16
Yakın çevreden örnekler verme etkinliği	1	4,16

Girişimci insanları sınıfa davet etme etkinliği	1	4,16
Sosyal sorumluluk verme etkinliği	1	4,16
Slogan hazırlama etkinliği	1	4,16
Buluş yolu ile öğretim stratejisi	1	4,16
Araştırma inceleme yolu ile öğretim stratejisi	1	4,16
Sergi etkinliği	1	4,16

Araştırmaya katılan örneklem grubunun bu alt probleme yönelik verdiği cevaplardan bazıları şu şekildedir: Ö.12: “Ben geçmiş dönemlerde alan gezisi yaptırmıştım. Keles İlçesi’nde süt işleyen bir tesis vardı. Öğrencileri bu tesise götürmüştüm. Öğrencilere bu tesisin nasıl kurulduğunu buradaki işlenen hammaddenin bu tesise nasıl getirildiğini bu ürünlerin bu tesiste hangi tür ürünlere dönüştürüldüğünü çalışan personelin hangi meslek grubunda yer aldığını birebir yaşayarak uygulamalı eğitim ile öğretmiştim. Bu sadece basit bir örnek. Keles İlçesi çok gelişmiş bir ilçe olmadığı için bu anlamda alan gezisi yaptırabileceğimiz çok yer yok. Ama Bursa merkezinde alan gezisi yaptırabileceğimiz çok yer var. Çeşitlilik çok olduğu için alan gezileri Bursa merkezde öğrencilere daha fazla fayda sağlayabilir diye düşünüyorum.” , Ö.22: “Ben fırsatını bulabilirsem alan gezisi yaptırıyorum. Ama izin alma konusunda sıkıntılar yaşanabiliyor.” , Ö.18: “...drama ve eğitsel oyunlarla derslerimi işliyorum.”, Ö.15: “Girişimcilik becerisi için bölgemizin şartlarına uygun proje oluşturma, hayali yatırım planlamaları yaptırma gibi yöntemlerden yararlanıyorum. Yani projeye dayalı öğretim yöntemi...” , Ö.2: “Verdiğim konu ile ilgili veri hazırlama, araştırma yapma ve bunu bir sunum haline getirip sınıfa sunma çalışmalarını öğrencilere yaptırıyorum. Her öğrencinin bu çalışmalarda görev almasına dikkat ederim.” , Ö.20: “...etkili konuşma yöntemleri önerebileceğim yöntemlerdir.” , Ö.6: “Münazara ,tartışma” , Ö.9: “Öğrencinin yakın çevresinden veya örnek kişiler üzerinden bu beceriyi öğrenciye anlatabilsek daha faydalı olabileceğimizi düşünüyorum. Sanayisi gelişmiş bir bölgede bulunduğum için girişimci insanların sayısı da fazla. Bunu fırsata çevirip güzel örneklerle bu beceriyi öğrenciye kazandırabiliriz diye düşünüyorum.” , Ö.12: “... girişimci insanların hayatlarının anlatıldığı videolar izletilebilir. Bu etkinlikle öğrencilerin yaşanmış hayat hikayelerinden ders çıkarması sağlanabilir.” , Ö.23: “Problem cümlesi verip problem çözümüne yönelik gurup çalışmaları yaptırıyorum.” , Ö.5: “Öğrencilerin derste soru sarabilmesi için uygun ortamlar yaratılmalı, kendini daha fazla ifade edebilmeli.” , Ö.18: “...soru cevap...” , Ö.12: “Beyin fırtınası etkinliğinin de girişimcilik becerisi kazandırmada çok etkili bir etkinlik olduğunu düşünüyorum.” , Ö.23: “Hikaye tamamlama etkinlikleri yaptırılabilir.” , Ö.5: . “Bazı derslerde altı şapkalı düşünme tekniğini kullanmaya çalışıyorum. Böylelikle öğrencinin çok yönlü bir bakış açısına sahip olabileceğini düşünüyorum.” , Ö.18: “...simülasyon...” , Ö.23: “...gurup çalışmaları da yaptırıyorum.” , Ö.17: “Okullarda düzenlenen kermesler de çocuklar için girişimcilik becerisini kazanabilecekleri bir ortam. Tabi bunu doğru organize etmek gerekir. Planlamaları çocukların yapması lazım.” , Ö.8: “...örnek olay...” , Ö.19: “Çocuklara ödev olarak röportaj yapmaları etkinliği verilebilir. Bu sayede yakın çevredeki girişimcilerle röportaj yapıp girişimcilik hakkında birinci ağızdan bilgi toplayabilirler.” , Ö.24: “...kantinde görev verme...” , Ö.23: “Kavramları öğretebilmek için kavram bulmacası etkinliği oluşturulabilir.” , Ö.19: “Üniversite yıllarımda boş zamanlarımda harçlığımı çıkartabilmek için pazarcılık yapmaya başlamıştım. Pazarda ürün satmak beni sosyalleştirdi. Kendimi ifade edebilme açısından çok katkısı oldu bana. Kendime güvenim arttı. Girişimcilik becerisi kazandırma

konusunda öğretmenlere verebileceğim öneri çocuklara pazarcılık uygulaması yaptirmaları yönünde olur. Bu yöntemle çocukların özgüveni artıyor ve çocuklar sosyalleşiyorlar.” , Ö.2: “...afiş hazırlama...” , Ö.3: “Ben kendi yaptığımdan örnek vereyim; Bilim Sanat Merkezinde çalıştığım için imkanlarım diğer öğretmenlere göre daha fazla. Mesela Antalya’da Bilim Sanat Merkezi’nde çalışırken bizim okulumuzun bahçesinde seramız vardı. Atıl durumdaydı. Çocukları buraya yönlendirmek istiyordum ama hiçbir zaman çocuklara biz burada girişimcilik yapacağız diye bir söylemde bulunmadım. Buradaki amacım öğrenciye fark ettirmeden girişimcilik ruhunu yaşattırmaktı. Çocukları seraya götürdüm. Serada yabancı otlar bitmişti. Yavaş yavaş otları temizledik. Sonra oraya istedikleri ürünleri ektirdim öğrencilere. Bu bir süreçti. Sonrasında ürünlerin hasadını yaptırttım çocuklara.” , Ö.7: “Diğer öğretmenlerle ve bulunduğumuz çevreyle ilişkiler kurarak bu beceriyi bir şekilde öğrencilere kazandırmaya çalışmalıyız.” , Ö.9: “Öğrencinin girişimcilik becerisini ortaya çıkarmaya yönelik oyun çalışmaları yapılabilir. Çocuk birçok oyunu telefonuna indirip oynayabiliyor. Oynayacağı oyunlar arasında bu beceriyi kazandırmaya yönelik oyunlar olursa güzel olur diye düşünüyorum. Dersin içerisinde de Milli Eğitim Bakanlığının desteklediği oyunlar indirilip oynattırılabilir. Özellikle içinde bulunduğumuz uzaktan eğitim döneminde de faydalı olabilir diye düşünüyorum.” , Ö.21: “Pandemi sebebiyle bu beceriyi kazandırırken yukarıda belirttiğim bir beceriyi uygulayamadım. Sadece sunuş yoluyla öğretim stratejisi uyguladım. Derste bu konuyla ilgili örnek paylaşımında bulundum.” , Ö.10: “Küçük öyküler ve hikayeler okuyorum.” , Ö.10: “Girişimcikle ilgili haberleri okutuyorum” , Ö.12: “...öğrencilerin akrostiş tarzında konuları yaratıcı bir şekilde şifreleme yapmalarını da istiyorum. Bu da yaratıcı fikir bulma açısından etkili bir yöntem oluyor. Bu yöntemle çocukların yaratıcı düşünme becerileri gelişiyor.” , Ö.22: “...sınıfa girişimci insanlar çağırma gibi etkinlikleri yaptirmaları konusunda öneriler verebilirim.” , Ö.2: “...slogan hazırlama...” , Ö.21: “Buluş yoluyla öğrenme stratejisi kullanabilirler.” , Ö.21: “...araştırma ve inceleme yoluyla öğrenme stratejisi kullanabilirler.” , Ö.10: “...biz bu çalışmalardan sergi yaptık. Çocuklar bu sergiyi okulun en görünür yerinde sergilediler. Öğrenciler bu sergiyi gezdiler. Ben bu çalışmanın çocuklarda girişimcilik ruhuna katkı sağladığını düşünüyorum.”

Bu alt problem başlığı altında elde edilen bulgular ve araştırmacının mesleki tecrübeleri göz önüne alındığında sosyal bilgiler öğretmenlerinin büyük çoğunluğunun alan gezisi etkinliği, drama tekniği, proje hazırlama etkinliği gibi uygulamaya yönelik ve sınıf dışı faaliyetleri girişimcilik becerisi kazandırmada daha fazla tercih ettikleri ortaya çıkmıştır. Araştırmacının mesleki deneyimleri de göz önüne alındığında girişimcilik becerisinin öğrencilere daha etkili bir şekilde kazandırılabilmesi için uygulama ağırlıklı etkinliklere ve alan gezisi gibi sınıf dışı faaliyetlere daha fazla önem verilmesi gerekmektedir. Bu anlamda Milli Eğitim Bakanlığı’nın alan gezisi gibi sınıf dışı faaliyetlere izin vermesi ve bu faaliyetleri gerçekleştirebilmek için yerel yönetimlerden ulaşım imkanı sağlaması öğretmenlerin bu beceriyi öğrencilere kazandırma imkanlarını artıracaktır.

Sosyal Bilgiler Dersinde Öğrencilere Girişimcilik Becerisi Kazandırabilmek İçin Okullarda Yeterli Miktarda Materyal Bulunup Bulunmadığına Yönelik Görüşler

Araştırma çalışmasına katılan öğretmenlere bu alt problem başlığı altında, sosyal bilgiler dersinde öğrencilere girişimcilik becerisi kazandırabilmek için okullarda yeterli miktarda materyal bulunmakta mıdır? sorusu sorulmuştur. Öğretmenlerden alınan görüşler benzerlik ve farklılıklarına göre gruplandırılmış ve tablo halinde sunulmuştur. Bu alt probleme yönelik öğretmenlerden alınan görüşlerin tamamı örnek cümle olarak sunulmamış, oluşturulan temalara yönelik veri niteliği taşıyan cümleler alıntılama yöntemi ile örnek olarak sunulmuştur.

Tablo 10. Sosyal bilgiler dersinde öğrencilere girişimcilik becerisi kazandırabilmek için okullarda yeterli miktarda materyalin bulunup bulunmadığına yönelik veriler

Öğretmen görüşleri doğrultusunda oluşturulan temalar	Frekans (f)	Yüzelik (%)
Sosyal bilgiler dersinde öğrencilere girişimcilik becerisi kazandırabilmek için okullarda yeterli miktarda materyal bulunmamaktadır.	22	91,66
Sosyal bilgiler dersinde öğrencilere girişimcilik becerisi kazandırabilmek için okullarda yeterli miktarda materyal bulunmaktadır.	1	4,16
Sosyal bilgiler dersinde öğrencilere girişimcilik becerisi kazandırabilmek için okullarda bulunan materyallerin biraz daha zenginleştirilmesi gerekmektedir.	1	4,16

Araştırmaya katılan örneklem grubunun bu alt probleme yönelik verdiği cevaplardan bazıları şu şekildedir: Ö.1: “Ben okullarda yeterli materyal olduğunu da göremiyorum. Benim okulumda böyle bir materyal göremiyorum yani yok.” , Ö.3: “Yeterli miktarda materyal bulunduğunu düşünmüyorum. Bilim Sanat Merkezlerinin çoğunda bile böyle bir sorun varken eğer okul idaresi ve öğretmen kadrosu olaya çok vakıf değilse yeterli miktarda materyal bulunduğunu düşünmüyorum.” , Ö.5: “Okullarda materyaller bulunmaktadır. Bunları her öğretmenin etkili bir şekilde kullanması gerektiğine inanıyorum. Gerektiğinde öğretmen kendi materyalini yapabilmeli bizler üniversitelerde bununda eğitimini alıyoruz.” , Ö.12: “Okulların materyal konusunda biraz daha zenginleştirilmesi gerekir. Çocuklar yaşadığı çevredeki kaynakları iyi bilmesi ve onları yaşantı sonucu deneyimlemesi gerekir. Çevresinde gördükleri materyalleri kullanarak uygulamalar ile yaparak yaşayarak deneyim edinmesi gerekir. Örneğin Keles İlçesi’nde çocuk okul dışına çıktığında ormanı görecektir. Orman onun için bir materyal olmuş olacaktır. Ormanlardan, ağaçlardan neler yapılabilir bununla ilgili fikir yürütmesi gerekir. Dolayısıyla sadece okul içerisindeki materyaller değil de okulun çevre imkanlarıyla oluşturacağı bir materyal havuzu bu konuda çok daha fazla fayda sağlar diye düşünüyorum.”

Bu alt problem başlığı altında elde edilen bulgular ve araştırmacının mesleki tecrübeleri göz önüne alındığında sosyal bilgiler öğretmenlerinin büyük çoğunluğunun okullarda girişimcilik becerisi kazandırmada yeterli materyalin bulunmadığı görüşünü savundukları ortaya çıkmıştır. Araştırmacının mesleki tecrübelerine göre girişimcilik becerisi kazandırmada materyal ihtiyacı öğretmenden öğretmene farklılık gösterebilmektedir. Bazı öğretmenler çevrelerinde gördükleri her şeyi materyal olarak değerlendirebilirken bazı öğretmenler de sadece fiziksel olarak dokunabildikleri ve hissedebildikleri cisimleri materyal olarak değerlendirebilmektedirler. Araştırmacıya göre öğrencilere girişimcilik becerisi kazandırmada birçok şey materyal olarak kullanılabilir. Öğrencilerin ve öğretmenlerin yakın çevresinde bulunan birçok şey girişimcilik becerisi kazandırmada öğretim materyali durumuna getirilebilir. Ancak bu durumun gerçekleştirilebilmesi için okul dışında veya okul içinde uygulama yaptırma konusunda öğretmenlere esnek hakların verilmesi gerekir. Yani yakın çevrede bulunan bir pazar, alışveriş merkezi veya okulda bulunan kantin gibi yerlerde öğretmenler ile öğrencilerin birlikte faaliyet yürütmelerine okul idareleri tarafından veya Milli Eğitim Bakanlığı mevzuatları kapsamında izin verilebilmelidir. Girişimcilik becerisi kazandırma konusunda sınıf dışı

faaliyetlerin yapılmasına izin verilmeyen bir sistemde öğretmenlerin kullanabilecekleri materyal sayısı azalmakta ve fiziksel olarak dokunup hissedilebilecek materyallerin varlığına ihtiyaç duyulmaktadır. Bu durum, sınıfların içerisinde bulunan materyallerin girişimcilik becerisini kazandırmada yetersiz kalmasına sebep olabilmektedir. Araştırmacının mesleki tecrübelerine göre; araştırmaya katılan öğretmenlerin çoğunun girişimcilik becerisi kazandırma konusunda okullarda materyal eksikliğinin bulunduğunu ifade etmelerindeki en önemli sebep, sınıf dışı uygulamaların yapılmasında izin alma sorununun yaşanıyor olmasıdır.

Sosyal Bilgiler Dersinde Öğrencilere Girişimcilik Becerisi Kazandırabilmek İçin Okullarda Kullanılan ve Sosyal Bilgiler Öğretmenlerine Kullanmaları Tavsiye Edilen Materyaller Hakkındaki Görüşler

Araştırma çalışmasına katılan öğretmenlere bu alt problem başlığı altında, Sosyal bilgiler dersinde öğrencilere girişimcilik becerisini kazandırabilmek için kullandığınız ve okullarda bulunmasını tavsiye ettiğiniz materyaller hakkında sosyal bilgiler öğretmenlerine verebileceğiniz öneriler nelerdir? sorusu sorulmuştur. Öğretmenlerden alınan görüşler benzerlik ve farklılıklarına göre gruplandırılmış ve tablo halinde sunulmuştur. Bu alt probleme yönelik öğretmenlerden alınan görüşlerin tamamı örnek cümle olarak sunulmamış, oluşturulan temalara yönelik veri niteliği taşıyan cümleler alıntılama yöntemi ile örnek olarak sunulmuştur.

Tablo 11. Sosyal bilgiler dersinde öğrencilere girişimcilik becerisi kazandırmada öğretmenlerin kullandıkları ve kullanılmasını tavsiye ettikleri öğretim materyallerine yönelik veriler

Öğretmen görüşleri doğrultusunda oluşturulan temalar	Frekans (f)	Yüzdeler (%)
Akıllı tahta (etkileşimli tahta)	11	45,83
Videolar	8	33,33
Öğretmenlerin eğitim materyali olarak tasarladıkları her şey	7	29,16
Fotoğraflar	6	25
Haritalar	5	20,83
İnternet	4	16,66
Web 2.0 araçları	4	16,66
Yazılım programları	4	16,66
Hikayeler	4	16,66
Maden seti	3	12,5
Öğrencilerin yaratıcılık becerilerini geliştirebilecekleri atölyeler	3	12,5
Bilgisayar	3	12,5
Ders kitapları	3	12,5

Hikaye tamamlama etkinlik kağıtları	3	12,5
Bant/ Yapıştırıcı malzemeler	3	12,5
Kağıt	2	8,33
Karton	2	8,33
Gazete kupürleri	2	8,33
Pano	2	8,33
Okulun yakın çevresinde bulunan her şey	2	8,33
Alan gezilerindeki her şey	2	8,33
Proje yapımında kullanılan her şey	2	8,33
Dijital oyunlar	2	8,33
Atık kağıtlar	1	4,16
Elişi kağıtları	1	4,16
Kütüphane	1	4,16
Dergiler	1	4,16
Atık piller	1	4,16
Grafikler	1	4,16
Şemalar	1	4,16
Resimler	1	4,16
Kostümler	1	4,16
Sunum dosyası (Powerpoint)	1	4,16
Model uçak	1	4,16
Dünya haritası küre	1	4,16
Boya kalemi	1	4,16
Top	1	4,16
Pazar tezgahı	1	4,16
Kavram bulmaca	1	4,16

Reklam afişleri	1	4,16
Canva online tasarım uygulaması	1	4,16
Marka logoları	1	4,16
Ürün maketleri	1	4,16
Kermes organizasyonunda kullanılan her şey	1	4,16
Bankaların dijital ortamdaki finans uygulamaları	1	4,16
Televizyon	1	4,16
Konuşma kürsüsü	1	4,16

Araştırmaya katılan örneklem grubunun bu alt probleme yönelik verdiği cevaplardan bazıları şu şekildedir: Ö.5: “Akıllı tahtaları kullanıyorum etkileşimli olduğu için yaparak yaşayarak öğrenmeye fırsat veriyor.” ,Ö.17: “Benim bu alanda kullandığım en önemli materyal akıllı tahta. Çünkü ben girişimcilikle ilgili videoyu da görüntüyü de akıllı tahta sayesinde öğrenciye gösterebiliyorum.” , Ö.20: “Girişimcilere ait yaşam ve yatırım hikayelerinin anlatıldığı videolar izletiyorum.” , Ö.19: “Biz üniversitede eğitim alırken materyal geliştirme diye bir ders aldık. Bu dersi alan bir öğretmen hangi kazanımı işlerken hangi materyal gerekli bunun tespitini yapıp kendisi de materyal hazırlayabilir.” , Ö.5: “Fotoğraflardan yararlanılmalıdır.” , Ö.7: “...harita vb.” , Ö.2: “İnternete ulaşım imkanı sağlanmalıdır.” , Ö.23: “Öğretmenlere materyal konusunda dijital platformlarda kullanılan Web 2 araçlarını kullanmalarını önerebilirim.” , Ö.16: “Özellikle mobil uygulamalar bu dönemde kullanabileceğimiz materyaller olarak değerlendirilebilir. Normal sınıf ortamında el kaldırıp söz hakkı istemeye çekinen öğrenciler internet ortamındaki uygulamalar ile çok rahat bir şekilde söz hakkı isteyip derse katılım sağlayabiliyorlar.” , Ö.16: “Maden Tetkik Arama Enstitüsü’nden maden seti istemiştim. Bu maden örneklerini derste öğrencilere gösteriyorum.” , Ö.7: “Öğrencilerin fikirlerini söyleyebilecekleri ve yaratıcılıklarını artıracabilecekleri her türlü ortam materyal sayılır. Öğrenciyle birlikte öğrencinin düşüncesini geliştirebilecek olan her ortam bizim için materyaldir diye düşünüyorum.” , Ö.2: “Materyal öneri konusunda bence bilgisayar...” , Ö.5: “Sosyal bilgiler ders kitabından yararlanıyorum orada öğrencilerin konulara ilişkin ürünler hazırlanmasını, fikirler ortaya atmasını sağlayan etkinlikler oluyor.” , Ö.23: “Ben derslerimde girişimcilik hikayesi oluşturup yarıda bırakıyorum devamını öğrencilerin getirmesini istiyorum.” , Ö.17: “...bant gibi materyaller de kullanabiliyorum.” , Ö.19: “...yapıştırıcı gibi malzemelerden kendi materyalimi tasarlıyorum.” , Ö.17: “İstasyon tekniğini kullandığım zamanlarda kağıt...” , Ö.2: “...karton...” , Ö.19: “Pazarlık uygulaması yaptırabilmek için öğrencilere kartondan tezgah kurdurup öğrencilerin üzerinde satış yapabilmelerini sağlayacak malzemeler tasarlama istiyorum.” , Ö.15: “Çocuklara gazete aldırıp girişimcilik örneği bulmalarını istiyorum.” , Ö.5: “...panolar kullanılmalı sergilenen ürünler öğrencileri teşvik ediyor. Sınıf içinde ve koridorlarda yer alan panoları kullanıyorum.” , Ö.3: “Benim kullandığım materyal okulun bulunduğu bölgedeki her şeydir diyebilirim. Sokakta gördüğüm kedi bile benim için bir materyaldir. Karşıdan karşıya geçemeyen yaşlı teyze de materyaldir. Önceki görev yaptığım yer olan Antalya için söyleyecek olursak sahilde bırakılan şişelerin geri dönüşümü bile benim için bir materyaldir.” , Ö.11: “...proje çalışması yapmaya imkan sağlayacak bir takım malzemeler olabilir.” , Ö.24: “Dijital oyun uygulamaları...” , Ö.4: “...kullanılmış kağıt.” , Ö.19:

“...elişi kağıdı...” , Ö.2: “...kütüphane...” , Ö.20: “Girişimcilik üzerine yayınlar yapan dergileri kullanmalarını önerebilirim.” , Ö.4: “Atık pil...” , Ö.8: “...grafik...” , Ö.8: “...şema...” , Ö.11: “Dersi daha aktif hale getirecek kıyafetler...” , Ö.12: “Sunum dosyaları birer materyaldir.” , Ö.16: “Örneğin ben model uçak kursu veriyorum. Öğrenci burada el becerisini geliştiriyor ve güzel ürünler ortaya çıkartabiliyor. Aynı öğrenciye sosyal bilgiler dersi ile alakalı kavramlar sorduğumda cevap veremiyor ama el becerisi alanında gelişmiş bununla ilgili bir yeteneğe sahip olduğu belli. Sosyal bilgiler dersinde sorduğum kavramı bilememesi çok da önemli değil bence. Çünkü amaç etkin bir vatandaş yetiştirmek.” , Ö.17: “...küre var.” , Ö.17: “...boya kalemi.” , Ö.19: “...birkaç tane küçük top koyarak öğrencilere pazarcılık uygulaması yaptırabilir.” , Ö.20: “Kavram bulmacaları...” , Ö.22: “Ben reklam ve pazarlama konusunda afişler ve tasarımlar hazırlıyorum öğrencilere.” , Ö.22: “Canva programı bu konuda epeyce yardımcı oluyor çocuklara. Girişim yapmak istedikleri alanla ilgili marka tasarımı hazırlıyorlar.” , Ö.22: “...logo tasarımı yapabiliyorlar.” , Ö.22: “Örneğin okulda bir kermes ortamı hazırlanarak öğrencilerin buraya satabilecekleri yiyecekleri getirmeleri istenebilir. Ama getirdikleri yiyeceklerin kaç liraya mal olduğunu hesaplatmak gerekir. Satışını yaptıktan sonra bu üründen ne kadar kar edebildiklerini hesaplatmak gerekir.” , Ö.24: “Finans okuryazarlığı konusunda bankaların uygulamaları var onları kullanıyorum.” , Ö.15: “...televizyon...” , Ö.15: ‘Mesela bir iş adamının nasıl olması gerektiğini anlatırken konuşma kürsüsü lazım oluyor.’”

Bu alt problem başlığı altında elde edilen bulgular ve araştırmacının mesleki tecrübeleri göz önüne alındığında sosyal bilgiler öğretmenlerinin büyük çoğunluğunun girişimcilik becerisi kazandırmada akıllı tahtaları, videoları ve öğretmenlerin kendi tasarlamış oldukları materyalleri kullandıklarını ve kullanılmasını önerdiklerini ortaya çıkarmıştır. Bu durum girişimcilik becerisi kazandırma konusunda sınıf içi uygulamalarda materyal olarak kullanılan akıllı tahtaların öğretmenler için ne kadar önemli olduğunu ortaya koymaktadır. Ayrıca girişimcilik becerisi kazandırmada görsel ve işitsel materyallerin diğer materyallere göre öğretmenler tarafından daha fazla tercih edilmesi ve akıllı tahtaların da görsel ve işitsel zekaya hitap edebilmesi bu anlamda her sınıfta akıllı tahtaların bulunmasını gerekli hale getirmektedir. Araştırmacının mesleki deneyimlerine göre sınıf içerisinde girişimcilik becerisi kazandırmada kullanılacak en önemli materyallerden birisi akıllı tahtadır. Çünkü akıllı tahtalar sayesinde öğrencilerin görsel ve işitsel zekalarına hitap etmek daha kolaydır. Kalıcı bilginin sağlanabilmesi ve deneyimlerin görsel ve işitsel olarak öğrencilere aktarılabilmesi için akıllı tahtalar sınıf içerisinde kullanılacak önemli materyallerden birisidir. Ayrıca öğretmenlerin girişimcilik becerisi kazandırma konusunda kendi tasarlamış oldukları materyaller de öğrenciler üzerinde etkili olmaktadır. Her öğretmen kendi öğrencisinin öğrenme eşliğini bildiğinden kendi öğrencisinin öğrenme eşğine göre öğretim materyali hazırlar. Bu nedenle öğretmenlerin girişimcilik eğitiminde kendi öğrencilerinin seviyelerine uygun materyaller hazırlamaları öğrencilere girişimcilik becerisi kazandırmada daha etkili sonuçlar ortaya çıkartabilmektedir.

Sonuç ve Tartışma

Araştırmacının yapmış olduğu bu çalışmada, Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nın içeriğinde yer alan girişimcilik becerisinin sosyal bilgiler öğretmenleri tarafından öğrencilere kazandırılma süreci ile ilgili bulgular elde edilmiştir. Bu çalışma kapsamında; sosyal bilgiler öğretmenlerinin girişimcilik becerisi kazandırma konusundaki yeterlilik durumu, Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nda yer alan becerilerin sosyal bilgiler öğretmenleri tarafından önemsenme durumu, girişimcilik becerisi kazandırmada öğretim materyallerinin yeterlilik durumu, öğretim yöntem, teknik ve etkinliklerinin yeterlilik durumu sorgulanmıştır. Girişimcilik becerisi kazandırmada kullanılacak öğretim yöntem, teknik, etkinlik ve materyaller hakkında sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüşleri

alınarak araştırmacının oluşturduğu alt problemlere göre incelenmiştir. Alt problemler kapsamında elde edilen veriler benzerlik ve farklılıklarına göre gruplandırılarak araştırma sonuçlarına dahil edilmiştir. Araştırmada elde edilen veriler ile alanyazında yer alan sonuçlar karşılaştırılmıştır. Araştırma çalışmasının sonuçları ile alanyazında yer alan çalışmaların sonuçlarının yüksek oranda benzerlikler gösterdiği tespit edilmiştir. Araştırma çalışmasında incelenen alt problemlere yönelik elde edilen sonuçlar ile alan yazındaki karşılaştırmalar aşağıda belirtilmiştir.

Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Lisans Eğitiminde Girişimcilik ile İlgili Seçmeli ya da Zorunlu Bir Ders Alıp Almadıklarına Yönelik Sonuçlar

Araştırmaya katılan öğretmenlerin çoğunluğu, eğitim aldıkları lisans programlarında girişimcilik adında bir ders olmadığı için girişimcilik dersini alamadıklarını belirtmişlerdir. Meslek hayatına son yıllarda başlayan öğretmenlerin ise girişimcilik adında ders aldıkları tespit edilmiştir. Bu durum girişimcilik kavramının son yıllarda önemsendiğini ve girişimcilik eğitime verilen değerin arttığını ortaya çıkarmaktadır. Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nda girişimcilik becerisi bulunduğu için sosyal bilgiler öğretmen adaylarına girişimcilik dersi zorunlu ders olarak verilmelidir. Danimarka ve Finlandiya'da öğretmen yetiştiren eğitim kurumlarında girişimcilik eğitime önem verilmektedir. Öğretmen yetiştiren eğitim kurumlarının öğretim programlarında girişimcilik dersi bulunmakta ve temel eğitim kademesinde ders verecek olan öğretmenlere girişimcilik eğitiminin verilmesi zorunlu tutulmaktadır (Maya & Yılmaz, 2018). Lisans eğitiminde girişimcilik dersi almış alan öğrencilerin girişimcilik dersi almayan öğrencilere göre girişimcilik kariyerlerine olan ilgilerinin arttığı tespit edilmiştir (Sezer, 2013). Araştırmacının çalışmasında elde edilen bulgulara ve alanyazında yer alan çalışmalardan elde edilen sonuçlara göre, lisans eğitiminde öğretmenlere yönelik girişimcilik derslerinin verilmesi öğrencilere girişimcilik beceri kazandırmada etkili sonuçlar ortaya çıkarmaktadır. Bu nedenle sosyal bilgiler öğretmen adaylarına lisans eğitiminde girişimcilik derslerinin zorunlu ders olarak verilmesi yerinde bir karar olacaktır.

Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Lisans Eğitiminde Girişimcilik Dersinin Alınmasını Gerekli Görüp Görmediklerine Yönelik Sonuçlar

Araştırmaya katılan öğretmenlerin çoğunluğu, lisans eğitiminde girişimcilik dersinin alınması gerektiğini belirtmişlerdir. Çünkü Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nda girişimcilik becerisi bulunmaktadır ve bu beceriyi öğrencilere kazandırabilmek için öğretmenlerin girişimcilik becerisi kazandırma konusunda donanımlı olmaları gerekmektedir. Bu nedenle sosyal bilgiler öğretmen adaylarına lisans düzeyinde girişimcilik derslerinin verilmesi öğretmen adaylarının ilerleyen vakitlerde meslek hayatlarına başladıklarında öğrencilerine girişimcilik becerisi kazandırma konusunda fayda sağlayacaktır. "Sosyal Bilgiler ve Sınıf Öğretmenliği Öğretmen Adaylarının Girişimcilik Bilgi ve Beceri Düzeyleri" adlı tez çalışmasında, lisans eğitiminde girişimcilik dersi alan öğrenciler ile girişimcilik dersi almayan öğrenciler arasında anlamlı bir fark olduğu tespit edilmiştir (Çelik, 2014). "Yenilenen Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarında (2018) Yer Alan Girişimcilik Becerisinin Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi" adlı tez çalışmasında, eğitim fakültelerinde seçmeli ders olarak verilen girişimcilik dersinin zorunlu ders kapsamında verilmeye başlanması durumunda öğretmen adaylarının girişimcilik becerisi kazandırma yeterliliklerinin artabileceği belirtilmiştir (Budak, 2019). Araştırmacının çalışmasında elde edilen bulgulara ve alanyazında yer alan çalışmalardan elde edilen sonuçlara göre, sosyal bilgiler öğretmenlerinin lisans eğitiminde girişimcilik eğitimi almaları girişimcilik becerisi kazandırma yeterliliklerini artıracaktır. Bu nedenle lisans eğitiminde girişimcilik dersinin alınması öğretmenler tarafından gerekli görülmektedir.

Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Girişimcilik ile İlgili Milli Eğitim Bakanlığı'nın Düzenlediği veya Diğer Kurumlar Tarafından Düzenlenen Herhangi Bir Eğitimi Alıp Almadıklarına ve Eğitim Alan Öğretmenlerin Aldıkları Eğitimlerin İçeriklerine Yönelik Sonuçlar

Araştırmaya katılan öğretmenlerin çoğunluğu, Milli Eğitim Bakanlığı'nın veya diğer kurumların girişimcilik adında düzenlediği herhangi bir eğitimi almadıklarını belirtmişlerdir. Bazı öğretmenler ise Milli Eğitim Bakanlığı'nın hizmetiçi eğitim kapsamında düzenlediği "Dijital Girişimciliğin Temelleri" adlı uzaktan eğitim kursunu aldıklarını ve bu eğitimin içeriğini yüzeysel bulduklarını belirtmişlerdir. Araştırmacıya göre, girişimcilik konusunda lisans eğitiminde ders almamış olan sosyal bilgiler öğretmenlerine yönelik Milli Eğitim Bakanlığı tarafından veya Milli Eğitim Bakanlığı'nın işbirliği yaptığı diğer kurumlar tarafından girişimcilik eğitimlerinin verilmesi faydalı olacaktır. Çünkü girişimcilik becerisi kazandırma konusunda eğitim almayan öğretmenlerin girişimcilik becerisi kazandırma ile ilgili yeterlilikleri az olacak ve öğrencilere bu beceriyi kazandırma ihtimalleri düşecektir. Nijerya'daki eğitim kurumlarında, çocukların ve gençlerin girişimcilik becerilerini geliştirebilmeleri için öğretmenlere girişimcilik eğitimleri verilmektedir (Arogundade, 2011). Araştırmacının çalışmasında elde edilen bulgulara ve alanyazında yer alan çalışmalardan elde edilen sonuçlara göre, öğrencilere girişimcilik becerisi kazandırabilmek için öncelikle öğretmenlerin girişimcilik konusunda donanımla hale getirilmeleri gerekmektedir. Bu ihtiyaç, lisans eğitimi görmekte olan öğretmen adaylarına girişimcilik derslerinin verilmesi ile giderilebileceği gibi görev başındaki öğretmenlere girişimcilik konusunda düzenlenecek hizmetiçi eğitimlerle de giderilebilir.

Milli Eğitim Bakanlığı'nın Öğretmenlere Yönelik Girişimcilik ile İlgili Hizmetiçi Eğitim Faaliyetleri Düzenlemesinin Gerekli Olup Olmamasına Yönelik Sonuçlar

Araştırmaya katılan öğretmenlerin çoğunluğu, Milli Eğitim Bakanlığı'nın girişimcilik ile ilgili öğretmenlere yönelik hizmetiçi eğitimler düzenlemesini gerekli görmüşlerdir. Girişimcilik eğitimlerinin özellikle sosyal bilgiler öğretmenlerine hizmetiçi eğitim kapsamında zorunlu olarak verilmesi gerektiğini belirten öğretmenler de olmuştur. Bu durum, sosyal bilgiler öğretmenlerinin girişimcilik becerisi kazandırma konusunda ihtiyaçlarının ve eksiklerinin bulunduğunu ortaya çıkarmaktadır. Bu nedenle Milli Eğitim Bakanlığı'nın sosyal bilgiler öğretmenlerine yönelik hizmetiçi eğitim kapsamında girişimcilik kursları düzenlemesi yerinde bir karar olacaktır. Öğretmenlerin bir bölümü öğrencilerine girişimcilik becerisi kazandırmada zorlanmaktadır. Bu durumun sebepleri tespit edilmeli ve sorunun çözümüne yönelik çalışmalar yapılmalıdır (Akyürek, 2013). Araştırmacının çalışmasında elde edilen bulgulara ve alanyazında yer alan çalışmalardan elde edilen sonuçlara göre, girişimcilik eğitiminin öğretmenlere verilmesi gerekir. Çünkü, girişimcilik eğitimi alan bir öğretmen ile girişimcilik eğitimi almayan bir öğretmenin girişimcilik becerisi kazandırma yeterlilikleri aynı olmayacaktır.

Girişimcilik ile İlgili Milli Eğitim Bakanlığı Tarafından Öğretmenlere Yönelik Hizmetiçi Eğitim Düzenlenmesi Durumunda Bu Eğitimin İçeriğinin Nelerden Oluşması Gerektiğine Yönelik Sonuçlar

Araştırmaya katılan öğretmenlerin çoğunluğu; Milli Eğitim Bakanlığı tarafından öğretmenlere yönelik girişimcilik eğitimi kurslarının düzenlenmesi durumunda bu eğitimlerin içeriklerinin girişimcilik becerisi kazandırmada kullanılabilecek öğretim yöntem, teknik, etkinlik ve materyallerine yönelik olması gerektiğini belirtmişlerdir. Bu durum; sosyal bilgiler öğretmenlerinin girişimcilik becerisi kazandırmada kullanılabilecek öğretim yöntem, teknik, etkinlik ve materyaller konusunda kendilerini eksik hissettiklerini ortaya çıkarmaktadır. Bu nedenle Milli Eğitim Bakanlığı tarafından öğretmenlere yönelik girişimcilik eğitimi kurslarının düzenlenmesi durumunda bu eğitimin içeriğinin girişimcilik

becerisi kazandırmada kullanılabilecek öğretim yöntem, teknik, etkinlik ve materyaller konusunda olması yerinde bir karar olacaktır. Finlandiya’da “Öğretmenler İçin Girişimcilik Eğitim Hizmeti” projesi kapsamında 30 kurum bir araya gelerek öğretmen eğitimi için bir program geliştirmişlerdir. Bu proje kapsamında birçok şirket, öğretmenlere girişimcilik becerisi kazandırmada kullanabilecekleri eğitim materyallerini temin etmiştir (Maya & Yılmaz, 2018). Araştırmacının çalışmasında elde edilen bulgulara ve alanyazında yer alan çalışmalardan elde edilen sonuçlara göre, girişimcilik becerisi kazandırma konusunda öğretmenlere yönelik eğitimlerin düzenlenmesi gerekmektedir. Bu eğitimler girişimcilik becerisi kazandırmada kullanılması gereken eğitim yöntemleri ve materyalleri üzerine olmalıdır. Araştırmacının yapmış olduğu bu araştırma çalışması, girişimcilik becerisi kazandırmada öğretmenlerin ihtiyaç duyduğu yöntemlerin ve materyallerin belirlenmesinde alanyazına önemli derecede katkı sağlayacaktır.

Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı’nın Girişimcilik Becerisi Kazandırmada Yeterli Olup Olmadığı Hakkındaki Düşüncelerine ve Bu Düşüncelerinin Gerekçelerine Yönelik Sonuçlar

Araştırmaya katılan öğretmenlerin çoğunluğu, Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı’nı girişimcilik becerisi kazandırma konusunda yetersiz bulmuş ve öğretmenlerin de görüşleri alınarak uzmanlar tarafından bu konuya yönelik program üzerinde düzenlemeler yapılması gerektiğini belirtmişlerdir. Bu düşüncelerine gerekçe olarak da sosyal bilgiler dersinin çok fazla konu içerdiğini, ders sürelerinin (haftada 3 ders saati) konuları kazandırmak için yeterli olmadığını, teorik bilgilerin yoğun olduğunu ve uygulamaya yönelik faaliyetlerin program içerisinde çok fazla yer almadığını belirtmişlerdir. Öğretmenlerin belirttiği bu sorunlara yönelik Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı’nda girişimcilik becerisi kazandırma üzerine düzenlemelerin yapılması yerinde bir karar olacaktır. “Yenilenen Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarında (2018) Yer Alan Girişimcilik Becerisinin Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi” adlı tez çalışmasında, Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı’nın girişimcilik becerisi kazandırmada yetersiz bir program olduğu tespit edilmiştir (Budak, 2019). Araştırmacının çalışmasında elde edilen bulgulara ve alanyazında yer alan çalışmalardan elde edilen sonuçlara göre, Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı girişimcilik becerisi kazandırma konusunda yetersizdir. Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı’nın içeriği, kazanım sayısı, öğretim süreci ve ölçme değerlendirme ile ilgili bölümlerinin öğretmen önerilerinin de alınarak uzmanlar tarafından güncellenmesi girişimcilik becerisi kazandırma adına faydalı bir çalışma olacaktır.

Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Görüşlerine Göre Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı’nda Yer Alan Becerilerden Hangisinin Öğrencilere Kazandırılması Gereken En Önemli Beceri Olduğuna Yönelik Sonuçlar

Araştırmaya katılan öğretmenlerin çoğunluğu, problem çözme becerisinin en önemli beceri olduğunu belirtmişlerdir. Bu durum, girişimci bireylerde bulunan özelliklerden biri olan problem çözme becerisinin önemsendiğini göstermektedir. Girişimci bireyler, toplumda var olan problemler karşısında yenilikçi çözümler üretebilen kişilerdir. Bu nedenle problem çözme becerisinin öğretmenler tarafından önemli beceri olarak görülmesi girişimci bireylerin yetiştirilmesi adına önemli bir tercihtir. “Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin, Velilerin, ve Öğrencilerin Sosyal Bilgiler Dersi Becerilerine İlişkin Önem Sıraları” adlı tez çalışmasında; en önemli becerinin problem çözme becerisi olduğu tespit edilmiştir (Kıbıcı, 2019). Araştırmacının çalışmasında elde edilen bulgulara ve alanyazında yer alan çalışmalardan elde edilen sonuçlara göre, bireylerin karşılaştıkları sorunlar karşısında çözüm yolları üretebilmeleri için problem çözme becerilerinin gelişmiş olması gerekir. Bu anlamda düşünüldüğünde, girişimci bireylerde

baskın olarak bulunması gereken özellik olan problem çözme becerisinin öğretmenler tarafından önemli beceri olarak görülmesi girişimci bireylerin yetiştirilebilmesi açısından önemli bir durumdur.

Öğrencilere Girişimcilik Becerisi Kazandırmada Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Uygun Öğretim Yöntem, Teknik ve Etkinliklerini Derslerinde Kullanıp Kullanmadıklarına Yönelik Sonuçlar

Araştırmaya katılan öğretmenlerin çoğunluğu, girişimcilik becerisi kazandırma konusunda sosyal bilgiler öğretmenlerinin uygun öğretim, yöntem ve tekniklerini kullanmadıklarını belirtmişlerdir. Bu duruma, sosyal bilgiler öğretmenlerinin lisans eğitiminde veya sonrasında girişimcilik becerisi kazandırma adına herhangi bir eğitimi almamış olmaları gerekçe gösterilebilir. Araştırmacıya göre, girişimcilik becerisi kazandırabilmek için sosyal bilgiler öğretmenlerinin uygun öğretim yöntem ve tekniklerini kullanıp kullanamaması öğretmenden öğretmene değişiklik gösterebilir. Bu konuda genelleme yapmak doğru olmayacaktır. Ancak, sosyal bilgiler öğretmenlerinin lisans eğitiminde veya meslek hayatlarına başladıktan sonra girişimcilik adında herhangi bir eğitim almamış olmaları girişimcilik becerisi kazandırmada kullanılacak öğretim yöntem ve tekniklerini doğru kullanamamalarına sebep olabilmektedir. Yurtseven ve Ergün'ün 2018'de yaptığı çalışmada, öğrencilere girişimcilik becerisi kazandırabilmek için öğretmenler tarafından kullanılan etkinlikler yetersizdir. Öğrencilere girişimcilik becerisinin kazandırılabilmesi için bu etkinliklerin zenginleştirilmesi gerekmektedir. Bacanak'ın 2013'te yaptığı çalışmada ise girişimcilik konusunda her öğretmenin aynı seviyede bilgi birikimine sahip olmadığına ve bu nedenle girişimcilik becerisi kazandırma konusunda öğretmenden öğretmen farklılıkların yaşanabileceği belirtilmiştir.

Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Dersinde Öğrencilere Girişimcilik Becerisi Kazandırmada Kullandıkları ve Sosyal Bilgiler Öğretmenlerine Önerdikleri Öğretim Yöntem, Teknik ve Etkinliklerine Yönelik Sonuçlar

Araştırmaya katılan öğretmenlerin çoğunluğu, alan gezisi etkinliğinin girişimcilik becerisi kazandırmada etkili olduğunu belirtmişlerdir. "Girişimcilik Eğitiminin İlköğretim Programlarına Konulmasına Yönelik Model Önerisi" adlı tez çalışmasında; yaratıcı düşünme, beyin fırtınası, rol oynama, eleştirel düşünme, veri toplama ve analiz etme, tartışma, probleme dayalı öğrenme, altı şapkalı öğretim, kartopu, yaratıcı drama, akvaryum, soru cevap, işbirlikli öğrenme, zıt panel, kavram haritaları, istasyon, girişimcilik projeleri ve etkinlikler, bireysel ya da grup çalışmaları gibi yöntem ve tekniklerin girişimcilik becerisi kazandırmada kullanılacak yöntem ve teknikler arasında olduğu belirtilmiştir (Uğur, 2015). Girişimcilik becerisi kazandırmada kullanılacak yöntem ve teknikler arasında; sunum, gözlem, örnek olay, senaryo yazımı, röportaj, proje, tasarım, oyun, girişimci konferansları, anket, film izleme, iş simülasyonu, kelime tamamlama, girişimci hikâyeleri, tanıtım kampanyası, girişimcilik fuarı, ünlü girişimci sözleri gibi öğretim yöntem, teknikleri ve etkinlikleri bulunmaktadır (Tarhan, 2018). Öğretmenlerin öğrencilere girişimcilik becerisi kazandırma sürecinde sınıf içi uygulama olarak; drama, deney, grup çalışması, örnek olay yöntem ve teknikleri önerilirken sınıf dışı uygulama olarak da kurum ziyaretleri, röportaj ve alan gezileri önerilmektedir (Selanik & Acar, 2016). Araştırmacının mesleki tecrübelerine göre; önceden planlanan ve planlamalar doğrultusunda öğrencilerin alana yönelik gözlemler yapmalarına fırsatlar sunan alan gezileri, girişimcilik becerisi kazandırmada çok etkili olmaktadır. Bu gezilerin girişimcilik becerisi kazandırma amacına hizmet edebilmesi için; gezi öncesi, gezi zamanı ve gezi sonrası planlamalarının yapılması gerekir. Gezi sonrasında kesinlikle geziye yönelik değerlendirme çalışmasının yapılması gerekir. Aksi takdirde gelişigüzel yapılan alan gezilerinin şehir gezintisinden herhangi bir farkı bulunmaz. Alan gezisi etkinliğinin yanı sıra drama tekniği, proje yazma etkinliği, etkili konuşma ve sunum etkinliği, münazara

tekniki, girişimci insanların biyografilerini inceleme etkinliği, probleme dayalı çözüm üretme etkinliği, soru-cevap tekniği, beyin fırtınası tekniği, hikaye tamamlama tekniği gibi yöntem, teknik ve etkinlikler de sosyal bilgiler öğretmenlerinin girişimcilik becerisi kazandırmada en çok tercih ettikleri yöntem, teknik ve etkinlikler arasında yer almaktadır. Araştırmacının çalışmasında elde edilen bulgulara ve alanyazında yer alan çalışmalardan elde edilen sonuçlara göre girişimcilik becerisi kazandırmada sınıf içinde ve sınıf dışında kullanılabilir çok sayıda öğretim yöntem, teknik ve etkinlikleri bulunmaktadır. Öğretmenlerin tercihlerine ve okulların imkanlarına göre bu öğretim yöntem, teknik ve etkinliklerinin kullanımı öğretmenden öğretmene değişiklik gösterebilmektedir.

Sosyal Bilgiler Dersinde Öğrencilere Girişimcilik Becerisi Kazandırabilmek için Okullarda Yeterli Miktarda Materyalin Bulunup Bulunmadığına Yönelik Sonuçlar

Araştırmaya katılan öğretmenlerin çoğunluğu, okullarda girişimcilik becerisi kazandırmada kullanılabilir materyallerin yeterli miktarda olmadığını belirtmişlerdir. Okullarda donanım yetersizliğinin olması, fiziksel imkanların kısıtlı olması, materyal temin etmekte sıkıntıların yaşanması, etkinliklerin okul idarelerince desteklenmemesi gibi sebeplerden dolayı öğrencilere girişimcilik becerisi kazandırma sürecinde okullarda olumsuzluklar yaşanmaktadır (Yurtseven & Ergün, 2018). Araştırmacının mesleki tecrübelerine göre, okullarda girişimcilik becerisi kazandırabilmek için somut materyallerin bulunmayışı bir sorundur. Ancak; girişimcilik becerisinin öğrencilere kazandırılabilmesi için her okulda aynı özelliklere sahip somut materyallerin bulunmasına da gerek yoktur. Çünkü her öğretmen, öğrencilerinin fikirlerini veya kendi fikrini girişimcilik becerisi kazandırmada materyal olarak kullanabilir. Fikirleri ürüne dönüştürme sürecinde çok sayıda materyale ihtiyaç olabilir. Bu anlamda okul yönetimlerinin veya Milli Eğitim Bakanlığı'nın diğer kurumlarla iş birliği yapması öğretmenlerin girişimcilik becerisi kazandırmada kullanabilecekleri materyallerin sayısını artıracaktır. Araştırmacının çalışmasında elde edilen bulgulara ve alanyazında yer alan çalışmalardan elde edilen sonuçlara göre girişimcilik becerisi kazandırmada okullarda, sadece sınıf içerisinde kullanılabilir somut materyallerin bulunması girişimcilik becerisi kazandırmada çok etkili sonuçlar vermeyebilir. Girişimcilik kavramının kapsamı çok geniş olduğu için okul yönetimlerinin ve öğretmenlerin her girişim fikrini ürüne dönüştürmeye yönelik materyal bulmaları zordur. Bu nedenle, okullarda belli başlı materyaller bulundurmaya yerine materyal temini konusunda diğer kurumlar ile iş birliği yapılması daha etkili sonuçlar ortaya çıkaracaktır.

Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Dersinde Öğrencilere Girişimcilik Becerisi Kazandırabilmek için Okullarda Kullandıkları ve Sosyal Bilgiler Öğretmenlerine Tavsiye Ettikleri Materyaller Hakkındaki Sonuçlar

Araştırmaya katılan öğretmenlerin çoğunluğu, okullarda girişimcilik becerisi kazandırabilmek için akıllı tahtaları (etkileşimli tahta) kullandıklarını belirtmişlerdir. Araştırmacının mesleki tecrübelerine göre; akıllı tahtaların görsel ve işitsel duylara hitap etmesi ve etkileşime imkan sağlaması, girişimcilik becerisi kazandırma konusunda faydalı olmaktadır. Çünkü her zaman bir fabrikayı alan gezisi yöntemi ile gezmek veya girişimci bir insanı sınıfa davet etmek mümkün olmayabilir. Ama akıllı tahtalar sayesinde dijital ortamda fabrika görüntüleri sunmak veya girişimci insanların yaşam hikayelerini izletmek her zaman mümkündür. Bu nedenle akıllı tahtalar, girişimcilik becerisi kazandırmada sınıf içerisinde kullanılabilir en önemli materyallerdendir. Akıllı tahtaların yanı sıra öğretmenlerin kendi tasarımları ile oluşturdukları materyaller de çok önemlidir. Çünkü her öğretmen kendi öğrencisinin öğrenme eşliğini bildiği için oluşturacağı materyaller de öğrencilerin öğrenme eşliğine uygun materyaller olacaktır. Bu alt problem başlığı altında incelenen konuya yönelik

alanyazında herhangi bir çalışma bulunmaması araştırmacının yapmış olduğu bu araştırma çalışmasının özgün bir çalışma olduğunu ortaya koymaktadır.

Kaynakça

- Akyürek, Ç. (2013). İlkokul Öğretmenlerinin Girişimcilik Becerisine İlişkin Görüşlerinin Değerlendirilmesi, Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Çanakkale.
- Arıkan, S. (2002). Girişimcilik: Temel Kavramlar ve Bazı Güncel Konular. Siyasal kitabevi
- Arogundade, B. B. (2011). Entrepreneurship education: An imperative for sustainable development in Nigeria. *Journal of emerging trends in educational research and policy studies*, 2(1), 26-29.
- Aydın, M. Z. (2001). Aktif Öğretim Yöntemlerinden Buldurma (Sokrates) Yöntemi. *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 5, 55-80.
- Bacanak, A. (2013). Fen ve Teknoloji Dersinin Öğrencilerde Girişimcilik Becerisinin Gelişimine Etkisi Üzerine Öğretmen Görüşleri. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*. 13(1), 609- 629.
- Başar, M. (2013). Girişimcilik: Girişimcilik ve Girişimcilik Süreçleri. (Ed: Ürper Y.). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi AÖF Yayınları.
- Budak, S. (2019). Yenilenen Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarında (2018) Yer Alan Girişimcilik Becerisinin Öğretmen Görüşlerine Göre değerlendirilmesi, Yüksek Lisans Tezi, Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ağrı.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. ve Demriyel, F. (2012). Bilimsel Araştırma Yöntemleri. (11. baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Çelik, O. (2014). Sosyal Bilgiler ve Sınıf Öğretmenliği Öğretmen Adaylarının Girişimcilik Bilgi ve Beceri Düzeyleri, Yüksek Lisans Tezi, Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın.
- Demirel, Ö. (2007). Eğitimde Program Geliştirme, Kuramdan Uygulamaya (10. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Kıbcı, İ. (2019). Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Velilerin, ve Öğrencilerin Sosyal Bilgiler Dersi Becerilerine İlişkin Önem Sıraları, Yüksek Lisans Tezi, Uşak Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uşak.
- Maya, İ. ve Yılmaz, A. (2018). Karşılaştırmalı Eğitim Bağlamında Bazı AB Ülkeleri ile Türkiye'nin Girişimcilik Eğitimi Uygulamaları. *Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi*, 13(1), 25-41.
- Öktem, P. (2003). Sosyolojide Nitel Araştırma Geleneğinin Tarihçesi. Yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Selanik Ay, T. ve Acar, Ş. (2016). Sınıf Öğretmenlerinin Girişimcilik Becerisi Kazandırmaya Yönelik Görüşleri. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 15 (58), 960-976.
- Sezer, C. (2013). Girişimcilik Kariyerine Yönelim Nedenleri ve Girişimcilik Dersinin Etkisi Üzerine Bir İçerik Analizi: KTMÜ Örneği, *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2, s.4, s:63-86
- Tarhan M. (2018). Sosyal Bilgiler Dersinde Girişimcilik Becerisinin Kazandırılması Üzerine Bir Eylem Araştırması, Doktora Tezi, Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Bolu.
- Tarhan M. ve Kılıç F. (2017) Sosyal Bilgiler Eğitimi'nde Girişimcilik Becerisinin Kazandırılmasına Yönelik Kullanılabilecek Kaynaklar Bibliyografyası. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17 (4), 1974-1993.
- Uğur, B. (2015). Girişimcilik Eğitiminin İlköğretim Programlarına Konulmasına Yönelik Model Önerisi, Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.

- Uygun, K. ve Kılıçkara, S. (2019). Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Öğretim Teknolojileri ve Materyal Kullanımına İlişkin Görüşleri. *Uşak Üniversitesi Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 5(2), 90-108.
- Üstün, Ç. ve Özçiftçi, S. (2020). COVID-19 Pandemisinin Sosyal Yaşam ve Etik Düzlem Üzerine Etkileri: Bir değerlendirme Çalışması. *Anadolu Kliniği Tıp Bilimleri Dergisi*, 25 (Special Issue on COVID 19), 142-153.
- Yıkılmış, M. S. (2020). Nitel Araştırmalarda E-Görüşme Tekniği. *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 22(1), 183-197.
- Yıldırım, A. ve Şimşek H. (2018). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri (11. Baskı). Ankara: Seçkin Yayınları.
- Yurtseven, R. ve Ergün, M. (2018). İlkokul Öğrencilerinin Girişimcilik Becerilerinin Geliştirilmesine Yönelik Öğretmen Görüşleri. *International Journal of Social Science Research*, 7(1), 118-140.
- Yurtseven Yılmaz, H. (2021). Andersen Masallarındaki İletilerin Türkçe Öğretmenlerinin Görüşlerine Göre İncelenmesi. *Uluslararası İnsan ve Sanat Araştırmaları Dergisi*, 6(2): 196-212.

Extended Abstract

The process of looking for opportunities and turning them into value and generating innovative ideas according to the needs of the age and solution-oriented thinking for problems are called entrepreneurship. Today, states gain economic superiority over other states with the products they produce and they need entrepreneurship in order to preserve and maintain this superiority.

The aim of this research is to support social studies teachers and other studies in the literature about developing instructional materials and determining the instructional methods and techniques that can be used in order to teach students about entrepreneurship, which has an important place for people and states.

Qualitative research method was used in the research. Phenomenology design was used in the study. Semi-structured interview technique, which is a qualitative research technique, was used in the collection of research data.

Access to opinions and experiences on the research problem snowball (chain) sampling model which is one of the purposeful sampling methods, was used to determine the teachers whose opinions were used in the study. The study group of the research consisted of 24 social studies teachers participated voluntarily in the research, working in 107 private secondary schools, 376 official secondary school, 2 official regional boarding secondary schools, 85 official imam hatip secondary schools, 4 official science and art centers, 55 official imam hatip anatolian high schools in Bursa in the 2020 2021 academic year. The sample of the study has consisted of 24 social studies teachers working in Bursa.

Descriptive analysis technique has been used to analyze the data obtained in the study.

The sub-problems of the research and the results obtained for these problems are given below:

Results About Whether the Teachers Participating in the Research Have Taken an Elective or Compulsory Course Related to Entrepreneurship in Undergraduate Education: In this sub-problem, the majority of the teachers participating in the research stated that they did not take any course under the name of entrepreneurship in their undergraduate education.

The Results Regarding Whether the Teachers Participating in the Research Consider It Necessary to Take the Entrepreneurship Course in Undergraduate Education: In this sub-problem, the majority of the teachers participating in the research considered it necessary to take the entrepreneurship course in undergraduate education.

The Results of the Teachers Participating in the Study Regarding Entrepreneurship, Organized by the Ministry of National Education or Organized by Other Institutions, and the Content of the Trainings of the Trained Teachers: In this sub-problem, the majority of the teachers participating in the research stated that they did not receive any training on entrepreneurship organized by the Ministry of National Education or organized by other institutions. The teachers participating in the research stated that there is not enough training for teachers on entrepreneurship and that the current training content is also superficial.

According to the Opinions of the Teachers Participating in the Research, the Results Regarding the Necessity of the Ministry of National Education's In-Service Training for Teachers Related to Entrepreneurship: In this sub-problem, the majority of the teachers participating in the research stated that the Ministry of National Education should organize in-service training for teachers on entrepreneurship.

According to the Opinions of the Teachers Participating in the Research, Results Regarding the Content of This Training in the Case of In-Service Training for Teachers Organized by the Ministry of National Education on Entrepreneurship: In this sub-problem, the majority of the teachers participating in the research stated that in case of in-service training on entrepreneurship, the content of this training should be aimed at teaching materials, methods, techniques and activities that can be used to gain entrepreneurship skills.

Results Regarding the Opinions of the Teachers Participating in the Research on Whether the Social Studies Curriculum is Sufficient in Gaining Entrepreneurial Skills and the Reasons for These Thoughts: In this sub-problem, the majority of the teachers who participated in the research stated that the Social Studies Curriculum was not sufficient for gaining entrepreneurship skills. To this situation; They cited the short duration of the social studies course, the high number of subjects in the program, and the lack of a program suitable for practice-oriented activities.

According to the Opinions of the Teachers Participating in the Research, Results Regarding Which of the Skills in the Social Studies Curriculum is the Most Important Skill to Be Gained to Students: In this sub-problem, the majority of the teachers participating in the research stated that the problem-solving skill in the Social Studies Curriculum is the most important skill that should be acquired by the students.

Results Regarding Whether Social Studies Teachers Use Appropriate Teaching Methods and Techniques in Gaining Entrepreneurial Skills to Students According to the Opinions of the Teachers Participating in the Research: In this sub-problem, the majority of the teachers participating in the research stated that the social studies teachers did not use appropriate teaching methods and techniques to provide students with entrepreneurial skills.

The Results Regarding the Teaching Methods, Techniques and Activities that the Teachers Participated in the Study Used to Gain Entrepreneurial Skills to Students in Social Studies Lessons and Suggested to Social Studies Teachers: In this sub-problem, the majority of the teachers participating in the research stated that the field trip activity should be used the most in gaining entrepreneurship skills.

According to the Opinions of the Teachers Participating in the Research, The Results Regarding the Availability of Sufficient Materials in Schools to Gain Entrepreneurship Skills to Students in Social Studies Course: In this sub-problem, the majority of the teachers participating in the research stated that there is not enough material in schools to provide students with entrepreneurship skills in the social studies course.

According to the Opinions of the Teachers Participating in the Research, the Results Regarding the Materials They Use in Schools and Recommend to Social Studies Teachers in order to Gain Entrepreneurial Skills to Students in Social Studies Lessons: In this sub-problem, the majority of the teachers who participated in the research stated that they mostly use the smart board (interactive board) to gain entrepreneurship skills.

Etik Kurul Kararları

Bu araştırma çalışması, Bursa Uludağ Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırma ve Yayın Etik Kurulu tarafından onaylanmıştır (sayı: 2020-10, tarih: 25 Aralık 2020).

NOT:

Bu araştırma Prof. Dr. Ömer DÜZBAKAR danışmanlığında yürütülmüş “Girişimcilik Becerisi Kazandırmada Öğretim Materyali Geliştirme ve Kullanılabilecek Öğretim Yöntem ve Tekniklerini Belirleme Hakkında Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Görüşleri (Bursa ili örneği)” başlıklı yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

Çatışma Beyanı

Makalenin herhangi bir aşamasında maddi veya manevi çıkar sağlanmamıştır.

Yayın Etiği Beyanı

Bu makalenin planlanmasından, uygulanmasına, verilerin toplanmasından verilerin analizine kadar olan tüm süreçte “Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi” kapsamında uyulması belirtilen tüm kurallara uyulmuştur. Yönergenin ikinci bölümü olan “Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiğine Aykırı Eylemler” başlığı altında belirtilen eylemlerden hiçbiri gerçekleştirilmemiştir. Bu araştırmanın yazım sürecinde bilimsel, etik ve alıntı kurallarına uyulmuş; toplanan veriler üzerinde herhangi bir tahrifat yapılmamıştır. Bu çalışma herhangi başka bir akademik yayın ortamına değerlendirme için gönderilmemiştir.

Cahit Uçuk'un Çocuk Romanlarında Değerler Eğitimi

Values Education in Children's Novels of Cahit Uçuk

Elif Burcu ULUN

ORCID: 0000-0002-9563-5812 ◆ Bursa Uludağ Üniversitesi, Türkçe Eğitimi, Doktora Öğrencisi ◆
burcuulun@gmail.com

Özet

Çocuklar, çocuk kitapları aracılığıyla kitaplardaki kahramanlar ve onların yaşadığı olay ve durumlar hakkında düşünerek adil olmak, yardımsever olmak, sorumluluk sahibi olmak ve dürüst olmak gibi değerlerin önemini farkına varıp bu değerlerin ne anlama geldiğini kavrayabilirler. Çocuk edebiyatının bu şekilde kullanımı, çocukların değerleri tanıyarak bu değerleri içselleştirmelerine katkı sağlar. Bu araştırmanın amacı, Cahit Uçuk'un çocuk romanlarında yer alan değerler eğitimi ile ilgili iletilerin tespit edilmesi ve tespit edilen bu iletilerin Milli Eğitim Bakanlığı'nın öğretim programlarında "adalet, dostluk, dürüstlük, öz denetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik, yardımseverlik" olarak belirlenen kök değerlere uygun bir şekilde sınıflandırılarak örneklerle açıklanmasıdır. Nitel araştırma, kuram oluşturmayı temele alan bir yaklaşımla sosyal olguları ilişkili oldukları çevre içerisinde araştırmayı ve anlamayı ön plana çıkaran bir yaklaşımdır. Araştırmada, nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesi yöntemi kullanılmıştır. Doküman incelemesi, araştırılması hedeflenen olgu veya olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsar. Araştırma kapsamında, Cahit Uçuk'un çocuk romanlarında yer alan değerler, Milli Eğitim Bakanlığı'nın öğretim programlarında belirlediği kök değerler kapsamında incelenmiş, inceleme sonucunda elde edilen bulgular doğrultusunda sonuçlara ulaşılmış ve önerilerde bulunulmuştur. Araştırmada veri toplama aracı olarak, Cahit Uçuk'un 13 çocuk romanı ve 2 kitap serisi kullanılmıştır. Araştırmanın sonucunda Cahit Uçuk'un çocuk romanlarının, çocukların değerler ile tanışmasını ve bu değerleri içselleştirmelerini sağlayacak birçok iletiye sahip olduğuna ulaşılmakla birlikte yazarın çocuk romanlarında sevgi, saygı, adalet, dürüstlük, vatanseverlik, yardımseverlik, sorumluluk, adalet ve dostluk değerlerine yer verildiği tespit edilmiştir. Bu açıdan değerlendirildiğinde, yazarın çocuk romanlarının Milli Eğitim Bakanlığı'nın öğretim programlarında "adalet, dostluk, dürüstlük, öz denetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik, yardımseverlik" olarak yer verdiği kök değerler ile örtüştüğü görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Cahit Uçuk, Çocuk Edebiyatı, Değerler Eğitimi, Kök Değerler

Abstract

Through children's books, children can realize the importance of values such as being fair, helpful, responsible and honest by thinking about the heroes in the books and the events and situations they experience, and they can comprehend what these values mean. The use of children's literature in this way contributes to children's

internalization of these values by recognizing them. The aim of this research is to determine the interests in values education in Cahit Uçuk's children's novels and to find out how these messages are used in the teaching programs of the Ministry of National Education such as "justice, friendship, honesty, self-control, patience, respect, love, responsibility, patriotism, helpfulness". It is to explain it with examples by classifying it in accordance with the core values determined as benevolence. Qualitative research is an approach that emphasizes researching and understanding social phenomena in the environment they are related to, with an approach based on theory building. In the research, the document analysis method, one of the qualitative research methods, was used. Document analysis includes the analysis of written materials containing information about the case or cases that are aimed to be investigated. Within the scope of the research, the values in Cahit Uçuk's children's novels were examined within the scope of the core values determined in the curriculum of the Ministry of National Education, conclusions were reached and suggestions were made in line with the findings obtained as a result of the examination. In the research, 13 children's novels and 2 book series by Cahit Uçuk were used as data collection tools. As a result of the research, it has been determined that Cahit Uçuk's children's novels have many messages that will enable children to meet values and internalize these values, and it has been determined that the author includes the values of love, respect,

justice, honesty, patriotism, helpfulness, responsibility, justice and friendship in her children's novels. When evaluated from this point of view, it has been seen that the author's children's novels overlap with the core values that the Ministry of National Education includes in the curriculum of "justice, friendship, honesty, self-control, patience, respect, love, responsibility, patriotism, helpfulness".

Keywords: Cahit Uçuk, Children's Literature, Values Education, Core Values

Giriş

Bireylerin toplum hayatına uyum sağlayabilmesi, toplumsal yaşamın kolaylaşması ve toplumu oluşturan bireylerin iyi ve doğru olana yönelebilmesinde değerler önemli bir yere sahiptir. Değerler, toplumun her bir bireyinin yapılması ve yapılmaması gerekenleri, iyi ile kötüyü, doğru ile yanlış ayırt edebilmesini sağlayarak onlara hem kendi hayatlarında hem de toplumsal hayatta rehberlik etme vazifesini üstlenen inançlar olarak tanımlanmaktadır. Değerler, bireylerin ortak davranışlar sergilemelerini ve kargaşadan uzak durmalarını sağlayarak toplumun düzen içerisinde yaşamasına ve bu düzenin devamlılığının sağlanmasına katkıda bulunmakla birlikte bireylerin kişiliğinin şekillenmesinde de büyük ölçüde etkilidir. Eğer bireylerde değerler açısından yeterli bir gelişim söz konusu olmazsa bu durum sonucunda onların gelecekte kişilik problemleri yaşama riski artar (Şimşek, 2020). Bu düşünceden hareketle değerler eğitimine çocukluk döneminde başlanması gerektiği söylenebilir. Çünkü çocukların önce ulusal değerleri daha sonra ise evrensel değerleri öğrenebilmeleri için değerler eğitimine ihtiyaçları vardır. Bu ihtiyacı karşılamada ise çocuk kitaplarının birer araç görevinde olduğu söylenebilir. Çocuk kitaplarında sıklıkla işlenen değerler, aynı zamanda iyi bir insan olmanın gerektirdiği olumlu niteliklerdir. Böylece, çocuk kitaplarının çocukları iyi bir birey olarak hayata hazırlamayı hedeflediği de söylenebilir (Erdal, 2009, s. 4).

Çocuk edebiyatı, erken çocukluk dönemi ile başlayıp ergenlik dönemini de kapsayan, çocukların dil gelişimi ve anlama seviyelerine uygun olarak duygu ve düşünce dünyalarını sanatsal değere sahip olan dilsel ve görsel iletilerle zenginleştiren ürünlerin genel ismidir (Sever, 2021). Başka bir deyişle çocuk edebiyatı, çocukların duygu, düşünce, hayal ve isteklerine cevap verebilmek amacıyla oluşturulan ve çocukların okuması için yayınlanmış bütün yayınları içine alan bir edebiyattır (Sınar Çılgın, 2007; Enginün, 1991). Bu edebiyatın temel taşıyıcısı ise çocuk kitaplarıdır. Çocuk kitapları, çocuğun yazılı ve görsel kültürle iletişim halinde olmasına ve okuma alışkanlığı kazanmış bireyler olarak yetişmesine etki etmekle birlikte onların kişilik bakımından sağlıklı bir şekilde gelişmesine ve toplumsallaşmasına da katkıda bulunmaktadır (Fırat, 2012). Çocuk kitaplarında işlenen değerler incelendiğinde ise özellikle okul öncesi dönem ile ilköğretim birinci kademe düzeyindeki kitapların çocukları eğitime amacı taşıdığı söylenebilir (Erdal, 2020). Çünkü çocuklar iyilik, dürüstlük, çalışkanlık, yardımseverlik, paylaşma, hoşgörü gibi kendilerine hem bireysel yaşamlarında hem de toplumsal yaşamda fayda sağlayacak birçok değer ve davranışı kitaplar aracılığıyla kazanırlar (Sınar Çılgın, 2007). Ancak sadece çocukları eğitime amacı taşıyan kitaplar, ders kitabı şeklini alır. Çünkü edebiyat, bireye bir şeyleri öğretme amacının aksine güzeli, estetiği, ilham verici olanı ortaya çıkararak bireylerin güzellik ve estetik zevkini geliştirmeyi amaçlamaktadır. Fakat edebî bir eser, estetiğin ve güzelliğin yanı sıra ortaya çıktığı toplumu yansıtır iyi-kötü, doğru-yanlış kavramları arasındaki farkı ortaya koyarak okuyucunun bu kavramlar hakkında düşünmesini ve belirli sonuçlara ulaşmasını da sağlar (Şimşek Ş. , 2020). Çocuklar, okudukları kitabın kahramanı ile empati kurup kitabın içeriğindeki iyi-kötü ve doğru-yanlış ayrımını fark ederek neyi yapıp neyi yapamayacaklarını kavrayabilirler.

Edebiyatın değerler eğitiminde bir araç olarak kullanılabilir olmasının nedenlerinden biri, edebiyatın çocukların hayatlarıyla ilgili olmayı karşılayabilecek nitelikte olmasıdır. Birçok araştırmacı tarafından değerlerin edebiyat ürünlerinin içerisinde aktif rol aldığı vurgulandığından dolayı değerler

eğitiminde çocuk kitaplarından faydalanmak mümkündür (Edgington, 2002, s. 113). Çocuklara değerler öğretilmeye çalışılırken, onlara bu değerlerle ilgili bilgi veren konuşmalar yapmaktansa yaparak, yaşayarak öğrenecekleri ortamlar oluşturulmalıdır (Erdal, 2019, s. 52). Çocuklar, çocuk kitapları aracılığıyla kitaplardaki kahramanlar ve onların yaşadığı olay ve durumlar hakkında düşünerek adil olmak, yardımsever olmak, sorumluluk sahibi olmak ve dürüst olmak gibi değerlerin önemini farkına varıp bu değerlerin ne anlama geldiğini kavrayabilirler. Çocuk edebiyatı, çocukların değerleri tanıyarak içselleştirmelerine katkıda bulunur. Özellikle kök değerlere çocuk kitapları içerisinde yer verilmesinin çocukların karakter gelişimine olumlu yönde etki edeceği söylenebilir. Çünkü çocukların kök değerler ile tanıştırılması, onların adil, arkadaş canlısı, öz denetim sahibi, sabırlı, saygılı, sevgi dolu, sorumluluk sahibi, vatansever ve yardımsever bireyler olarak yetişmesine katkıda bulunur.

Cahit Uçuk, çocuk romanlarında değerler ile ilgili iletilere sıklıkla yer veren bir çocuk edebiyatı yazarıdır. 17 Ağustos 1907 yılında Selânik'te doğup 1935 yılında *Yarımay* dergisinde yayınlanan *Bir Masal Ki Herkes Okumalı* başlıklı yazısıyla yazarlık dünyasına adım atan Cahit Uçuk, bir yazar olarak asıl ününü çocuklar için kaleme aldığı romanlar ile kazanır. Uçuk, 1957 yılında ilk kez yayınlanan *Türk İki Kızı* adlı çocuk romanı sayesinde "küçük Nobel" olarak bilinen Christian Hans Andersen Ödülü'nün şeref listesine girmeye hak kazanarak adını tüm dünyaya duyurur. Yazar, *Türk İki Kızı* ile elde ettiği başarıyı sürdürerek çocuklar için yazmaya devam eder ve otuzun üzerinde çocuk kitabı kaleme alır (Çınar, 2017, s. 35).

Uçuk, çocuk kitaplarını kaleme alırken rüyalarından ve hayallerinden ilham alır. Ancak yazar, kaleme aldığı eserlerinde gerçeklere yer vermeyi de ihmal etmez çünkü Uçuk'a göre çocuklar, bir kitabı okurken hem eğlenmeli hem de okudukları kitaptan bir şeyler öğrenebilmelidir (Uçuk, 2003, s. 36). Bu nedenle kaleme aldığı kitapların eğitici bir özelliğe sahip olmasına önem veren Uçuk, kitaplarında cumhuriyetin geleceği olan nesillerin nasıl eğitilmesi gerektiğine dair örneklerle de yer verir.

Bu nedenle bu araştırmanın amacı, Cahit Uçuk'un çocuk romanlarının değerler eğitimi açısından incelenerek yazarın romanlarında yer verdiği değerlerin Milli Eğitim Bakanlığı'nın öğretim programlarında "adalet, dostluk, dürüstlük, öz denetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik, yardımseverlik" olarak belirlenen kök değerler (Milli Eğitim Bakanlığı, 2019) ile uygunluğunu ortaya koymaktır.

Yöntem

Nitel araştırma, gözlem görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konulmasına yönelik bir sürecin izlendiği araştırma olarak tanımlanır. Başka bir ifadeyle nitel araştırma, kuram oluşturmayı temele alan bir yaklaşımla sosyal olguları ilişkili oldukları çevre içerisinde araştırmayı ve anlamayı ön plana çıkaran bir yaklaşımdır. Araştırmada, nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesi yöntemi kullanılmıştır. Doküman incelemesi, araştırılması hedeflenen olgu veya olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsar (Yıldırım ve Şimşek, 2021). Verilerin analiz edilmesinde ise içerik analizi tekniği kullanılmıştır. İçerik analizi tekniği, araştırmacının herhangi bir duruma doğrudan bir şekilde dâhil olmayarak inceleme yaptığı bir yöntemdir (Hazır Bıkmaz, Aksoy, & Tatar, 2013, s. 292). İçerik analizi tekniği; meta-analiz, meta-sentez ve betimsel içerik analizi olmak üzere üç boyuttan oluşmaktadır (Çalık ve Sözbilir, 2014, s. 34). Bu araştırmanın ana eksenini bir konu hakkında birbirinden bağımsız çalışmaların ele alınarak çalışma yönelimlerinin ve sonuçlarının açıklayıcı ve tanımlayıcı bir şekilde değerlendirmesini içeren betimsel içerik analizi (Çalık ve Sözbilir, 2014, s. 34) oluşturmaktadır.

Araştırma kapsamında, Cahit Uçuk'un *Türk İkiizleri*, *Gümüş Kanat*, *Sumru Kız*, *Yalçın Kayalar*, *İran İkiizleri*, *Mavi Ok*, *Doğanın Armağanı*, *Alın Teri*, *Eve Doğan Güneş*, *Esrarengiz Yalı*, *Sihirli Rüzgâr Çanı*, *Mavi Derinliklerdeki Sır*, *Düğüm Düğüm Üstüne* çocuk romanları ve *Küçük Çoban Alim Kız 1-2-3*, *Alim Kız Büyüdü 1-2-3-4-5* serilerinde yer alan değerler incelenmiş, inceleme sonucunda elde edilen bulgular doğrultusunda sonuçlara ulaşılmış ve önerilerde bulunulmuştur. Araştırma kapsamında Cahit Uçuk'un çocuk romanlarına yer verilmesinin nedeni ise yazarın; zeki, çalışkan, dürüst, yardımlaşmayı seven, sorumluluk sahibi, başarılı, paylaşımcı ve çevreyi koruma bilincine sahip kahramanlara eserlerinde sıklıkla yer vermesidir. Bu nedenle Uçuk'un çocuk romanlarının değerler eğitimi ile ilgili birçok ileti içerdiğini söylemek mümkündür.

Bulgular

Cahit Uçuk; zeki, çalışkan, dürüst, yardımlaşmayı seven, sorumluluk sahibi, başarılı, paylaşımcı ve çevreyi koruma bilincine sahip kahramanlara eserlerinde sıklıkla yer verdiğinden dolayı yazarın çocuk romanlarının değerler eğitimi ile ilgili birçok ileti içerdiği görülmektedir. Bu nedenle yazarın çocuk romanlarında yer alan bu iletiler, Milli Eğitim Bakanlığı'nın öğretim programlarında "adalet, dostluk, dürüstlük, öz denetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik, yardımseverlik" olarak belirlenen kök değerlere (Milli Eğitim Bakanlığı, 2019) uygun bir şekilde sınıflandırılarak örneklerle açıklanmıştır:

Sevgi

Sevgi duygusu, çocuklarda doğuştan vardır. Ancak çocukta doğuştan var olan bu duygu, çevresi tarafından geliştirilir (Kayadibi, 2002). Bu nedenle çocuğun aile içerisinde, okul ortamında ve okuduğu bir kitapta sevgi ile karşılaştırılması gerektiği söylenebilir. Cahit Uçuk'un çocuk romanlarında yer verilen sevgi değeri ile ilgili iletiler "aile/kardeş sevgisi", "hayvan sevgisi" ve "doğa sevgisi" olmak üzere üç başlık altında ele alınabilir.

Uçuk'un romanlarında çocukların aileleriyle iyi ilişkilerine sıklıkla değinilir. Romanlarda yer alan ailelerin ortak özellikleri her birinde sevginin, dayanışmanın, paylaşımın, saygının ve birliğin olmasıdır. Aileler, katı ve otoriter değildir. Aksine onlar, çocuklarını her zaman destekleyen ve onların düşüncelerine önem veren aileler olarak yansıtılır. Aileler, birbirlerine karşı kırıncı söylem ve davranışlardan uzak dururlar. Çocuklar bir hata dahi yapsa aileleri onlara yanlış yaptıkları davranışın doğrusunu sevecen bir dille anlatmaya çalışırlar. Örneğin, *Yalçın Kayalar* romanında dede, kendilerinden gizli bir şekilde denize açılan torunlarına kızmak yerine onları tatlı bir dil ile uyararak aralarındaki sevgi bağına vurgular ve bu sevgi bağı nedeniyle başlarına buyruk bir şekilde yaşayamayacaklarını anlatır (Uçuk, b.t., s.94)

Uçuk'un çocuk romanlarında kardeş sevgisi de önemli bir yere sahiptir. Yazarın romanlarında kardeşler, birbirlerini sevip korurlar. Uçuk'un *Mavi Ok* adlı romanında Türk, geçirdiği hastalık nedeniyle bir süre tekerli sandalyeye mahkûm kaldığında ağabeyi Mustafa, kardeşinin rahatsızlığı nedeniyle çok üzülür ve kendi bacaklarını kardeşine verebilmeyi diler (Uçuk, 2011, s. 195-196). *İran İkiizleri* ve *Türk İkiizleri* romanlarındaki kardeşler arasında da büyük ve güçlü bir sevgi vardır. Minâ ile Binâ adlı ikiz kardeşler birbirlerine anlayışlı ve sevgi dolu bir şekilde yaklaşırlar. Durak ise kardeşi Parlak hastalandığında kardeşinin başına kötü bir şey geleceği endişesiyle büyük bir korku yaşar: "*Bakalım bu gece ne düşler göreceğiz! Bizi çok korkuttun Parlak. Şimdiye kadar beni hiçbir şey böyle korkutamamıştı*" (Uçuk, 2018, s. 183). Parlak da Durak'a karşı saygısını ve sevgisini her zaman dile getirir: "*Peki, ecem, canım kurban olsun seni yaradana!*" (Uçuk, 2018, s. 196).

Uçuk'un romanlarında doğa ve hayvan sevgisine de sık sık yer verilir. Romanlarındaki kahramanlar doğayla ve hayvanlarla iç içedir. *Doğanın Armağanı* romanındaki Erdal buna örnek gösterilebilir. Romanda Erdal, okullarının ağaçsız bahçesine bakarak üzülen ve gelecek nesiller için bu bahçeyi yeşillendirmeyi kendisine hedef edinmiş bir çocuk olarak ele alınmaktadır (Uçuk, 2003, s. 180).

Mavi Ok romanında da doğa sevgisine yer verilir. Romanda Ata, doğasever bir çocuk olarak okuyucuya yansıtılır. Ata; resim çizmeyi çok seven, yetenekli bir çocuktur ve doğaya karşı duyduğu sevgi, ona ilham kaynağı olur. Doğaya ve doğadaki tüm canlılara karşı duyduğu bu sevgi, Ata'nın bu sevgilerle dolup taşarak eline geçen her kağıdın üzerine resim çizmesini sağlar (Uçuk, 2011, s. 37).

Sihirli Rüzgâr Çanı romanında ise şehirleşme nedeniyle doğanın tahrip olduğundan bahsedilerek doğanın insan hayatındaki önemi ve korunması gerektiği vurgulanır (Uçuk, 2016, s. 14).

Saygı

Özsaygı, benliğimizin bizi değerlendirmesi olarak tanımlanabilir. Yüksek özsaygıya sahip bireyler, kendi yetenek ve kararlarına güvenen, arkadaşlık ilişkilerinde başarılı olan, duygu ve düşüncelerini rahat ifade edebilen, iyimser, yaratıcı ve lider ruhlu bireyler iken düşük özsaygıya sahip bireylerde bu durumun tersi söz konusudur (Cihangir & Haktanır, 2000). Bu nedenle çocukların yüksek özsaygılı bireyler olarak yetişmesinde hem ailelere hem okullara büyük bir sorumluluk düştüğü söylenebilir. Ancak, çocuğun özsaygısı yüksek bir birey olarak yetişmesi için öncelikle saygı kavramını ve bu kavramın önemini bilmesi gerekmektedir.

Cahit Uçuk'un çocuk romanlarında sevginin yanı sıra saygıya da önem verilir. Örneğin, *Mavi Ok* romanında ailenin tüm üyeleri dedelerine karşı büyük bir saygı duymaktadır. Aile, her zaman dedelerini baş tacı yapar, onunla birlikte aynı sofraya oturduklarında öncelikle büyük olarak onun yemeğe başlamasını bekleyip ardından kendileri de yemeye başlar: "*Bütün açıklıklarına rağmen, geleneği bozmadılar. Dedeleri ilk önce yemeğe başladı*" (Uçuk, 2011, s. 42).

Saygı değeri ile ilgili iletilerin yer aldığı bir diğer roman ise *Yalçın Kayalar*'dir. Uçkan ailesinin torunları, dayıları Yılmaz'a karşı saygıda kusur etmezler. Çocuklara göre dayıları konuşurken onun sözünü kesmek büyük bir saygısızlıktır: "*Ayşe, fazla gevezelik ettik. Dayımın sözlerini kesmek ayıptır*" (Uçuk, b.t., s.6).

Küçük Çoban Alim Kız 1 kitabında ise Alim'in babaannesi Gümüş Nine'ye duyduğu saygıya yer verilir. Alim, babaannesini her zaman sevgi ve saygı dolu gözlerle izleyip onu kendisine örnek alır (Uçuk, 2002, s. 95).

Adalet

Çocukların adaletin ne olduğunu anlamalarına yardımcı olmak, büyümenin ve empati kurmanın önemli bir parçasıdır. Çünkü adil olmanın önemini kavrayan çocuklar, sosyal ilişkilerini daha güçlü bir şekilde oluşturarak empati yeteneklerini geliştirirler (Song, 2020). Adalet değerine Uçuk'un *Gümüş Kanat* adlı çocuk romanında yer verilir. Romanda kitap satıcısı olan Nevzat Bey'in Kemal'e hediye ettiği kitabın içerisinden maddi açıdan değerli bir pul çıkar. Ancak Kemal'in babası, bu kitap Kemal'e hediye edilmiş bile olsa sahibinin Nevzat Bey olduğunu dile getirerek oğluna pulu Nevzat Bey'e geri vermesini tembihler:

"*Kıymetli bir pul,*" dedi. "*senin kitabının içinden çıkmış bile olsa bu pul kitapçı Nevzat Bey'e aittir.*" Kemal, bir babasına, bir annesine bakıyordu: "*Ama babacığım,*" dedi. "*Nevzat Bey kitabı bana hediye etmişti.*" Celil, oğluna dikkatle baktı. Yüzündeki gülümseme silinmişti. Ciddi ve kati bir tavır takınmıştı: "*Dedim ya çocuğum. Kitabı sana vermiştir ama içindeki pulu değil...*" (Uçuk, 2020, s. 139)

Dostluk

Çocuklar için arkadaş edinmek, sosyal ve duygusal gelişimlerinin önemli bir parçasıdır. Sosyal yeterlilik, fedakârlık, özsaygı ve kendine güven gibi özelliklerin hepsi, arkadaş sahibi olmayla pozitif olarak ilişkilidir. Yapılan çalışmalar, dostluk kurmanın çocukların kendileri hakkında daha fazla bilgi edinmelerini ve kendi kimliklerini geliştirmelerini sağladığını ortaya çıkarmıştır (Children and the Benefits of Friendship). Uçuk'un çocuk romanlarında dostluk değeri de önemli bir yere sahiptir. Romanlarda farklı milletlerin insanları arasındaki dostluğa ve sevgiye sık sık değinilir. Bunun örneklerinden biri ise *Eve Doğan Güneş* romanıdır. Romanında, farklı milletlerden çocuklara ve bu çocuklar arasındaki sarsılmaz dostluğa yer verilerek dostluğun önemi vurgulanır: “Başardık! Bizler dünyaya örnek bir topluluğuz. Dinlerimiz, dillerimiz, bayraklarımız, milletlerimiz başka başka ama sevgide birleştik. İnsanlık ve sevgi her düşüncenin üstünde, milletler bizi örnek almalı. Yaşasın topluluğumuz... Yaşasın beraberliğimiz!... Yaşasın dostluğumuz!...” (Uçuk, 1996, s. 90).

Esrarengiz Yalı romanında Kardelen ile Gülderen'in Londra'da yatılı okulda kaldıkları sürede birbirleri arasında bir dostluk bağı oluşur ve zamanla bu bağ daha fazla büyüyerek kardeşliğe dönüşür. Kardelen ile Gülderen arasındaki bu dostluğun izleri, Alim Kız ile Sumru Kız'da da görülmektedir. Alim ile Sumru tanıştıktan sonra aralarında güçlü bir dostluk bağı oluşur ve birbirlerini kız kardeş olarak görürler: “Hem de böyle birbirini ölene dek sevecek, bir araya gelmeseler bile unutmayacak tatlar üstü bir dostluk kurarak...” (Uçuk, 2002, s. 29).

Yardıms severlik

Yardımlaşmak, çocukların erken dönemlerde edinmesi gereken önemli bir değerdir. Çünkü çocuklar başkalarına yardım etmeyi öğrendiğinde onların nezaket, empati, şefkat vb. gibi önemli sosyal-duygusal becerileri de buna bağlı olarak gelişir (Hui ve diğerleri, 2020). Cahit Uçuk'un çocuk romanlarında yer verilen bir diğer değer ise yardıms severliktir. Uçuk'un romanlarındaki kahramanlar, yardıms sever kişilikleriyle ön plana çıkarlar. *Türk İki zleri* romanındaki ikiz kardeşler Durak ile Parlak için annelerinin yükünü hafifletmek en büyük mutluluklardan biridir. İki z kardeşler, annelerinin ona dediği her görevi büyük bir istek ve süratle yerine getirerek annelerine ev işlerinde yardımcı olurlar (Uçuk, 2018, s.161).

Mavi Ok romanında da aile bireyleri arasındaki yardımlaşma vurgulanmaktadır. Romanda, atalarından onlara emanet kalan topraklarında ev inşa eden ailenin her bir üyesi, bu inşaat sırasında birbirine destek olup yardımlaşarak el birliği ile evlerinin inşaatını tamamlarlar. Bu inşaat sırasında genç, yaşlı her bir aile üyesi evin yapımına yardımcı olur ve şikâyet etmeden, faydalı olma isteği ile çalışır (Uçuk, 2011, s. 18). Romanda, ailenin en küçük çocuğu olan Türk hastalığı nedeniyle bir süre istirahat etmek zorunda kaldığında kendi hastalığı için değil, annesine yardım edemediği için üzülür çünkü tıpkı Durak ile Parlak'ta olduğu gibi Türk için de en büyük mutluluklarından biri annesine ev işlerinde yardımcı olabilmektir (Uçuk, 2011, s. 161).

Gümüş Kanat romanında ise Kemal, ailesine her konuda yardımcı olmaya çalışan bir çocuktur. O, evin tüm işlerinde annesine yardımcı olarak bütün gün çok çalışan annesinin yükünü hafifletir. Kemal, babası uzun bir süredir hastalığı nedeniyle çalışmadığı için ailesine yardımcı olabilmek amacıyla okulunu bırakıp çalışmaya karar vererek fedakâr ve yardıms sever bir çocuk olduğunu göstermektedir. Kemal sadece ailesine değil, çevresindeki diğer insanlara da yardımcı olabilmek ister. Bu insanlardan biri de kitapçı Nevzat Bey'dir. Kemal, Nevzat Bey'in yaşadığı zorlukları bildiği için bir gün para kazanmaya başladığında Nevzat Bey'e de yardım edebilmeyi içtenlikle diler (Uçuk, 2020, s. 41).

Sumru Kız romanında da yardımsever olmak ile ilgili iletilere yer verilmektedir. Sumru, obalarının tüm işlerinde babaannesine ve ablası Nazlı'ya her zaman yardım eder. Sumru da tıpkı Türk gibi ailesine yardım ettikçe mutlu hisseden bir çocuktur (Uçuk, 2016, s. 84). Sumru Kız'ın bu özelliği Alim Kız'da da görülür. Alim Kız, elinden geldiğince babaannesine yardım etmeye, onun yükünü hafifletmeye çalışır: *"Nasıl sanmazmışın... Tüm işlerinde, ben ona yardım ederim. Hele bu yıl bir yaş daha büyüdüm. Güç işleri onun elinden alır oldum. Örneğin odun kırmak, taşımak. Ocak yakmak. Yayı döğmek, yağ topaçlamak..."* (Uçuk, 2002, s. 55-56).

Alın Teri romanında ise Mehmet, yardımsever bir çocuk olarak ele alınmaktadır. Mehmet, evlerinin önünde oyunlar oynayıp koşuşturan çocuklara bir türlü anlam veremez ve hoşlanmaz. Aksine o; çalışmaktan, evde annesine, tarlada babasına yardım etmekten keyif alan bir çocuktur (Uçuk, 2018, s. 6-7). Buna ek olarak Mehmet, büyüdükçe ailesine daha fazla yardım edebileceği için sevinen bir çocuktur: *"Ben de büyüdüm artık. Bundan sonra daha çok yardım edeceğim size. Gelecek yıl okul bitecek. Size bir çift kol, el, bilek daha çok yardım edecek"* (Uçuk, Alın Teri, 2018, s. 49).

İran İki Kızı romanındaki Minâ ile Binâ da annelerine evin tüm işlerinde yardım eden çocuklardır. Onlar, annelerine yardım ederek yükünü azalttıkları için kendilerini mutlu hisseden çocuklardır (Uçuk, s. 17). Minâ ile Binâ'nın yardımseverliği *Düğüm Düğüm Üstüne* romanındaki Dilara'da da görülmektedir. Dilara da tıpkı Minâ ile Binâ gibi evin tüm işlerinde annesine yardımcı olur (Uçuk, 2013, s. 50).

Sorumluluk

Çocuklar, sorumluluk bilinci kazandıkça potansiyellerini tam olarak ortaya çıkarırlar ve doğru kararlar almaya yönelirler (Finn, 2020). Uçuk'un çocuk romanlarındaki kahramanlar, sorumluluklarının bilincindedirler ve bunları eksiksiz bir şekilde yerine getirmek için uğraşırlar. *Sumru Kız* romanında Sumru, gün içerisinde bitirmesi gereken tüm sorumluluklarını eksiksiz bir şekilde yerine getirir (Uçuk, 2016, s. 84). Sumru Kız'daki sorumluluk bilinci *Küçük Çoban Alim Kız 2* kitabındaki Alim Kız'da da görülmektedir. Gümüş Nine, Alim Kız'ın arkadaşı Sumru evlerine misafirliğe geldiği için torununa dinlenmesini ve bugünlük arkadaşıyla vakit geçirip hayvanları otağa götürmemesini söyleyince Alim Kız bu teklifi reddeder. Çünkü Alim Kız, sorumluluklarını yerine getirmesi gerektiğinin farkında olan bir çocuktur: *"İş iştir nineciğim... Ben otağımın havasını özlerim sonra. Kuzucuklarım da öyle' cevabını vererek azığını torbasına yerleştirir, koca çınarın yanlarındaki otağına sürüp götürürdü hayvancıklarını."* (Uçuk, 2002, s. 76-77).

Türk İki Kızı romanındaki Parlak ve Durak kardeşler de sorumluluklarının bilincinde olan çocuklardır. Onlar, ne olursa olsun kendi sorumluluklarını kendileri yerine getirirler. Fatma bibi, kızının çok yorgun olduğunu ve uyuması gerektiğini düşünüp onun işlerini hafifletmek istese de Parlak, ne olursa olsun kendisine ait sorumlulukları annesinin değil kendisinin yerine getirmesi gerektiğini düşünür (Uçuk, 2018, s. 35). Durak da sorumluluklarının bilincinde bir çocuktur. O, kendisine ait sorumlulukları Parlak'ın yapmasını istemez: *"Ayvanın bir köşesinde duran sitilin birini yakaladı. Koşarak çıkıyordu. Durak onun yolunu keserek elinden sitili aldı: 'Su getirmek benim işim. Sen anama yardım et'"* (Uçuk, 2018, s. 100).

İran İki Kızı romanında ise Minâ sorumluluk sahibi bir çocuk olarak ele alınmaktadır. O, gün içerisinde bitirmesi gereken tüm işlerin sorumluluğunu üstlenir (Uçuk, b.t., s. 108). Minâ, kardeşi Binâ ahır işini kendisine bırakmasını söylediğinde onun teklifini kabul etmez çünkü bu onun sorumluluğudur: *"Ödev ödevdir kardeşim. Herhalde bu işleri abacımla hacı dedemize bırakacak değiliz"* (Uçuk, b.t., s. 108).

Dürüstlük

Dürüstlük, toplumsal ilişkilerin dayandığı temeldir çünkü dürüstlük aracılığıyla insanlar arasında karşılıklı güven ve saygı inşa edilir. Bu nedenle çocukların bir insanın güvenini kaybetmemek ve yalan söylememek gerektiğini bilmeleri, onların sosyal yaşamlarında güçlü arkadaşlık ilişkileri kurmalarına katkıda bulunur (JP International, 2021). Uçuk'un *Doğanın Armağanı* adlı romanında Erdal, kendisini musluğu açık bırakarak suları boşuna harcamak ile suçlayan ev sahibine kendisinin yalancı olmadığını dile getirip yalan söylemenin kötü bir davranış olduğunu vurgular (Uçuk, 2003, s. 17). *Yalçın Kayalar* romanındaki Ayşe de yalan söylemenin kötü bir davranış olduğunu farkındadır. Ayşe, büyüklerinin izni olmayan bir deniz gezisine çıkabilmek için yalan söylediklerinden dolayı kendisini suçlu hisseder (Uçuk, b.t., s. 25).

Eve Doğan Güneş romanında, Parlak'ın babasının ne kadar dürüst bir adam olduğuna değinilerek dürüstlüğün önemi vurgulanır: *"O yanlış davranışları yüzünden ona kızgın olduğum babam gerçekleri söyleyerek sevmeye layık bir insan olduğunu göstermiş oldu. O öyle dürüst bir kişidir ki onu doğruluktan hiçbir güç saptıramaz"* (Uçuk, 1996, s. 91-92).

Alın Teri romanında ise Mehmet, ağaçlara zarar vermesiyle meşhur olan komşularına yalan söyleyerek onun ormana gidip ağaçları kesmesine engel olur. O, bir yandan yalan söylemenin kötü bir şey olduğunu bildiği için üzülürken bir yandan da ağaçlara zarar gelmesini engelleyebildiği için sevinir (Uçuk, 2018, s. 202).

Vatanseverlik

Çocuklara yaşadıkları ülkenin tarihini aktarmak ve kültürel değerlere sahip çıkma bilinci kazandırmak, onların milli değerleri kavramalarını sağlamakla birlikte içlerinde taşıdıkları vatan sevgisini ve bağlılığı artırır. Bu düşünceden hareketle Uçuk'un çocuk romanları incelendiğinde, yazarın çocuk romanlarında bireyin ülkesini ve bayrağını sevip korumasının ve kültürel değerlerine sahip çıkmasının önemine sık sık yer verdiği tespit edilmiştir. Romanlardaki kahramanlar, ülkelerine karşı büyük bir sevgi beslerler. Aileler, çocuklarının vatan sevgisini kuvvetlendirmek için onlara Türk tarihini anlatırlar. Ailelerinde büyük bir vatan sevgisi ile yetiştirilen çocuk kahramanlar, eğitimlerini en iyi şekilde tamamlayarak ülkelerine hizmet etmek, faydalı olmak isterler.

Türk İkizleri romanında Durak ile Parlak kardeşler, köylerinin ilerlemesi için okumaları gerektiğini düşünürler. Onları en büyük hedefleri İstanbul'a okumaya giderek hem kendilerini hem de köylerini ileriye taşıyabilmektir (Uçuk, 2018, s. 148).

Sihirli Rüzgâr Çanı romanında Çeşmibülbül, ülkesine faydalı bir birey olabilmek için iyi bir eğitim almayı ister. Ancak o, bu eğitimini yabancı bir devlet yerine kendi ülkesinin okullarında tamamlamak ister. Bu nedenle o, ailesinin onu Amerika'da okutma teklifini reddederek kendi memleketinin okullarında eğitim almayı seçer (Uçuk, 2016, s. 71-72).

Yazarın romanlarında aileler, çocuklarının milli değerlerine sahip çıkabilmesi için onlara vatan sevgisinin ve vatan için çalışmanın önemini anlatırlar: *"Tarihi sevdiğine, pek sevindim doğrusu. İnsan, milletinin geçmişini bilirse, kendisini daha iyi tanır ve daha kuvvetli bulur. Türk soyunun kökleri çok eski devirlere kadar uzanır. Çeşitli çağlarda Türkler, medeniyetleri, kültürleriyle daha birçok özellikleriyle kendilerini dünyaya tanıtmışlardır"* (Uçuk, 2011, s. 101).

Uçuk'un romanlarındaki kahramanların yüreklerinde vatanlarına, milletlerine karşı sonsuz bir sevgi vardır. *Alın Teri* romanında Mehmet, okulda her sabah hep bir ağızdan *"Türk'üm! Doğruyum!"* diyerek öğrenci andını okudukları için sevinip heyecanlanan bir çocuktur (Uçuk, 2018, s. 193).

Uçuk'un çocuk romanlarında millet büyüklerine duyulan sevgi izlerine sık sık rastlanır. Yazarın romanlarının neredeyse tümünde Atatürk'e olan sevgi ve saygıya yer verilir. Bunun önemli bir örneği, *Mavi Ok* romanında karşımıza çıkar. Romanda, dede Ali Rıza Vardar, Atatürk'ün hem çocukluk hem de silah arkadaşısıdır. Dede, kendi çocuklarını büyük bir Atatürk sevgisi ile yetiştirdiği gibi torunlarına da bu sevgiyi aşlamaya özen gösterir ve torunlarına sık sık Atatürk ile ilgili anılarını anlatır (Uçuk, 2011, s. 48). Romanda çocukların isminin sırayla Mustafa, Kemal, Ata ve Türk olması da ailenin Atatürk'e olan sevgisini ortaya koymaktadır. Çocuklar, Mustafa Kemal Atatürk ismini taşıdıkları için ülkelerine lâyük bireyler olabilmek adına çabalarlar (Uçuk, 2011, s. 141).

Türk İvizleri romanında ise anne Fatma bibi, çocuklarına Atatürk'ün bu vatan için yaptıklarından bahseder: "Osmanlı İmparatorluğu, tarihteki en yüksek ve parlak devrini yaşamış, bitirmişti. Türkler, kendilerine yeni bir yol açmak zorunda idiler. Allah bize Atatürk'ü verdi. Atatürk, Türk milleti ile el ele büyük Türk inkılâbını yaptı. Nur içinde yatsın koca Atatürk. Türk milletine çok güzel yol açtı" (Uçuk, 2018, s. 229-230).

Uçuk'un romanlarındaki ebeveynlerin ülkeleriyle ilgili tarihi bilgileri çocuklarına anlatarak onların tarihi bilgilerini genişletmeye çalıştıkları görülür: "Kemal'in babası ile annesinin okumuş olması ne talihtir. Tarih babasının ağızında bir masaldır. Annesi eski Türk sanatkârlarını anlatırdı" (Uçuk, 2020, s. 56). Aileler, çocuklarına kültürel değerleri koruma bilincini de aşlamaya çalışır. Bu sayede çocuklar, kültürel miraslarına karşı büyük bir hassasiyete sahiptirler. *İran İvizleri* romanında Minâ, evlerinde bulunan tarihi kapılarının değerli ve önemli olduğunu düşünerek bunların müzeye götürülmesi için müze yetkililerine haber verir (Uçuk, b.t., s. 186-246).

Gümüş Kanat romanında Kemal, tarihi bir tünelin keşfedilmesinde önemli bir rol üstlenerek madalya ile ödüllendirilir (Uçuk, 2020, s. 112). *Mavi Derinliklerdeki Sır* romanında ise Siyavuş, tarihi eser kaçakçılarının yakalanmasına yardımcı olup bu tarihi eserlerin müzeye gönderilerek koruma altına alınmasını sağlar (Uçuk, 2018, s. 121).

Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Çınar (2017), *Cahit Uçuk'un Çocuk Romanlarında Tip ve İletiler* adlı çalışmasında Uçuk'un çocuk romanlarında yer alan kahramanları ve iletleri incelemiştir. Ancak literatürde, Cahit Uçuk'un çocuk romanlarında yer alan değerler eğitimi ile ilgili iletlerin, Milli Eğitim Bakanlığı'nın öğretim programlarında belirlenen kök değerlere uygun bir şekilde sınıflandırılarak örneklerle açıklandığı başka bir çalışma bulunmamaktadır. Çalışma, bu açıdan alandaki ilk araştırmadır.

Toplumsal hayatın belirli bir düzen içerisinde olabilmesi için ortak değerlerin birleştirici gücüne ihtiyaç duyulmaktadır. Bireylerin doğruluk, misafirperverlik, hoşgörü, saygı ve sevgi gibi yasa gücüyle benimsetilemeyecek insani değerlere olan bağlılığı toplumsal ilişkilerin düzenli bir şekilde sürdürülmesini sağlar. Değerler, toplumdaki çözümlenin önlenmesinde olduğu kadar toplumdaki bireyler arasındaki barışın, hoşgörünün, saygının, sevginin ve anlayışın sağlanmasında da önemli bir etkiye sahiptir (Aydın, 2020). Bu nedenle toplumsal yaşamın düzen ve huzur içerisinde sürdürülmesinin yolu, nitelikli bir değerler eğitiminden geçmektedir. Bu eğitime, bireylerin sağlıklı bir kişilik geliştirip toplumsal hayata uyum sağlayabilmeleri adına çocukluk döneminde başlanması gerektiği söylenebilir.

Değerler eğitimi, çocuğun doğuştan getirdiği en iyi yönünü ortaya çıkararak kişiliğinin çok yönlü bir şekilde gelişmesine katkıda bulunmayı, bireyi ve toplumu yanlış düşünce ve davranışlardan uzak tutmayı, bireyleri doğru düşünce ve davranışlarla donatmayı ve bu düşünce ve davranışlarının devamlılığını hayat boyu sağlamayı amaçlamaktadır. Bu nedenle çocukların değerler ile tanıştırılması ve onlara değerler hakkında doğru bilgiler verilmesi gerekmektedir (Aydın, 2020).

Çocuklar iyilik, dürüstlük, çalışkanlık, yardımseverlik, paylaşma, hoşgörü gibi kendilerine toplumsal yaşamda fayda sağlayacak birçok değer ve davranışı kitaplar aracılığıyla kazanırlar (Sınar Çılgın, 2007). Bu nedenle birçok çocuk kitabı yazarının, kitaplarında çocukları iyiye ve doğruya yönlendirmek amacıyla değerler eğitimi ile ilgili iletilere yer vermeye özen gösterdiği söylenebilir. Cahit Uçuk'un çocuk romanları incelendiğinde ise yazarın bu amaca sahip olan yazarlardan biri olduğunu söylemek mümkündür. Uçuk'a göre çocuklar, bir kitabı okurken hem eğlenmeli hem de okudukları kitaptan bir şeyler öğrenebilmelidir (Uçuk, 2003, s. 36). Bu nedenle yazarın çocuk kitaplarında değerler ile ilgili iletilere sıklıkla yer vermesinin öğretici bir amaç taşıdığı sonucuna ulaşılabılır.

Cahit Uçuk'un çocuk romanları, çocukların değerler ile tanışmasını ve bu değerleri içselleştirmelerini sağlayacak birçok iletiye sahiptir. Yazarın neredeyse tüm çocuk romanlarında sevgi, saygı, adalet, dürüstlük, vatanseverlik, yardımseverlik, sorumluluk, adalet ve dostluk değerlerine yer verdiği tespit edilmiştir. Bu açıdan değerlendirildiğinde, yazarın çocuk romanlarının Milli Eğitim Bakanlığı'nın öğretim programlarında "adalet, dostluk, dürüstlük, öz denetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik, yardımseverlik" olarak yer verdiği kök değerler ile örtüştüğü görülmüştür. Ancak yazarın çocuk romanlarında öğretim programlarında verilen kök değerler arasından öz denetim ve sabır değerlerine yer verilmediği, yazarın romanlarında adalet, dostluk, dürüstlük, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik ve yardımseverlik değerlerine ise sık sık yer verildiği sonucuna ulaşılmıştır.

Cahit Uçuk'un çocuk romanlarında çocukların nitelikli bir değerler eğitimi ihtiyacını karşılayabilecek iletilere yer verildiği için bu eserler, çocukların okuması gereken çocuk kitapları arasındadır. Bu nedenle aileler ve eğitimciler, çocukları Uçuk'un çocuk romanları ile tanıştırmalıdır. Buna ek olarak, çocukların doğayı/hayvanları sevip korumak, yardımlaşmak, kültürel değerlere sahip çıkmak, aileyi/kardeşleri sevmek, saygılı olmak, adaletli olmak, sorumluluk sahibi olmak, dostluğa önem vermek ve dürüst olmak gibi değerleri edinebilmeleri için Cahit Uçuk'un çocuk romanlarından yararlanılmalıdır.

Kaynakça

- Aydın, M. Z. (2020). Değerler Eğitimi. Ş. Şimşek, & F. Bulut içinde, *Çocuk Edebiyatı Yazarlarının Kaleminden Değerler Eğitimi* (s. 1-7). Ankara: Akademisyen Kitabevi.
- Children and the Benefits of Friendship* . (b.t.). *Life Education*:
<https://www.lifeeducation.org.au/parents/children-and-the-benefits-of-friendship>
adresinden alınmıştır.
- Cihangir, S., & Haktanır, G. (2000, Mart 1). On Yaşındaki Çocukların Denetim Odakları İle Özsaygı Düzeylerinin İncelenmesi. *Ankara University Journal of Faculty of Educational Sciences (JFES)*, s. 169-182.
- Çalık, M., & Sözbilir, M. (2014). İçerik Analizinin Parametreleri. *Eğitim ve Bilim*, 33-38.
- Çınar, H. (2017). *Cahit Uçuk'un Çocuk Romanlarında Tip ve İletiler*. İstanbul: Hiper Yayın.
- Edgington, W. D. (2002). To Promote Character Education, Use Literature for Children and Adolescents. *The Social Studies*, 113-116.
- Enginün, İ. (1991). Çocuk Edebiyatına Toplu Bir Bakış. *Yeni Türk Edebiyatı Araştırmaları* (s. 392-399). içinde İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Erdal, K. (2009). Eğitim Değerleri Açısından Çocuk Kitapları, *Akademik Bakış, Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E Dergisi*, Sayı 17, Temmuz-Ağustos-Eylül 2009.
- Erdal, K. (2019). Çocuk Oyunlarında Değerler Eğitimi, *IJHAR Uluslararası Hakemli İnsan ve Sanat Araştırmaları Dergisi*, Yıl 3, Sayı 2, Aralık 2019.
- Erdal, K. (2020). *Örneklerle Değerler Eğitimi*. Bursa: Sentez.

- Finn, J. F. (2020, Şubat 1). *Developing responsibility in kids: Here's what to know*. Today: <https://www.today.com/parenting-guides/developing-responsibility-kids-ages-8-11-t179128> adresinden alınmıştır.
- Fırat, H. (2012). Çocuk Edebiyatının Türkçe Eğitimindeki Yeri: Biyografi Örneği. *Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 44-56.
- Hazır Bıkmaz, F., Aksoy, E., & Tatar, Ö. (2013). Eğitim Programları ve Öğretim Alanında Yapılan Doktora Tezlerine Ait İçerik Çözümlemesi (1974-2009). *Eğitim ve Bilim*, 288-303.
- Hui, B. P. H., Ng, J. C. K., Berzaghi, E., Cunningham-Amos, L. A., & Kogan, A. (2020). Rewards of kindness? A meta-analysis of the link between prosociality and well-being. *Psychological Bulletin*, 146(12), 1084–1116. <https://doi.org/10.1037/bul0000298>
- JP International. (2021, Ekim 26). *Teaching Children the Importance of Honesty*. JP International School: <https://www.jpinternational.co.in/teaching-children-the-importance-of-honesty/> adresinden alınmıştır.
- Kayadibi, F. (2002). Sevgi Faktörünün Eğitim Verimliliği Üzerine Etkisi. *Journal of Istanbul University Faculty of Theology*, 33-50.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (2019). Türkçe Dersi Öğretim Programı (İlkokul ve Ortaokul 1,2,3,4,5,6,7 ve 8. Sınıflar). Ankara.
- Özen, Y. (2015). *Sorumluluk Eğitimi*. Ankara: Vize Yayıncılık.
- Sever, S. (2021). *Çocuk ve Edebiyat*. İzmir: Tudem.
- Sınar Çilgin, A. (2007). *Çocuk Edebiyatı*. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.
- Song, S. (2020, Mayıs 18). "That's Not Fair!" *Teaching The Meaning Of Fairness*. Better Kids: <https://betterkids.education/blog/thats-not-fair-teaching-the-meaning-of-fairness> adresinden alınmıştır.
- Şimşek, Ş. (2020). Çocuk Edebiyatında Değerler Eğitimi. Ş. Şimşek içinde, *Çocuk Edebiyatında Değerler Eğitimi, Çocuk Edebiyatı Yazarlarının Kaleminden Değerler Eğitimi* (s. 9-19). Ankara: Akademisyen Kitabevi.
- Uçuk, C. (2003). *Yıllar Sadece Sayı*. İstanbul: Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık.

İncelenen Kitaplar

- Uçuk, C. (1996). *Esrarengiz Yalı*. İstanbul: Uçuk Yayınları.
- Uçuk, C. (1996). *Eve Doğan Güneş*. İstanbul: Uçuk Yayınları.
- Uçuk, C. (2002). *Küçük Çoban Alim Kız 1*. İstanbul: Bilge Kültür Sanat.
- Uçuk, C. (2002). *Küçük Çoban Alim Kız 2*. İstanbul: Bilge Kültür Sanat.
- Uçuk, C. (2002). *Küçük Çoban Alim Kız 3*. İstanbul: Bilge Kültür Sanat.
- Uçuk, C. (2003). *Doğanın Armağanı*. İstanbul: Bilge Kültür Sanat.
- Uçuk, C. (2004). *Alim Kız Büyüdü 1: Rengârenk Hayaller*. İstanbul: Bilge Kültür Sanat.
- Uçuk, C. (2004). *Alim Kız Büyüdü 2: Karlıcadağ'ın Melekleri*. İstanbul: Bilge Kültür Sanat.
- Uçuk, C. (2004). *Alim Kız Büyüdü 3: Sevgiler Düğüm Düğüm*. İstanbul: Bilge Kültür Sanat.
- Uçuk, C. (2004). *Alim Kız Büyüdü 4: Gurbette İki Yürek*. İstanbul: Bilge Kültür Sanat.
- Uçuk, C. (2004). *Alim Kız Büyüdü 5: Vatana Uzanan Yollar*. İstanbul: Bilge Kültür Sanat.
- Uçuk, C. (2011). *Mavi Ok*. İstanbul: Bilge Kültür Sanat.
- Uçuk, C. (2013). *Düğüm Düğüm Üstüne*. İstanbul: Bilge Kültür Sanat.
- Uçuk, C. (2016). *Sihirli Rüzgâr Çanı*. İstanbul: Bilge Kültür Sanat.
- Uçuk, C. (2016). *Sumru Kız*. İstanbul: Bilge Kültür Sanat.
- Uçuk, C. (2018). *Alın Teri*. İstanbul: Bilge Kültür Sanat.

Uçuk, C. (2018). *Mavi Derinliklerdeki Sır*. İstanbul: Bilge Kültür Sanat.

Uçuk, C. (2018). *Türk İkizleri*. İstanbul: Bilge Kültür Sanat .

Uçuk, C. (2020). *Gümüş Kanat*. İstanbul: Bilge Kültür Sanat.

Uçuk, C. (b.t.). *İran İkizleri*. İstanbul: Uçuk Yayınları.

Uçuk, C. (b.t.). *Yalçın Kayalar*. İstanbul: Uçuk Yayınları.

Extended Abstract

Values contribute to the society to live in order and to ensure the continuity of this order by ensuring that individuals exhibit common behaviors and stay away from chaos, and they are also significantly effective in shaping the personality of individuals. If there is a lack of values in individuals, this causes an increase in the risk of experiencing personality problems in the future (Şimşek, 2020). Based on this idea, children need values education so that they can grasp values at an early age. It can be said that children's books serve as a tool in meeting this need.

Children's literature is a literature that includes all publications that are created to respond to children's feelings, thoughts, dreams and wishes and that are published for children to read (Sınar Çılgin, 2007; Enginün, 1991). The main carrier of this literature is children's books. When the values in children's books are examined, it can be said that especially the books at the pre-school period and primary education level aim to educate children (Erdal, 2020). Because children acquire many values and behaviors that will benefit them both in their individual and social life, such as kindness, honesty, industriousness, benevolence, sharing and tolerance through books (Sınar Çılgin, 2007). Because, besides aesthetics and beauty, a literary product reflects the society in which it emerged, reveals the difference between the concepts of good-bad, right-wrong, and enables the reader to think about these concepts and reach certain results (Şimşek Ş., 2020). Children can understand what they can and cannot do by empathizing with the hero of the book they are reading and realizing the difference between good-bad and right-wrong in the content of the book.

Since it is emphasized by many researchers that values play an active role in literary products, it is possible to benefit from children's books in values education (Edgington, 2002, p. 113). Through children's books, children can realize the importance of values such as

being fair, helpful, responsible and honest by thinking about the heroes in the books and the events and situations they experience, and they can comprehend what these values mean. The use of children's literature in this way contributes to children's internalization of these values by recognizing them. One of the important points for children's books to make this contribution to children is the language and style used by the author of the book. For this reason, a children's book cannot be considered independent of its author.

Cahit Uçuk, one of the important writers of Turkish children's literature, made her name known all over the world by being entitled to be included in the honor list of the Christian Hans Andersen Prize, known as the "little Nobel", thanks to her children's novel Turkish Twins, which was first published in 1957. The author continued to write for children by continuing her success with Turkish Twins and wrote more than thirty children's books (Çınar, 2017, p. 35).

Cahit Uçuk often includes heroes who are intelligent, hardworking, honest, cooperative, responsible, successful, sharing and conscious of protecting the environment. For this reason, it is possible to say that Uçuk's children's novels contain many messages about values education. The aim of this research is to determine whether the messages related to values education in Cahit Uçuk's children's novels are determined as "justice, friendship, honesty, self-control, patience, respect, love,

responsibility, patriotism, helpfulness" in the curriculum of the Ministry of National Education. (Milli Eğitim Bakanlığı, 2019).

Qualitative research is an approach that emphasizes researching and understanding social phenomena in the environment they are related to, with an approach based on theory building. In the research, the document analysis method, one of the qualitative research methods, was used. Document analysis includes the analysis of written materials containing information about the case or cases that are aimed to be investigated (Yıldırım and Şimşek, 2021). In the research, 13 children's novels and 2 book series by Cahit Uçuk were used as data collection tools. Within the scope of the research, the values in Cahit Uçuk's children's novels were examined, conclusions were reached and suggestions were made in line with the findings obtained as a result of the analysis.

As a result of the research, it has been determined that Cahit Uçuk's children's novels have many messages that will enable children to meet values and internalize them. When evaluated from this point of view, it has been seen that the author's children's novels overlap with the core values included in the curriculum of the Ministry of National Education as "justice, friendship, honesty, self-control, patience, respect, love, responsibility, patriotism, helpfulness".

Çatışma Beyanı

Makalenin herhangi bir aşamasında maddi veya manevi çıkar sağlanmamıştır.

Yayın Etiği Beyanı

Bu makalenin planlanmasından, uygulanmasına, verilerin toplanmasından verilerin analizine kadar olan tüm süreçte "Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi" kapsamında uyulması belirtilen tüm kurallara uyulmuştur. Yönergenin ikinci bölümü olan "Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiğine Aykırı Eylemler" başlığı altında belirtilen eylemlerden hiçbiri gerçekleştirilmemiştir. Bu araştırmanın yazım sürecinde bilimsel, etik ve alıntı kurallarına uyulmuş; toplanan veriler üzerinde herhangi bir tahrifat yapılmamıştır. Bu çalışma herhangi başka bir akademik yayın ortamına değerlendirme için gönderilmemiştir.

Malatya Kanatlı Kilim Dokumaları

Malatya Winged Rug Weaves

Doç.Dr. Songül ARAL

ORCID: 0000-0003-3794-2256 ◆ İnönü Üniversitesi Güzel Sanatlar Ve Tasarım Fakültesi Geleneksel

Türk Sanatları Bölümü ◆ songul.aral@inonu.edu.tr

Özet

Geleneksel Türk El Sanatları içinde yer alan kirkitli dokumalarımıza ait örneklerin Anadolu'da bölgelere göre farklı teknik özellikler gösterdiğini literatürden öğrenmekteyiz. Kirkitli el dokumaları içinde farklılıklarıyla ticari pazarda yer etmiş tarihi bilinen örnekleri ile Doğu Anadolu Bölgesi'nde öne çıkaran Malatya kilimlerine birçok müze gibi yurtdışı koleksiyonlarda da rastlanmaktadır. Malatya kilim dokumalarını Anadolu coğrafyasında yer alan diğer kilim dokumalarından ayıran ve öne çıkaran belirteçlerinden biri büyük ebatlarda dokunmuş olmasıdır. Türkiye geleneksel kilim dokumalarında görülen bölge ve yörelere göre farklı motif ve desen özelliklerinin, Malatya örneklerinde; motiflerin canlı renk geçişleriyle deseni meydana getiren doğal/kök boyalı dokumalar olması turistik pazarda öne çıkarmaktadır.

Kullanılan dokuma tezgâhının yapısı bakımından ve kullanılan araçlar ile tamamı doğal yöntemlerle elde edilen iplikleri yönünden Malatya kilim dokumaları Anadolu ile eşdeğer özellikler taşımasının yanında, yörede kendine has ifadeleri ile motif desen dili hakimiyeti bakımından özgün zenginliğe sahiptir. Malatya kilim dokumalarını desenlerine göre; palaz/s, sandıklı veya göllü, dirijan gözü ak kilim, harar, çibıklı/ cızgılı, şaklı-kanatlı/pencere isimleriyle tanımlandığı bilinmektedir. Çalışmanın *temel amacı*; literatürde yeterince yer almayan Malatya el dokuması kanatlı kilimlerine ait teknik özelliklerin metne aktarılmasıdır, geleneksel ve yöresel el dokumalarına ait alanda yapılacak yeni araştırma çalışmalarına katkı sağlaması ek bilgiler içermesi bakımından önem arz etmektedir. Malatya il merkezinde tespit edilebilen, geleneksel kilim dokumaları *evreni* içinden, teknik özellikleri bakımından öne çıkan kanatlı kilimlerden, *örneklem* olarak seçilenler üzerinde kaynak kişilerden elde edilen bilgiler doğrultusunda *nitel araştırma* bulgularının teknik analizleri yapılmaya çalışılmıştır. Örnekler, 19. ve 20. yüzyıla aittir.

Anahtar Kelimeler: Malatya, Dokuma, Kilim, Kanatlı Kilim, El Sanatları

Abstract

We learn from the literature that the samples of our Kirkitli weavings, which are included in the Traditional Turkish Handicrafts, show different technical characteristics according to the regions in Anatolia. Malatya rugs, which stand out in the Eastern Anatolia region with their known historical examples, which are known in the market with their differences among Kirkitli hand-woven weavings, can be found many museum as well as in foreign collections. One of the distinguishing and prominent indicators of Malatya rug weavings from other rug weavings in the Anatolian geography is that it is woven in large sizes. The fact that different motifs and patterns are seen in traditional rug weavings in Turkey, with vivid color transitions in Malatya samples, stands out in the weaving market. In terms of the loom structure used, the tools and equipment used, Malatya rug weavings have the same characteristics as Anatolia, and they have a unique richness because the dominance of the motif pattern language with its unique expressions in the region. Malatya rug weaving according to their patterns; It is known namely is defined by names such as palaz/s rug, chested rug, white eye rug, harar rug, sticky/zipline rug, winged (sak, window) rug. Main purpose of the this study, It is important to transfer the technical features of Malatya hand-woven winged rugs, which are not sufficiently included in the literature, to the text, in terms of contributing to the studies to be done in the field. A technical analysis of the qualitative research findings was tried to be made on the winged kilims selected as samples among the traditional rug weaving universe, which can be determined in the city center of Malatya, on the basis of the information obtained from the source people. Examples are from the 19. And 20. th century.

Keywords: Malatya, Weaving, Rug, Winged Rug, Handicrafts.

Giriş

Malatya geleneksel düz ve desenli kilim dokumalarına ait tarihi bilgilere disiplinler arası çalışmalardan elde edilen alan araştırmalarından ulaşabilmektedir. Bu makale, varlığı bilinen kilim dokumalarının bir grubunu oluşturan kanatlı kilim dokumaları hakkında detaylı teknik bilgilerin aktarılmasını amaç edinmektedir. Malatya kilim dokumalarını Anadolu coğrafyasında yer alan diğer kilim dokumalarından ayıran ve öne çıkaran belirteçlerinden biri büyük ebatlarda dokunmuş olmasıdır. Türkiye geleneksel kilim dokumalarında görülen bölge ve yörelere göre farklı motif ve desen özelliklerinin, Malatya örneklerinde; motiflerin canlı renk geçişleriyle deseni meydana getiren doğal boyalı dokumalar olması turistik pazarda öne çıkarmaktadır. Kullanılan dokuma tezgâhının yapısı bakımından ve kullanılan araçlar ile tamamı doğal yöntemlerle elde edilen iplikleri yönünden Malatya kilim dokumaları Anadolu ile eşdeğer özellikler taşımasının yanında, yörede kendine has ifadeleri ile motif desen dili hakimiyeti bakımından özgün zenginliğe sahiptir. Malatya kilim dokumalarının desenlerine göre; palaz/s, sandıklı veya göllü, Dirijan gözü ak kilim, harar, çıbıklı/ cızgılı, şaklı (kanatlı/pencere) isimleriyle tanımlandığı bilinmektedir.

Araştırma çalışmasının temel amacı; yazılı ve görsel kaynak taramalarında yeterince yer almayan Malatya el dokuması kanatlı kilimlerine ait teknik özelliklerin ortaya çıkarılması, metne aktarılması ve kilim dokuma alanında yapılacak araştırmalara ek bilgiler oluşturmaktır. Çalışmanın verileri; nitel çalışma yöntemleri kullanılarak saha araştırmasından elde edilen bilgilerden oluşmaktadır. Geleneksel ve yöresel el dokumalarına ait alanda yapılacak yeni araştırma çalışmalarına katkı sağlaması ve ek bilgiler içermesi bakımından çalışma önem arz etmektedir. Malatya il merkezinde ve çevresinde tespit edilen, geleneksel kilim dokumaları evreni içinden, teknik özellikleri bakımından öne çıkan kanatlı kilimlerden, örneklem olarak seçilenler üzerinde kaynak kişilerden elde edilen bilgiler doğrultusunda nitel araştırma yöntemleri kullanılarak elde edilen bulgularının örneklem grubu üzerinde uygulanması ile dokumaların teknik analizi yapılmaya çalışılmıştır. Örneklem üzerinde inceleme ve gözlem fişi oluşturulmuş, dergi makale şablonu sayfa sınırlandırmasına uygun olması bakımından üç gözlem fişi metne aktarılmıştır. Kaynak kişilerden elde edilen sözlü bilgiler ve kaynak dokumacılar a ait kısa bilgiler metnin sonunda makaleye eklenmiştir. Araştırma sürecinin gelişiminde, araştırmacının daha önce el dokumaları alanında yaptığı akademik alan çalışmalarından elde ettiği deneyime dayalı ve nitel verilere ait gözlem bilgilerinin de harmanlanması ile metne eklenmesinden oluşmaktadır. Örnekler, 19. ve 20.yüzyıla aittir.

Yöntem

Malatya il merkezinde tespit edilen, geleneksel kilim dokumaları evreni içinden, teknik özellikleri bakımından öne çıkan kanatlı kilimlerden, örneklem olarak seçilenler üzerinde kaynak kişilerden elde edilen bilgiler doğrultusunda nitel araştırma yöntemleri kullanılarak elde edilen bulguların örneklem grubu üzerinde uygulanması ile dokumaların teknik analizleri yapılmaya çalışılmıştır. Çalışmanın temel amacına uygun olarak; yazılı ve görsel kaynak taramalarında yeterince yer almayan Malatya el dokuması kanatlı kilimlerine ait teknik özelliklerin ortaya çıkarılması, metne aktarılması ve dokuma alanında yapılacak araştırmalara ek bilgiler sağlaması düşünülmüştür. Çalışmanın verileri; nitel çalışma yöntemleri kullanılarak saha araştırmasından elde edilen bilgilerden oluşmaktadır. Geleneksel ve yöresel el dokumalarına ait alanda yapılacak yeni araştırma çalışmalarına katkı sağlaması ek bilgiler içermesi bakımından çalışma önem arz etmektedir. Kaynak kişilerden elde edilen sözlü bilgiler ve kaynak kişilere (dokumacı) ait kısa bilgiler metnin sonunda makaleye eklenmiştir. Araştırma sürecinin gelişiminde, araştırmacının daha önce el dokumaları alanında yaptığı akademik alan çalışmalarından elde ettiği deneyime dayalı ve nitel verilere ait gözlem bilgilerinin de harmanlanması ile metne eklenmesinden oluşmaktadır. Örnekler, 19. ve 20. yüzyıla aittir. Örneklem

üzerinde inceleme ve gözlem fişi oluşturulmuş, makale şablonuna uygun olması bakımından üç gözlem fişi metne aktarılmıştır.

Bulgular

Malatya İli ve Dokuma Hakkında Özet Bilgiler

Bölgenin jeopolitik özelliklerinin yer aldığı yazılı kaynaklarda, Malatya ilinin önemli tarihi ticaret yolları üzerinde bulunan yerleşim birimi olduğu belirtilmekte ve kirkitli ve kirkitsiz el dokumalarına ait ticari hayatın varlığına değinilmektedir.

Osmanlı Devleti salnamelerinde ortaya konulan bilgilere bakıldığında; Malatya’da el dokuması halı ve kilim gibi tefrişat malzemelerinin diğer yerleşim birimlerinde dokunanlara göre daha üstün olduğunun belirtildiği görülmektedir. Ebvali Dere olarak tanımlanan yerde dokunan kilimlerin dikkate değer olduğu bilgisine de yer verilmiştir. Bu birkaç çeşit parçalarla dokunan ince yüzeye sahip, renkli desenlenmiş ve nakış olarak tanımlanmış kilim dokumaların kıymetli olduğu belirtilmiştir. Dokuyucuların bu kilimleri “perde” olarak tanımladıklarına değinilmiştir. Aşiret kızları tarafından üstün beceriyle dokunduğu belirtilmekte, “oldukça uzak, ulaşımın zor ve تنها olduğu coğrafyada zarif imalatın ortaya çıkması, takdir edilecek seviyededir” açıklaması yapılmaktadır. Ayrıca, bazı köy aşiretlerinin isimlerine yer verilmiş özellikle; Kürne Kürecik aşiretleriyle, günümüzde Hekimhan ilçesine bağlı Hasan Çelebi nahiyesinde Nisvan tarafından getirilen yün iplikten yapılan dokumaların imal edildiği belirtilmektedir. Dokumalar ise el halısı, kilim-cicim, seccade, döşemelik ve perdelik dokumalar olarak aktarılmakta ve yakın uzak yerleşim birimlerine gönderilerek ticareti yapılan bu zarif ve işçilikli dokumaların yıllık yüz bin kuruşluk maddi değerle ihracatının yapıldığı bilgisine yer verilmektedir (Yapıcı 2014:146). Güllüoğlu’nun derlemesinde yer alan bilgilerde; Hicri takvime göre belirtilen 1310 yani 1892 yılına tarihlenen Mamure’tül Aziz olarak bilinen salnamesinde verilen özet açıklamada ise; Kazada dokunan halı ve kilimlerin oldukça narin ve göz alıcı yapıda olduğu anlatılmakta, güzel dokunan bu kilimlerin ve halıların geçerli sebep ile alınmasının ve oldukça uzak sayılan yerleşimlerde tekrar ederek öğrenilmiş olmasının hayret verici olduğu ifade edilmiştir (Güllüoğlu 2018:3). Belirtilen yörede yaşayan halkın tamamına yakını esnaf olarak işini sürdürmekte ve ticaretle uğraşmaktadır. 1654’de Malatya’yı gezen ve önemli bilgileri not ederek aktaran Evliya Çelebi’nin “hâsılı hepsi esnaf ve iş sahibidir” cümlesi diğer yazılı resmi idari belgeler ve kaynakların açıklamasını doğrulayan niteliktedir. Malatya ilinin coğrafi özelliklerinin aktarıldığı kaynaklara baktığımızda; Kuzey yönünden Yama Dağları ile platolarından, Batı yönünde ise Nurhak Dağlarının iç bölge uzantılarıyla, Güney yönünde Malatya Toroslarının çevrelediği, Doğu yönünde ise Fırat Nehri - Karakaya Baraj Gölü ile çevrili olduğu aktarılmaktadır. Malatya Bölgesi’nin çöküntü alanlarının İl’in bilinen büyük ovası kendi adıyla Malatya Ovası’nı oluşturduğunu (Malatya 1968:16), yine Güneydoğu yönünde Toroslarla Güneyden ve Kuzeyden dağlara ait kolların arasında yerleşmiş çöküntülere ait alanların üzerinde bölgenin dağılım gösterdiğini belirtilmektedir (Malatya Belediyesi Başkanlığı, 1988: 21). “Malatya isminin nereden kaynaklandığı üzerine farklı bilgilere ulaşmaktayız. Asur kaynaklarında Melide tanımı, Hititlerde Maldiya ismiyle ifade edildiği not düşülmektedir. Hitit İmparatorluğu’nun çökmesiyle birlikte (İ.Ö. 1190) Malatya’ya hakim olan Asurlular, ardından Urartular, Persler, bütün Anadolu dahil Malatya’yı işgal eden Büyük İskender ve mirasçıları Slevkoslar, Malatya ismini Milidya, Melid, Melidi, Meliddu şeklinde ifade etmişler ve kullanmışlardır (Oğuz 1985:5-6). Malatya ilinin adının Hititçe bal anlamına geldiğini, Hititlere ait resimli yazılar olan hiyeroglif kitabelerinde Malatya kentinin, öküz başı ve öküz ayağı şeklinde ifade edildiğini belirtmişlerdir (Malatya İl Yıllığı 1973, s.1). Faroqhi’ nin aktardığı bilgi ise XVI. asırda Malatya’nın tanınmasında öne çıkan özelliğinin “önemli bir ticaret şehri” olmasıdır. XVII.

asrın ortasında, Malatya'yı ziyaret eden Evliya Çelebi'nin notları da bu bilgiyi doğrulamaktadır. Gezin'in notlarında Malatya'dan bahsederken, "hâsılı hepsi esnaf ve iş sahibidir" kaydını düşmesi, XVI.- XVIII. Yüzyıllar arasında bilinen özelliğinden bahsederken, kayda değer bir ticaret kenti olduğu fikrini kalıcı hale getirmektedir. Mezopotamya'nın Karadeniz'e bağlanmasına yol açan Malatya sınırları eski zamanlardan beri önemli yol geçişleri güzergâhındadır. Malatya şehrinin ilçeleri olan, Akçadağ ve Darende' den, Gürün'e oradan Kayseri'ye ve Adıyaman ili üzerinden bir yol ile Antep iline ve bir diğer yolla da güneye Urfa'ya ulaşmaktadır. Bunun sonucunda, Anadolu coğrafyasında merkezi bir konumda ve sürekli akan ticaret yollarının kesişme noktasındadır. Malatya ilinin tarihi bilinen güçlü kadim zamanlarından beri geçen süre zarfında, zamanın içerisinde değerini yitirip yükseltmesi izlenmiş olsa da günümüzde Anadolu'nun önemini koruyan tarihi ticari kültürel bir şehri olarak varlığını sürdürmektedir.

XVI. ve XVII. Yüzyıllarda Malatya' lı tüccarların yoğun olarak ticaret yaptıkları başlıca şehirler arasında Halep, Şam ve çevresi gelmektedir. Malatya'nın çevresindeki yerleşim birimleriyle bağlantı kuran yolların güzergâhında inşa edilen dinlenme ve konaklama birimleri olan kervansaray ve hanların çokluğu Selçuklulardan, Osmanlılara bu kentin tarihi ve ticarî konumundan kaynaklı önemini göstergeleridir. Bu yapılar kentin tarihi dokusu içerisindeki ticarî imkânlarına ev sahipliği ve şahitlik eden günümüzdeki turistik mekânlarıdır (Karagöz 2013:1-28). İlin tarihi hakkında bilgiler edindiğimiz yazılı kaynaklarda; kentteki esnaf cemiyetlerinin temelini "dokumacılık ve debbağlık -dericilik" zümrelerinden meydana geldiği bilgisine ulaşılmaktadır. Ayrıca; özellikle dokumacılık ve dokumacılığa ait alt iş kollarının şehrin nüfusunun önemli bir kısmının uğraştığı sanat ve ticaret mesleği olduğu da anlaşılmaktadır. Gezin Evliya Çelebi'nin yine notlarında yer verdiği şehre ait sosyal ve kültürel hayata dair bilgilerden; "şehir halkının bir kısmının pamuk ipliği eğirdiğini, bir kısmının dokumacı olduğunu öğrenmekteyiz. Malatya ilinde el dokumacılığına ait bilgilerin tespiti ve gelişme seviyesinin öğrenilmesi bakımından önemli olan bu bilgilerden, dokumanın önemli miktarda geliri bulunan bir ticari iş kolu olduğunun yanı sıra, yürütüldüğü bezistân ve iplik pazarının mevcudiyeti de anlaşılmaktadır. Ayrıca, Karagöz'e ait bu bilgilendirmelerde, 1657 yılına ait Malatya'nın Şer'iyye Sicil kayıtlarını gösteren notların, 27. sayfasına ait bilginin sol üst köşesinde yer alan; 150 sayılı hallâç kaydının bulunması, bu kısa notun 17.asırda şehirdeki dokumaya ait önemli belge niteliğinin elde edilmesi olarak değerlendirilmiştir. Şehrin çarşısı için Çelebi'nin "bakımlı ve güzel sultanî çarşısı vardır. Her çeşit kıymetli eşyalar bulunur" açıklaması da yer almaktadır. Bu çarşı hakkında ulaşılan belgelerde yapılan açıklamaların iki ünlü pazaryeri tanımlaması ile At Pazarı ve İplik Pazarı yer almaktadır. İplik Pazarı kentte el dokumacılığının ilerlemiş bir iş kolu olduğunu ve devam ettirdiğini açıklamaktadır. Çelebi'nin kaydettiği bu tarihi bilgiler ile arşiv belgelerinden, XVII ile XVIII yüzyıllarda hareketli bir ticaret mekânı olan iplik pazarının varlığını ispatlamaktadır. 1697'de, İplik Pazarı'ndan yıllık olarak 1200 akçelik gelir elde edildiği idari kayıtlarda bulunmaktadır (Karagöz 2013: 1-28).

Malatya Geleneksel Dokumaları ve Kanatlı Kilimleri

Malatya il genelinde ve çevresinde köklü dokumacılık sanatını ve iş kolunun varlığını tarihi yazılı kaynakların idari mülki kayıtlarından aktarılan araştırma sonuçlarından öğrenmekteyiz. Yörede görülen geleneksel el dokumalarını, kirkitli-mekikli dokumalar halinde iki başlıkta toplamak ve değerlendirmek mümkün olmaktadır. Kanatlı kilim dokuma veya bez dokuma olarak bilinen kalın büküm iplerle yapılan, düz boyuna şeritli mekikli dokumalara da yörede kanatlı-perde olarak tanımlama yapılmaktadır. Günümüzde de Yeşilyurt ilçesinde turistik amaçlı dokunan ve geçmişte oldukça rağbet gören damalı çarşaf ve çizgili çarşaf dokumalarını evlerde bulunan tezgâhlarda küçük gelir elde edilen zanaat iş kolu olarak görmek mümkündür. Çizgili veya cızgılı şerit dokumalar benzer kanatlı

tanımlamasıyla bezayağı tekniğinde dokunan örtülerdir. Çırmıhtı/Çırmıktı bezi olarak halk tarafından ifade edilen çarşaflik dokumalar ise kadınların üst giyimi ve bir nevi örtünme maksadıyla kullanılmıştır. Orta yaş üstü kadınların geçmişte vazgeçilmez dış giyim parçası, günümüzde nadiren görülmektedir. Arapgir ilçesine ait Manusa dokumalarının ise köklü tarihi geçmişi üzerine bilgilere, literatürde rastlanmakta ve ipek yolu ticaret ağında önemine değinilmektedir. Anadolu dışındaki birçok merkeze İpek Yolu vasıtasıyla sipariş dokumalar yapılmış, yörede ve çevre illerde ise aranılan ipekli pamuklu jakarlı dokuma türleriyle özellikli kumaşlar haline gelmiştir. Manusa kumaşları şehrin ticari ve iktisadi yapısındaki önemi tarihi kaynaklarda özellikle belirtilen ve aynı zamanda Osmanlı saray dokumaları arasına girebilen yapısal özellikler taşımaktadır. Motif ve desen özellikleri ile tamamen yöreseldir. İlçede koruma altında olan tarihi konakların bahçe katında görülebilen taş oyma haşıl çanakları geleneksel yöntemlerle dokunan bu kumaşların her aşamasında ayrılan ve kendi içinde gelişme gösteren küçük birer iş kolu yapılanmasına neden olmuştur. Manusa dokumaları; Anadolu coğrafyasında nadir olarak görülen çukur tezgâhlar da dâhil olmak üzere, ahşap yapıdaki kamçılı tezgâhlarda, evlerin zemin katında tavandan sabitlenen kaidelerden oluşan el yapımı ahşap tezgâh düzeneklerinde dokunmuştur. Ahşap yapıda gücülerin, kamçının hareketi ile mekiği hareket ettirmesi ve pedalların gücü çerçevelerini hareket ettirmesiyle desenleri oluşmaktadır. El yapımı araç gereçlerin kullanıldığı muazzam düzenekli ahşap tezgâhlar el sanatları bakımından önemlidir ve bu tezgâhlarda dokunan desenli yöresel dokumalar geçmişte oldukça rağbet görmüştür. Hayranlık uyandıran doğal malzeme üretimi ve kullanımı yanında, özgün motif desen dili ile Manusa dokumaları yörenin öne çıkmasına büyük katkıda bulunmuştur. Evliya Çelebinin perde olarak notlarında yer verdiği bezayağı renkli dokumaların yörede dokunduğu bilinmektedir. Yanı sıra kirkitli dokumaları ile öne çıkan Arapgir ilçesi dokuma pazarında perde kilimleri ile bilinmektedir. Arapgir’ de mekikli veya kirkitli dokumalar ensiz tabir edilen şeritler halinde (perde- pencere- şak- kanat tanımlamalı) dokumaların elde dikiş tekniğinde birleştirilmesiyle büyük boyutlu örtüler olarak kullanılmıştır. Malatya il merkezinde aşiret dokumaları tanımlamasıyla; Akçadağ’ın özellikle Ören köyü, Kürecik köyü halıları, Doğanşehir’in palas kilimi ve sandıklısı başta gelmek üzere diğer tanımlamalar; kanatlı, şak, pencere kilimleri doğal-kökboyalı ve çok renkli desen yapısıyla öne çıkmaktadır ve dokuma piyasasında bilinmektedir. Her ilçesinde ve hatta köylerinde farklılıklarıyla ilgi uyandıran geleneksel el dokumalarına günümüzde rastlamak olasıdır. Dokumalarda görülen bu çeşitliliğin oluşmasında kentin coğrafi konumundan kaynaklanan, tarihi göçlerle gelen yerleşimcileri barındırması, tarihi ve zengin köklü kültürel farklılıkların birikimleri etkilidir diyebiliriz. Malatya kirkitli dokumaları içinde halılardan önce gelen, kilim dokumaları, yayla aşiretlerinde kıl çadırların, bezayağı tekniğinde basit düz kilim dokumalarından başlamaktadır. Renksiz kara kıl çadırın içine girildiğinde ise yaygı dokumalarla karşılaşmakta, yüklükler yanında çuval dokumalar ve perde dokumalar ile renkler artmakta ve dokumalar çeşitlenmektedir. Aşiret kilimlerine perde, şak, kanatlı tanımlamalarıyla renkli ve karmaşık desenler hakimdir. Kanatlı-şak- pencere gibi tanımlamalarla bilinen yöresel kilim dokumaları Malatya’ya ait tarihi bilgiler veren ticari hayatın anlatıldığı kaynaklarda perde dokumalar olarak da karşımıza çıkmaktadır.

Malatya Kanatlı Kilimlerinde Teknik Özellikler

Malatya ve yöresi kilimlerinde desen ve motif özellikleri incelendiğinde; Anadolu’da görülen ve genel kilim dokumalarına ait bilgilerin yer aldığı literatür verilerinde belirtilen orta desen madalyon tanımlaması Kanatlı kilimlerin motif ve desenlerin de kullanılmamaktadır. Bu desen büyük motifler halinde sıralı bağlantılı olarak deseni oluşturmakta ve yörede göl veya sandık olarak ifade edilmektedir. Göl motifi geometrik şekillerde daha çok çokgen olarak kullanılmaktadır. Sandıklı tanımlamasıyla görülen deseni oluşturan birim motifler geometrik ve birbirine bağlantılı bütünü oluşturmakta ve her

sınırın çevresi birkaç kez sıralanmış çerçevesi kenetleme tekniğinin çoğunlukla kullanılmasıyla oluşturulmuş, diğer kilimlere göre çok renkli desen yüzeyine sahiptir. Kare şeklinde olan sandıklı kilimlerin bir bölümüne yörede dokuyucular tarafından dolap ismi tanımlaması da yapılmaktadır. Kilimlerde görülen aynı orta desenlemelerin Akçadağ ilçesi ve köylerinde göl olarak yerleşim birimindeki su kaynaklarından dolayı olduğu belirtilmektedir. Kilimlerde çoğunlukla sandık deseni etrafında serpmeler olarak dokunan, stilize dört yapraklı geometrik şekilli ve gül olarak adlandırılan küçük motifler bulunmaktadır. Ancak kimi köylerde benzer kilim desenine ait bu motiflere dokuyucular tarafından kuş ismi verilmektedir. Yöredeki el dokuması halılarda desen içinde yer alan Akrep, koçboynuzu olarak adlandırılan asimetrik kıvrımlara sahip motiflerin benzeri kilim dokumalarında geometrik hatlarla dokunduğu görülmektedir. El dokuması kilimlerde kullanılan ipliklerin, eski tarihli örnekleri yörede toplanan bitkilerden elde edilen doğal boyama yöntemleriyle renklendirilmiştir. Haslık derecesi ve ton farklılıklarıyla oluşturulan desen geçişlerinin dokumaya ayrı bir zenginlik kattığı izlenmektedir. Yöresel kilimlerin bir bölümüne özellikle Yazıhan ve Doğanşehir ilçesinde halı desenlerinde de görülen “Yedi dağ çiçeği” ismi verilmektedir. Bu kilimlerde dokuyucunun motif ve deseni halılarda görülen stilize çiçek motiflerinin geometrik olarak aktarılmaya çalışılmasından ve motifleri isimlendirme gayretinden oluştuğu görülmektedir. Turuncu tonlarda ipliklerin desenlerde ağırlıklı kullanılmasıyla (Dirican aşiret kilimlerinde de yer almaktadır) elde edilen küçük motifler çiçek olarak betimlenmekte, köylerde yaylalardan ve dağlardan toplanan bitkilerden elde edilen kök boyalarla ipliklerin boyanmasından motif desen tanımlamaları arasında bağlantı kurulduğu dokuyucular ifade edilmektedir.

“Dirican gözü ak kilim”, “Sandıklı/Göllü kilim”, “Arapgir’in Yıldızlı Bar” kilimlerinde desenlerin ticari isimleri dokuma pazarında bilinmektedir. Dirican aşireti Sandıklı desenli kilimlerinde çoğunlukla zemin bağlantılı dikdörtgen veya kare bölümlerin bağlantılarından oluşmakta, her bölüme sandık adı verilmektedir. Sinan kilimlerinde ise kenar suyu renk geçişli geometrik dörtgen bağlantılıdır. Erberk’e ait dokuma motif tanımlamalarını içeren katalogda; Malatya yöresinde görülen kilimlerin zengin sözsüz anlatım diline sahip olduğunu izlemekte, bu görsel öğeler yani motifler üzerinde durulmaktadır. Katalogda yer alan motif ve desen diline ait diğer Anadolu kilimlerinde görülen tanımlamaların içinde Malatya kilim dokuma örneklerine ait tespit edilen motif desen benzerliği görülmektedir. Özellikle, diğer dokumalarda kullanılan kuş, koçboynuzu, kurtağzı, pıtrak, bereket, yıldız, hayat ağacı, nazarlık, göz, parmak, sandık, çengel, ejderha (canavar ayağı), elibeline (kocakarı- büyükana), tarak (stilize bitkisel- stilize şematik, stilize hayvan figürleri gibi), motifleri de göze çarpmaktadır. Birebir tanımlamalar ile kilimler yüzeyinde deseni oluşturan; el, taraklı, sandıklı, ağaç, kuş, koçboynuzu motifleridir ve renk farklılıkları mevcuttur. Malatya kilim dokumalarını desenlerine göre; palaz/palas kilim, sandıklı kilim, dirijan gözü ak kilimi, dirijan ve Sinanlı köylerinde görülen yedidağın çiçeği kilim, harar- yayma kilimi, cızgılı/çıbıklı kilim, şak-kanatlı, pencere kilim gibi isimler ile dokuyucuların tanımladıkları görülmektedir. Kilimlerde deseni oluşturan motifler sessiz anlatım diline ait göstergelerin ifade edilmesidir. Sandık motifli kilim sahibinin yöredeki maddi konumunu dile getiren bir zenginlik göstergesidir. Sandıklı kilimlerde geometrik desenlerin sayısı en az üç, en fazla sekiz olabilmektedir. Sandıklı kilimlerin dokumasının bir evde görülmesi o evde bulunan genç kıza ait olan maddi zenginliğin göstergesi ve sahip olduklarının ifadesidir. Çeyizinde bu kilime sahip olan genç kız için evlilik süresince koruma altında olduğunu öncesinde ve sonrasında, ailesi tarafından koruma altında olacağı maddi bir gösterge sunmaktadır. Sandıklı motif, maddi olarak güçlülük sembolüdür. Canavar izi veya canavar ayağı motif korku ifadesidir. Döngü veya nık desen motif; iplik eğirme aletinin başında yer alan ve ipliğin sarıldığı metal çengele yörede “nık” denilmektedir, mutluluğu da ifade etmektedir. Pıtrak, tarlada ekin için bereket sembolüdür ve tahıl çuvallarında sıklıkla kullanılmıştır. Ağaç motifi kilimin

çerçevesi sayılabilecek kenar motiflerinde yer alan çengel motiflerinin sıralı bağlantılı dokunmasından oluşmaktadır. Ağaç uzun ömürlü olmayı da ifade etmektedir. Büyükanca, kadınana, gocaana tanımlamaları ile elibelinde motifinin, evin büyüğü olan yaşlı kadını veya gelin için eşinin annesi anlamlarına gelen ve evin idaresini yürüten, baskın gücünü ifade eden, koruma sembolünü betimleyen motiftir. Tarak ve küpe motifinin yer aldığı çeyizlik dokumalara ait motiflerdir. Gözü ak desenli kiliminin bulunduğu eve nazar değmez olarak tanımlanmaktadır. Kilim dokumalarda inançların, günlük yaşam nesnelere, bölgesel görülen doğaya ait belirteçlerin stilize veya şematik motif olarak desenleri oluşturduğu görülmektedir. Yöresel tanımlamaların yer aldığı dokumalara ait belirteçlerle ticari pazarda alıcısına ulaşmaktadır. Bölgede yeni doğan bebeklerin bir süre sonra ilk yaşını doldurduktan sonra kesilen ilk saçlarının kilim dokuma iplerine eklenerek birlikte dokunması ilgi çekicidir. Bu dokumalar saç kesilen bebeğin büyüdüğünde çeyizliği olarak saklanmaktadır. Evlerde yaygı veya serimlik olarak kullanılan kilim dokumalarda, kullanıldığı evi olumsuz enerjiden, kemgözden uzak tutacağı inancı ile İslam dininin inançlarına ait Hz. Fatma'nın eli, kem göz ve koçboynuzu motifleride görülmektedir.

Kanatlı Kilim dokumalarında kullanılan araç ve gereçler ile dokuma teknikleri

Malatya kanatlı kilim dokumalarının geçmiş yıllarda, dikey sarma tezgâh, dikey germe tezgâh ve yer tezgâhları kullanılarak dokunduğunu, günümüzde ise germe ahşap ve sarma demir tezgâhların kullanılması ile nadir olarak üretildiğini görmekteyiz. Deseni oluşturan renkli geçiş iplikleri atıldıktan sonra atıkları kirkit ile sıkıştırılır. Kirkitlerin tamamı ahşap veya demirden olmakla birlikte sapların ahşap olduğu kirkitlerde mevcuttur. Uzun saplı dişkit adı verilen sıkıştırma aletinin uç kısmı dar ve kısa tarama uçlarına sahiptir. Atkı ipliklerini sıkıştıran kirkitler yapı ve şekillerine göre yörede dokumacılar tarafından; uzun dişkit, hapi, kirkit, tarak, tanımlamalarıyla bilinmektedir. Basılı kilim kataloglarına ait bilgilerde yer alan motif desen özellikleri Malatya kilim örnekleri bakımından incelendiğinde benzer tekniklere ait bilgiler elde etmekteyiz. Yörede cecim kilim dokumaları yatay tezgâhlarda olur (Malatya,2000). Acar'ın açıklamasından, Malatya kilimlerinden seyrek motifli cecim örneği üzerinden; 30-40cm. boyutlarındaki şeritler halinde dokuma parçalarının dikilerek bir araya getirilmesi ile oldukça büyük ebatlı perdeler ve örtülerin elde edildiği yönünde bilgiler edinilmektedir, benzer ifadeye gezgin Evliya Çelebi'nin anlatımlarında yer verilmiştir. Dar enli oldukça uzun ve şerit olarak tanımlanan bu dokumalara yörede kanat veya şak denilmektedir. Kimi köylerde de pencere, şaklı, galt denilmektedir. Ahşap tezgâhta yapılan eski tarihli bu örneklerin enlerinin küçük tutulması tezgâh yapısından kaynaklıdır. Kolaylıkla taşınan sökülüp kurulabilen ve yer kaplamaması bakımından tercih edilen küçük tezgâhlarda muntazam göz alıcı güzellikte ince dokumaların boylarının oldukça uzun olması ve dokunan her parçanın elde dikiş ile bir araya getirilerek büyük boyutlu serimlik kilimlere dönüşmesi ve adının kanatlı perde veya şak olarak tanımlanması ilgi çekicidir. Eski evlerde makat olarak tanımlanan ahşap oturma düzenekleri bulunmaktadır. Dar ve tüm odanın duvarlarına bank benzeri yerleştirilen düzeneklerin üzerine kanatlı kilim dokumaları serilmektedir. Eski köy evlerinin mutfak olarak kullanılan bölümünde yer alan büyük boyutlu cıvgılı kanatlı kıl dokuma tahıl çuvalları (yayma- harar) içindeki buğday ve yan ürünü tahılların korunduğu bilinmektedir. Evin yüklük olarak tanımlanan odalarında ve yine yünden elde yapılan yorgan ve döşeklerin yer aldığı sabit ahşap düzeneklerin üzerinin kapatılması amacı ile serimlik olarak dokunan perdeler kanatlı kilimlerdir ve çok renkli olarak dokunmuş ve yün ipliğindedir.

Kanatlı kilim dokumalar arasında yer alan atkı yüzü sık motifli cecim dokumanın, geçmişte tahıl koruma amaçlı çuval olarak dokunduğuda belirtilmektedir. Atkısız düz sumak dokuma, balıksırtı sumak dokuma kentin ilçelerinde dokunmaktadır. Acar'ın kilim kataloğunda yer alan dokuma teknikleri

hakkındaki genel bilgiler ile yöredeki dokuma teknikleri benzer özelliktedir ve atkı yüzü kilim dokumanın teknik tanımlanmasında yörede görülen verev atlamalı geçme teknikleri mevcuttur. Bu teknik tanımlamalar;

İlikli kilim; çözgü ipliklerinin arasına bir alttan- bir üstten, geçirilen ve çözgüleri örtecek şekilde yerleştirilen değişik renkteki atkılar, bezayağı doku ile kendi motiflerinin sınırlarından geri döner ve renk dönüşlerinde sınırdan yarıklar oluşur. Bu kilim türü yörede yarma/yarıklı ismiyle bilinir. Bu dönüş sırasında, dikine ilik meydana gelmektedir. 1 cm. yi geçmeyecek yarık-ilik şeklinde tasarlanan desenlerde kilim devam ettirilmektedir. Türkiye’ de bu kilim türü her yörede izlenilmektedir, bilgisine yer verilmiştir.

İliksiz, dikey çizgi olmayan kilimlerde ise; iliklerin meydana gelmemesi için desen iplikleri atılırken dikey çizgilerden kaçınılmakta ve genellikle çaprazlık ve enine yollu çizgilerin oluşturduğu desenler dokunabilmektedir (Acar, 1982: 47).

Eğri atkılı kilim dokumasında; normal olarak atkılar dikey çözgüler arasından geçirilirken, enine düz bir hat halinde kirkitle baskı verilir. Atkılar kirkitle bu türde bastırılırken desenine göre dokumanın bazı yerlerinde baskı kuvvetli, bazı yerlerde baskı hafif şekilde kirkitle uygulanır. Böylece dokuma içinde çözgülerden inen atkılarının desenle uyum gösteren bir eğrilik yaparak çözgülerin içinden geçmesi kolaylaşır. Desende köşeli olmayan geometrik desenler kıvrımlı yuvarlak hatlar bu şekilde dokunarak elde edilmiş olur (Acar, 1982: 47; Soysaldı,2009:98).

Normal düz atılan atkılarının arasına ek atkı sıkıştırılması yönteminde; öncesinde muntazam olarak atılmış ve kirkitle sıkıştırılmış atkılar üzerine yeni bir desen motif atkısı geçirilerek sıkıştırılması ile desenler ilerlemektedir. Arkasından bu atkılarının üzerine de birkaç sıra ara atkılardan atılır. Bir diğer teknikte ise motif sınırlarından dönen farklı renkteki atkılarının karşı motifle kesiştiği yerde sınırdan iki kez çözgü teline dolanarak kendi etrafında motife dönerken yarık (iliklerin) oluşmaması amaçlanır. Motif ve deseni oluşturan iplikler renklerle sınırlar oluşturmaktadır. Kendi alanında gidip gelerek farklı renkteki atkılarının dönüşü tamamladıktan sonra diğer motif sınırında kenetlenip geriye dönüş yaparak, kenetleme oluşturması, desenlerin aynı zamanda ilerlemesini sağlamaktadır.

Sarma konturlu kilim dokumalarında; deseni oluşturan atkılar arasında meydana gelen boşlukların ve yarık-iliklerin aynı renkteki bir çerçeve ipliğinden, arada kalan çözgüleri, basamak yaparak tek tek, yukarıya doğru dikey yolda ilerlemesi ile çapraz veya enine sarılmasından dokumanın yüzeyinde oluşan desenlemedir. Bu desen iğne ile işlenmiş nakış misali makine dikişine benzeyen çerçeve oluşturan çizgilerden meydana gelmektedir. Anadolu’nun her bölgesinde yöresinde bu tekniğe rastlamak mümkündür (Acar, 1982:65; Soysaldı, 2009:154). Eğri atkılı konturlu kilim dokumalarında desenlerin arasında geniş boşluklar bırakılmaktadır. Bu boşluklarda desenin kenarına paralel bir şekilde çözgülerin arasından geçirilerek ayrı renkteki iplik ile bir sınır yapacak şekilde kontur deseni ortaya çıkarılmaktadır. Kilim dokuma tekniği içinde yer alan ve tanımlanan; cicim- zili ve sumak dokuma teknikleri ile de bezayağı zemin dokuma üzerine renkli ipliklerle desen işlenmiş görüntüsü elde edilmektedir ve kilim sınıflandırmasında yer almaktadır (Acar, 1982: 48).

Malatya ve çevresinde görülen yöresel özellikli kanatlı kilimlerinde dokuyucuların betimledikleri; yarma (ilikli) kilim, düz baskı kilim (iliksiz), sumak sarma kilim, çizgili/cızgılı/ çubuklu kilim dokuma teknik ve desenlemeleri kullanılmaktadır. Yarma ve harar kilim olarak tanımlanan ve oldukça büyük çuvallar olarak dikilen boyuna çizgili kilim dokumalar geçmişte buğday ve tahıl konulmak üzere dokunmuştur. Tahıl çuvalları iki boy olarak dokunmuştur. Saklama amaçlı dokunan ve büyük olanlar yayma veya harar olarak bilinmektedir, orta boy olanlar harmandan taşıma amaçlı ve mutfak içinde kullanılmak üzere dokunanlar küçük boyutludur ve sırtta taşınabilen dokuma kulplara sahiptir. Malatya’da kullanılan kilim dokuma tezgâhları geçmişte tamamen elde şekillendirilmiş ahşap yapıdadır.

Yayma ve harar kilimler, yer tezgâhı olarak basit tahta aparatlar üzerine çözü çekilmesi ve dokuyucunun çözü üzerinde yer alan ve dokuma boyunca hareket ettirdiği seyyar akşap oturmalık üzerinde oturarak dokuduğu boyuna yollu şerit desenli dar enli dokumalardır. Bu ensiz dokumalar çibıklı olarak bilinmektedir. Keçi kılının çizgilerde kullanılması yün veya pamuktan dokunan kısımlara güve girmesini önlemektedir. Dokuma şeritler kanatlı kilimlerde olduğu gibi çuvallarda da elde dikiş ile birleştirilmektedir. Dikilen her parça (perde şeritler) büyük boyutlu yayma veya harar olarak tanımlanan çuvallara da dönüşmektedir. Yüklük örtülerinde nakış tanımlamasıyla renkli desenler mevcuttur. Yörede ayrıca ahşap sarma tezgâh ve ahşap dikey germe tezgâh kullanılmıştır. Günümüzde ahşap ve metal içerikli veya tamamen metalden sanayi üretimi tezgâhlar görülmektedir.

Kanatlı Kilim dokumada kullanılan gereçler

Kilim dokumaların eski tarihli örneklerinin, çözülerinde keçi kılı ve yün eğirme iplik kullanılarak dokunduğu görülmektedir. Yakın tarihli günümüz örneklerinde ise çoğunlukla çözüler pamuk ipliği kullanılarak hazırlanmaktadır. Atkılar yani deseni oluşturan renkli iplikler, geçmişte tamamen yün eğirme ipliklerden oluşmuştur. Günümüzde pamuk ipliklerde kullanılmaktadır. Kanatlı kilimlerde başlangıç ve bitişteki saçakların geçmiş tarihli örneklerde uzun ve saç örgülü olması yöresel ayrıcalıktır. Günümüzde saçaklar kısa ve düz bağlamalıdır. Kilimlerde kullanılan iplikler küçükbaş hayvanlardan elde edilen keçi kılının ve koyunyününden elde edilen, doğal kökboyama yapılarak renklendirilen ipliklerdir. Yörede toplanan çiçekli bitkiler veya köklerden elde edilen bitkisel doğal boyalar ile yün çilelerin boyanması yapılmış ve dokumalarda kullanılmıştır. Keçi kılından elde edilen kara çadır olarak tanımlanan dokumaları doğal renkte ve yağlı görünümündedir. Yayla göçerleri, özellikle Dirican Aşireti ve uzak köy yaylalarında bu çadırlar yaz aylarında kullanılmıştır. Kıl çuval dokumalarında keçilerden elde edilen genellikle siyahın, kahverenginin ve grinin doğal tonlarına rastlanmaktadır. Tamamı keçi kılından yapılan kilim çözülerinde saçaklar oldukça uzun ve saç örgülü, doğal görümlü parlak renktedir. Kök boya kullanılarak boyanan yün ipliklerinde renkler yöreye has özellikleri ön plana taşımaktadır ve kilim pazarında Arapgir başta olmak üzere turuncu renk yoğunluğu görülmektedir. Genel olarak kilimlerde turuncu ve tonları, siyah, sarı, mavi, bordo, açık kırmızı ve kırmızının tonları kullanılmıştır. Diğer hakim renkler gri, kahverenginin tonları, lacivert ve beyazdır.

Örnekleme Analizi Gözlem Fişleri

Örnekleme 1 Resim 1:

Akçadağ/Malatya kanatlı kilim.

İnceleme Tarihi : 16.09.2020

İlgili Koleksiyon : İnci Aral

Yöresi : Malatya- Akçadağ.

Boyutları : Tek kanat 70x3.46cm.

Kullanılan Malzeme : Çözü; keçi kılı. Atkı; koyun yünü.

Süsleme desen ve motifi: Geometrik, stilize hayvan

Boya Özelliği : Kök boya ve kimyasal mordan.

Durumu : Kullanılabilir/ uzun saçaklar kesilmiş, mevcut boy 1cm.

Kompozisyon : Kanatlı, şak olarak tanımlanan kilim, iki parça halinde dokunmuştur. Her kanat eni 70cm.dir. Birleştirildiğinde 1.40 cm. eninde ölçülmektedir. Kenar suları, kilimi enine ve boyuna çevreleyen; kelebek veya yıldız olarak tanımlanan motiflerinin sıralı ve renkli kullanımı ile

dokunmuştur. Orta zemin sandık desenlerine geçişte siyah zemin üzerine canavar ayağı motifi ve yengeç motifi dokunmuştur. Orta zemini; beş adet sandık deseni doldurmaktadır. Sandıklar birbirine, nık/çengel motifinin yer aldığı konturlarla bağlanmaktadır. Bu bağlantılar arasına döngü olarak adlandırılan yengeç ve akrep motifleri yerleştirilmiştir. Her iki kanat birleşme yerlerinde pıtrak ve elibelinde (gocagarı/ böyükana) olarak tanımlanan motifler dokunmuştur. Birer adet tarak ve koçboynuzu kenar sularında kullanılmıştır. Turuncu renk ağırlıklı ve tonları zeminde kullanılmıştır. Yarma olarak tanımlanan (ilikli) dokuma tekniği uygulanmıştır. Saçaklar siyah (beyaz kırçılı değil) keçi kılından ve 24 cm. uzunluğunda örgülüdür. Malatya gözü ak veya yedi dağ çiçeği olarak desen tanımlaması yapılan; tek Şak/Kanatlı kilimleri, yüklük örtüsü olarak mutfakta veya evin hayatındaki yazlık sedirde (makat) örtüsü olarak kullanılmaktadır. Dokuyucunun yaşı ve verdiği bilgilerden, yaklaşık olarak 116 yıllık kanatlı kilim örneğidir.

Resim 1. Malatya Akçadağ kanatlı kilim.

Örneklem 2 Resim 2:

Akçadağ/ Malatya Cecim kilim-tek kanat

İnceleme Tarihi :16.09.2020

İlgili Koleksiyon :İnci Aral

Yöresi :Malatya/Akçadağ

Boyutları :1.40x4.75cm.

Kullanılan Malzeme :Çözü; pamuk. Atkı; koyun yünü.

Seçilen Konu :Geometrik, stilize bitki ve stilize hayvan desenleri

Boya Özelliği :Doğal boyama ve kimyasal mordan.

Kompozisyon: Çizgili kilim örneği, tek kanat olarak iliksiz, zili ve sumak teknikleri kullanılarak dokunmuştur. Çizgiler; düz yollu, pıtrak, kadın ana (elibelinde), tarak, küpe motiflerinin enine tek sıralı ve birbirinin tekrarı olarak dokunmuştur. Bordo, sarı, siyah, gri ve yeşil renkler eşit kullanılmıştır. İkinci kanat dokunmamıştır. Birleşim yeri kenarsuyu dokunmadan bırakılmıştır. Çok renkli bu dokumada desen iplikleri arka yüzeyde muntazam bir şekilde dokuma içine gizlenerek kapatılmıştır. Saçaklar, uzun ve saç örgülü dokunmuş ancak kullanıcı tarafından kesildiği ifade edilmiştir. Dokuyucunun yaşı ve verdiği bilgilerden, yaklaşık olarak 114 yıllık kanatlı kilim örneğidir.

Resim 2. Malatya Akçadağ kanatlı cecim kilim-tek kanat

Örnekleme 3 Resim 3:

Arapgir/ Malatya Yıldızlı Bar kanatlı kilim

İnceleme Tarihi :16.09.2020

İlgili Koleksiyon : İnci Aral.

Yöresi: Arapgir/ Yukarı Ulupınar/Malatya

Boyutları :1.65x5.75 cm.

Kullanılan Malzeme :Çözü; keçi kılı. Atkı; koyun yünü.

Desen :Geometrik.

Boya Özelliği :Doğal boya ve kimyasal mordan.

Kompozisyon :Çizgili, kanatlı kilimde kenar suyu dokunmamıştır. İliksiz düz dokuma üzerinde zili tekniğinde desenleme yapılmıştır. Sıralı düz renkte çizgiler, tarak, yıldız motifleri birbirinden bağımsız, aralıklı olmayan düzende yan yana dokunmuştur. Turuncu ve tonları, siyah, açık kahve, bordo ve gri renkler kullanılmıştır. Belirgin, oldukça uzun saçaklar, siyah ve bej renkte keçi kılıdır. Saç örgülü ve bağlamalıdır.

Resim 3. Malatya Arapgir bar kanatlı kilim.

Literatür ve kaynak kişi bilgilerinden elde edilen verilere uygun olarak evlerden ve koleksiyonerlerden ulaşılan il merkezli kanatlı kilim örnekleri içinden seçilerek, yapım malzemesi ve teknik özellikleri öne çıkan on beş adet örnek görseli araştırma metnine aktarılmıştır. Örnekler 19 ve 20. Yüzyıla tarihlenmektedir. Metinde üç adet görsele ait gözlem ve değerlendirme açıklama fişieklenmiştir. Yapım teknikleri içinde malzeme bilgisi ve kullanılan araç gereçlere ait iki görsel yer almaktadır. Örnekler tek kanat, çift kanat desenli ve desensiz kanatlılar grubunda olup bir adet örnek yakın tarihli dokumadır.

Sonuç ve Tartışma

Malatya kanatlı kilim dokumalarının değerlendirmesi yapıldığında; Anadolu coğrafyasında görülen diğer kilim dokumalardan edilen belirgin özellikleri bulunmakla birlikte dokuma teknikleri bakımından ortak özellikler taşıdıkları görülmektedir. Genel teknik özellikler arasında sayılan tezgâhların yapısı ile kullanılan araç ve gereçlerin yapısı bakımından ortak görünmekle birlikte, şekil olarak farklı özelliklere sahiptir. Malatya kilim dokumalarının öne çıkan unsurları; renkleri, dokumada kullanılan motifleri, motiflerin meydana getirdiği yüzey desenleri, yöresel motif desen anlatım dilidir. Malatya kilimlerinde yazılı kaynaklarda yer alan genel kilim dokuma tekniklerinden; seyrek motifli cicim 30-40 cm. iki yollu veya üç yollu (kanatlı) parçaların dokunarak tezgâhtan çıkarıldıktan sonra, elde dikilerek birleştirilmesinden oluşturulan büyük boyutlu perde ve örtüler dokunmuştur. Renkli dokumalar döşemelik olarak çizgili düz dokumalar ise yüklük örtüsü harar ve palas olarak dokunmuştur. Yine yüklük örtüsü olarak dokunan ve atkı yüzü sık motifli cicimler, atkısız balıksırtı ve düz sumak dokuma tekniği çuvallar, yayma ve serimlik olarak dokunan ilikli ve sarma konturlu kilimlerde görülmektedir. Malatya kilim dokumaları motif ve desenlerine göre palaz/palas kilim, sandıklı kilim, gözü ak kilim, yedi dağ çiçeği, harar, palas-z, çizgili, kanatlı (şak, pencere) kilim gibi isimlerle tanımlanmaktadır. Kilimlerde kullanılan hakim renkler; turuncu zemin ağırlıklı, siyah, sarı, mavi, kiremit kırmızısıdır. Diğer renkler ise gri, kahve tonları, kırmızı tonları, lacivert ve beyazdır. Motifler dokuyucuların betimlediği sıklıkla; su yengeci, canavar izi-ayağı, sandıklı, kem göz, taraklı, bereket, nık-çengel, diken-pıtrak, Fatmanın eli, koca ana- elibelinde, koçboynuzu, ağaç olarak isimlendirilmiştir. Malatya kilimlerinde görülen yayla kültürüne has özellikler, Doğu Akdeniz Bölgesi kilim renkleriyle büyük benzerlik göstermektedir. Sarıkeçili Yörük dokumaları ile benzer desen özelliklerine sahiptir. Dirican Aşireti kıl çadırı dokumaları ile Yörük çadırı benzerdir. İçel Mut yöresi kilimleri ile Malatya kanatlı-şak kilimlerinde görülen renkler ve motifler ile turuncu renk hakimiyeti benzer özelliktedir. Malatya el sanatları arasında yer alan el dokuması kanatlı kilimlerde desen motif özellikleri kendi içinde ortak ve benzer tanımlamalar içermektedir. Genellikle yedi dağın çiçeği olarak tanımlanan serpme desenli halıların motiflerinin, yörenin kilimlerde geometrik kompozisyonlar olarak tanımlanmakta ve dokunmaktadır. Dirican gözüak kilimi, Sinan, Arapgir şak kilimleri dokuma pazarında bilinmektedir. Kilim dokumalardaki saçak boylarının uzun ve saç örgülü olması yöresel özelliklerdendir. Kilimlerin geniş geometrik desen motiflerinden oluşan kenar sularına sahip desenin yüzeyi kaplaması dikkat çekici özellikleridir. Malatya kilim dokumaları genel özelliklerini bütünüyle koruyamasa da günümüzde, kamu ve özel ortaklı işletmelerde ve yaygın eğitime bağlı kurslarda, turistik işletmelerde sipariş usulü yaşatılmaya çalışılmaktadır. Merkezden uzak ilçelerinde ve köylerinde eski ahşap tezgâhlarda köy evlerinde, ticari amaç taşımayan el dokumalarının devam ettiği görülmektedir. Kanatlı kilim örnekleri ise küçük ebatla ve tek kanat olarak dokunmakta, perde özellikli zarif nakışlı geçmiş örnekleri yansıtan dokumalar bulunmamaktadır. Günümüzde sürdürülebilir el sanatları arasında yer alan yöresel özellikli kilim dokumalarının değişen beğeni ve istek doğrultusunda sipariş desen yozlaşmalarıyla sadece el zanaatı özelliğine istinaden yapıldığı görülmektedir.

Yörede kadınların evlerinde de üretimini yapabildikleri maddi kazanç elde ettikleri dokumalardandır. Geçmişte bu sanat ihtiyaçları karşılamak amacıyla üretilirken günümüzde projelerle kamu kurumları tarafından desteklenerek üretilmeye çalışılmaktadır. Koleksiyonlarda ve evlerde görülebilen kanatlı kilim dokumaları arasından seçilen benzer olmayan örnekler üzerinden teknik yapısı incelenmeye çalışılmış ve örneklerin görselleri metinde yer almıştır. Malatya kanatlı kilim dokumalarının eski tarihli ve günümüz örnekleri incelenerek günümüz dokumalarına yansıyan motif ve desenlerin ortak özellikleri sayıca azda olsa tespit edilmiştir. Ticari dokuma işletmesine ait kilimlerde görülen renkler ve desenler sipariş isteklerine göre şekillenmektedir. Geçmişte kullanılan atkı ve çözgü ipleri çoğunlukla yün ve keçi kılından yapılan kilimler, günümüzde çoğunlukla çözgü pamuk, atkılarının yün iplik olduğu dokumalardır. Geçmişte kanatlı kilim dokuma ipliklerinin renklendirilmesinde kök boya kullanılmış, günümüzde ise kimyasal boyalar kullanılmaktadır. Çözgülerin keçi kılından eğrilen çok katlı bükümlerde olduğu, saçak boylarının oldukça uzun bırakılarak tezgâhtan çıkarıldığı ve saç örgülü olduğu görülmüştür. Kanatlı kilimler sarma tezgâhlarda, germe ahşap tezgâhta ve nadiren yer tezgâhlarında dokunmuştur. Geometrik desenli kilim dokumalarında, arka yüzünden dokuma incelendiğinde kaliteyi belirleyen atkı yüzeylerindeki geri dönüş düzeni ve motif bitiminde muntazam şekilde kapatılan boşluklar görülmektedir. Her desen kendi motif birimi içinde birbirinden bağımsız renkli motiflerden meydana gelmektedir ve bu titiz göz alıcı güzellikte bir düzenlemedir. Kullanılan baskın renklerin tonlamalarının kullanılmasıyla turuncu, siyah, sarı, mavi, bordo, kiremit kırmızısı öne çıkan renklerdir. Diğer renkler ise gri, kahve, kırmızı, lacivert, beyazdır. Kanatlı kilim dokumalarında inançlarla ilgili tanımlamalar görülmektedir. Dokuyucu ve kilim sahiplerinden elde edilen bilgilerden biride, köylerde eski bir gelenek olan ve kilimlerde halılarda görülen uygulama ile yeni doğan bebeklerin yaşını doldurduğunda ilk kez kesilen saçlarının kilim dokuma ipliklerine eklendiğidir. Çocuğun çeyizi olarak saklanan dokuma büyüdüğünde el değiştirmektedir. Kilim dokuyucuları tarafından oturdıkları evi nazar ve kemgözden uzak tutacağı inancı ile belirli motifler tüm dokumalarda kullanılmaktadır. Koçboynuzu ortak kem göz motifidir. Pıtrak ve sandık çokluk bereket motifi olarak kullanılmıştır. Kocakarı motifi yaşanan evi koruma, güç ve bereket motifi olarak kullanılmıştır. Kanatlı kilimlerin geçmiş tarihli örneklerin tamamına yakınında küçükbaş hayvanlardan elde edilen beyaz ve siyahın tonları eğrilmiş keçi kılıdır. Deseni oluşturan atkı iplikleri koyun yününün eğrilmesi ve boyanmasından elde edilen keleplerdir. Pamuk ipliği kilim dokuma renkli ipleri arasına basma atkı olarak ara geçişlerde kullanılmaktadır. Kullanılan renkler yöresel özelliği ortaya koyar nitelikte canlı, zemini kaplayan sarı ve turuncu tonlarının hakim olduğu motif ve desen düzenlemelerinden oluşmaktadır. Turuncu baskın renk, siyah kontur renk, sarı, mavi, bordo ara dolgu rengi, kiremit kırmızısı kenar suyu, gri iç dolgu rengi, kahve, kırmızı, lacivert ve beyaz genellikle kullanılan renklerdir. Kilimler serimlik, çeyizlik, örtü-perde olarak dokunmaktadır. Özellikle; sandıklı kilim ile yedi dağ çiçeği kilim aşiretlerde çeyiz amaçlı dokunmaktadır. Taşınabilir kültür varlıklarımızdan biri olan Malatya kanatlı kilim dokumalarına ait örneklerin geleceğe aktarılabilmesi için kamu ve özel girişimlerle, yöreye özgü kanatlı kilim örneklerine ait envanter- katalog çalışması ve müze koruması gerekliliği öneriler arasındadır.

Resimler

Resim 4. Malatya Arguvan/ kanatlı şak kilim (Şerafettin Yamancan 2021).

Resim 5. Malatya Akçadağ çizgili üç kanat palas (şak-perde) kilim (Serkan Akkuş 2021).

Resim 6. Malatya Arapgir çift şak/kanatlı kilim.

Resim 7. Malatya Akçadağ tek kanatlı cecim (şak-perde) kilim (Serkan Akkuş 2021).

Resim 8. Malatya Arapgir tek şak kanatlı kilim.

Resim 9. Malatya Arapgir cızgılı-çibıklı palaz-palas kanatlı kilim

Resim 10: Malatya kilim: 92x196cm. Konya koyunoğlu müzesi (Ayşe Yavuz 2021)

Resim 11. Malatya Akçadağ (şak-perde) sumak –sarma kilim (Serkan Akkuş 2021).

Resim 12. Malatya Doğan yol kanatlı kilim (Serkan Akkuş.1965 ninesinden).

Resim 13. Malatya kanatlı kilim. Konya- Koyunoğlu müzesi 19.yy.(Ayşe Yavuz).

Resim 14. Malatya kanatlı kilim. Konya- Koyunoğlu müzesi 19.yy.(Ayşe Yavuz).

Resim 15. Kürecik kök boyama yüklük küçük örtü kilim 19.yy.(Aral Arşivi).

Resim 16. Boyama öncesi çile iplik sarma döndergeç, kök boyalı yün dokuma iplikler(Yamancañ dokuma atölyesi Aral Arşivi).

Resim 17. “şe” yün tarakları- “taşı” yün eğirme(ip büküm) aleti(Yamancañ dokuma atölyesi Aral Arşivi).

Kaynakça

- Acar, B.(1982). Kilim, Cicim, Zili, Sumak Türk Düz Dokuma Yaygıları, Eren Yayınları, İstanbul.
- Aksın, Ahmet. Karakaş, Erdal (1996). "Nüfus İcmal Defterine Göre 19.Yüzyılda Arapgir", Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt: 8, Sayı: 2, s.175. Elazığ.
- Aral, Songül (2008). "El Dokuması Halı Üretimi Yapan Atölyelerde çalışma Ortamlarından Kaynaklanan Sorunlar",14.Ulusal Ergonomi Kongresi, KATÜ Bildiriler Kitabı, Cilt I, Trabzon: KATU Yayınları.
- Aral, Songül (2014). "Malatya Yastık Halılarında Teknik Özellikler", Arış, Halı, Düz Dokuma, Kumaş, Giyim, Kuşam ve İşleme Sanatları Dergisi, Özel Sayı5, Ankara: Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Kültür Merkezi Yayınları.
- Aral, Songül (2019). Güzel Sanatlar Alanında Araştırma Ve Değerlendirmeler, Chapter 7: Malatya Dokumaları (Halı ve Kilimde Teknik Özellikler). Gece Akademi, Ankara.s.115-138
- Aral., Songül (2019). Malatya Geleneksel Dokumalarında Görülen Hayvan Betimlemeli Motif Örnekleri. Uluslararası Beydağı Sosyal Ve Beşeri Bilimler Kongresi Bildiri Kitabı. İksad. S.137-155.
- Aral., Songül (2021). "Arapgir Kanatlı Kilimleri". Al-Farabi 10th International Sosyal Bilimler Kongresi, İksad. 16-17 Kasım 2021 Malatya-Arapgir (Sunulan Basılmamış bildiri).
- Aslanapa, Oktay (1987). Türk Halı Sanatının Bin Yılı, İstanbul: Eren Yayıncılık.
- Buğur, Ergün (2006). Malatya Müzesi'nde Bulunan Halılar. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir.
- Aytaç, Çetin. (1980). El Dokumacılığı, Milli Eğitim Yayınevi. Ankara.
- Çelebi, Evliya (1988). Seyahatname 3-4 (Haz. Mümin Çevik), İstanbul: Üçdal Neşriyat, s.434.
- Çelebi, Evliya (2013a), Günümüz Türkçesiyle Evliya Çelebi Seyahatnamesi - 1, 1-6. Kitaplar, 4. Kitap (Bağdad, Basra, Bitlis, Diyarbakır, Isfahan, Malatya, Mardin, Musul, Tebriz, Van),Hazırlayan: Seyit Ali Kahraman,Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.
- Çelebi, Evliya (2013b),Günümüz Türkçesiyle Evliya Çelebi Seyahatnamesi - 1, 1- 6. Kitaplar, 1. Kitap (İstanbul), Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.
- Çolak, Hüseyin (1964). Malatya, Malatya: Evin Matbaası, s.12-21.
- Dengiz, Makbule., Erdoğan, Zeynep (2008). "Pişinik Yastık Halısı" 38.Icanas (Uluslararası Asya ve Kuzey Afrika Çalışmaları Kongresi) Maddi Kültür, Ankara.
- Deniz, Bekir(2000). Türk Dünyasında Halı ve Düz Dokuma Yaygıları, Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları.
- Doğanay, Rahmi (2000). "1930-1945 Dönemi Doğu Anadolu'da Uygulanan Sanayi Politikaları", Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt: 10, Sayı: 2, Sayfa: 223-230, Elazığ.
- Durul, Yusuf (1969). Baraj Gölü Çevresi Dokuma Sanatları, Ankara: Orta Doğu Teknik Üniversitesi Keban Projesi Yayınları.
- Elibüyük, Mesut (1983).1560 Malatya Tahrir Defteri, Ankara.
- Gögebakan, Göknur (2002).16. Yüzyılda Malatya Kazası, Malatya: Malatya Belediyesi Kültür Yayınları.
- Güllüoğlu, Hakan (2016). Malatya Yöresi Manileri, 2015-2016 Malatya İlçe Merkezi Mahallelerinde kaynak kişilerle görüşme ve belgeleme derleme çalışmaları, Malatya.
- Güllüoğlu, Hakan., Şahin, Hüseyin (2018). Malatya Kürecik Halıları, Basılmamış Yöresel Derleme Araştırmaları.
- Karagöz, Mehmet (2013). "Malatya'nın XVII.- XVIII. Asırlarda Ticarî Hayatı", İnönü Üniversitesi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt 2, Sayı 2, s. 1-28.

- Karakaş, Erdal (1996). "Arapkir'in Kuruluş ve Gelişmesi", Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, C.8.S.1.s. 14.Elazığ.
- Kaya, Mehmet (2016). Cumhuriyet Öncesi ve Cumhuriyetin İlk Yıllarında Bursa'da **El Sanatları**. Uluslararası İnsan ve Sanat Araştırmaları Dergisi.C.1S1.s. 54-56.
<https://dergipark.org.tr/tr/pub/ijhar/issue/52029/678467>
- Malatya İl Yıllığı (1967). Ankara.
- Malatya (1968). İlimizi Tanıyalım Malatya.
- Malatya İl Yıllığı (1973). Ankara.
- Malatya Valiliği (1992). Malatya Motifi. Ankara.
- Malatya İl Yıllığı (1996). Ankara.
- Malatya Belediyesi Başkanlığı 1986-1987 Çalışma Raporu (1987).s.21. Malatya.
- Oğuz, Mevlüt (1985). Başlangıcından Osmanlıların Fethine Kadar Malatya Tarihi, s.23-36. İstanbul.
- Soysaldı., Aysen. (2009). Düz Dokuma Teknikleri ve Teknik Desen Çizimleri, AKM yayınları, Ankara.
- Soysaldı, Aysen. Aral, Songül (2014).“Burdur-Kapaklı Köyü Halılarının Teknik ve Desen Özellikleri” Art-e Sanat Dergisi,Cilt1,Sayı1,s.15–28.(erişim: <http://dergipark.gov.tr/sduarte>).
- Şakacı Bilge Kağan(2016) Evliya Çelebi ve Malatya. Dumlupınar Üniversitesi İibf Uyes Dergisi. s.30-47.Kütahya.
- Yalçinkaya., E.(1940). Muhtasar Malatya, Tarih ve Coğrafyası, s.13.İstanbul.
- Yınanç, R.,Elbüyük,M.(1983) Kanunî Devri Malatya Tahrir Defteri (1560): Ankara.
(erişim:<http://sumerbank.blogspot.com/2008/07/sumerbank>).
(erişim:<http://www.sumerholding.gov.tr/tr/kurumsal/sirket/tarihce.aspx>).
(erişim:<https://www.turkiyegazetesi.com.tr/Genel/a78368.aspx>).
(erişim:<http://sumerbank.blogspot.com/2008/07/sumerbank>).
(erişim: <http://www.sumerholding.gov.tr/tr/kurumsal/sirket/tarihce.aspx>).
(erişim: <Http://Malatyahaber.Com/Haber/Oysa-Ne-Guzel-Baslamisti/Editörü İsmet Yalvaç'ın Notu>).
(erişim: <http://www.malatyaguncel.com/%E2%80%A6-ve-S%C3%BCmerbank-yikiliyor-8235h.htm>).

Kaynak Kişiler

- Güllüoğlu., Hakan. Derlemeci. İl Kültür Turizm Müdürlüğü. Sözlü Görüşme. 16.12. 2017. Malatya.
- Şenkal., Tülay. Dokumacı. Atölye Sözlü Görüşme. 09.08.2021. Malatya.
- Yamancan., Şerafettin. Dokumacı. Atölye Sözlü Görüşme.28.10.2019. Battalgazi-Malatya.

Extended Abstract

We learn from the literature that the samples of our Kirkitli weavings, which are included in the Traditional Turkish Handicrafts, show different technical characteristics according to the regions in Anatolia. Malatya rugs, which stand out in the Eastern Anatolia region with their known historical examples, which are known in the market with their differences among Kirkitli hand-woven weavings, can be found in many museums as well as in foreign collections. One of the distinguishing and prominent indicators of Malatya rug weavings from other rug weavings in the Anatolian geography is that it is woven in large sizes. The fact that different motifs and patterns are seen in traditional rug weavings in Turkey, with vivid color transitions in Malatya samples, stands out in the weaving market.

In terms of the loom structure used, the tools and equipment used, Malatya rug weavings have the same characteristics as Anatolia, and they have a unique richness in terms of the dominance of the

motif pattern language with its unique expressions in the region. Malatya rug weaving according to their patterns; It is known that it is defined by names such as palaz/s rug, chested rug, white eye rug, harar rug, sticky/zipline rug, winged (sak, window) rug. The main purpose of the study; It is important to transfer the technical features of Malatya hand-woven winged rugs, which are not sufficiently included in the literature, to the text, in terms of contributing to the studies to be done in the field. A technical analysis of the qualitative research findings was tried to be made on the winged kilims selected as samples among the traditional rug weaving universe, which can be determined in the city center of Malatya, on the basis of the information obtained from the source people. Examples are from the 19th century. Historical information about Malatya traditional weavings can be accessed from field studies obtained from interdisciplinary studies. In these sources, which include the geopolitical characteristics of the region, Malatya's being a settlement on important trade routes and the existence of a commercial life related to hand weaving are mentioned. "There are various information about where the name of Malatya came from, it is stated that Malatya was said as Melide in Assyrian sources and Maldiya during the Hittites. The Assyrians who dominated the city after the collapse of the Hittite Empire (1190 BC), then the Urartians, Persians, Alexander the Great and his heirs, the Slevkos, who took over the whole of Anatolia, changed this name to Milidya, Melid, Melidi, Meliddu (Oguz 1985:5-6). This information is important in terms of determining and level of weaving in Malatya. The existence of a bazaar and yarn market in Malatya with a significant income is one of the important information about commercial weaving. In the upper left corner of the 27th page of the Malatya şer'iyye register of 1657; 150 pieces of hallaç record information is an important document belonging to weaving in the 17th century. Moreover; Evliya Çelebi for the Malatya bazaar: "There is a well-kept and beautiful sultani bazaar. There are all kinds of valuable items." In the explanations of historical documents about the bazaar in Malatya; It is known that there are two famous bazaars with the name of Horse Bazaar and Yarn Bazaar. 1-The Yarn Market supports the knowledge that weaving is a developed business line in Malatya. From this information and archive documents given by Evliya Çelebi; XVII. and XVIII. proves that the yarn market has been a lively and active trading place for centuries. It is also recorded that in 1697, the yarn market had an annual income of 1200 coins (Karagöz 2013: 1-28).

Rug weavings that come after carpets in Malatya kirkitli weavings, bristle tent simple rug weavings in highland tribes, colored and lined cecim mostly grain sacks, bed and sofa covers, palas and winged-shak rugs are defined as common features. Local rug weavings, known with definitions such as winged-şak-window, are mentioned as curtain weaving in historical sources that give information about Malatya. Although there are distinctive features that distinguish Malatya winged kilim weavings from other kilim weavings seen in the Anatolian geography, they have common features in terms of weaving techniques. The bench structure, which is among the general technical features, and the tools and equipment used seem to be common in terms of structure, but show different features in terms of shape. Certain motifs are used by the weavers of the rugs in all weavings with the belief that they will keep the house they live in away from the evil eye and evil eye.

The ram's horn is a common evil eye motif. Pitrak and chest were used as abundance motifs. The crone (grandmother) house was used as a motif of protection, power and fertility. In winged rugs, almost all of the past examples are goat hair with white and black tones obtained from small cattle. Weft threads are cuffs obtained from spinning and dyeing sheep's wool. Cotton yarn is also used as a step-horse in intermediate transitions. The colors used consist of motifs and pattern arrangements dominated by yellow and orange tones that cover the lively ground, revealing the local characteristic.

Orange, black, yellow, blue, burgundy, brick red, gray, coffee, red, dark blue and white are the colors used frequently. Kilims are woven as serims and dowry. The prominent elements in Malatya rug

weaving; It is the language of expression in colors, motifs used, patterns created by motifs, patterns and motifs. Among the general rug weaving techniques in the written sources in Malatya rugs; sparsely patterned sweetheart 30-40cm. Large-sized curtains and drapes are woven, formed by combining two-way or three-way (winged) pieces from the loom by weaving, and then sewing them together by hand. Colored weavings are woven as upholstery, and striped plain weaves are woven as harar and palas. Again, as the weft-faced, dense motif, cicim woven closet cover, plain sumac without weft and herringbone sumac technique were woven in sack weaving, and buttonhole and wrap-contoured rugs were woven as spreads. Especially; chested and sevendag flower rugs are woven for dowry purposes. In order to transfer the samples of Malatya winged rug weaving, which is one of our portable cultural assets, to the future, public and private initiatives, inventory-catalogue study of the local winged rug samples and the necessity of museum protection are among the suggestions.

Çatışma Beyanı

Makalenin herhangi bir aşamasında maddi veya manevi çıkar sağlanmamıştır.

Yayın Etiği Beyanı

Bu makalenin planlanmasından, uygulanmasına, verilerin toplanmasından verilerin analizine kadar olan tüm süreçte “Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi” kapsamında uyulması belirtilen tüm kurallara uyulmuştur. Yönergenin ikinci bölümü olan “Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiğine Aykırı Eylemler” başlığı altında belirtilen eylemlerden hiçbiri gerçekleştirilmemiştir. Bu araştırmanın yazım sürecinde bilimsel, etik ve alıntı kurallarına uyulmuş; toplanan veriler üzerinde herhangi bir tahrifat yapılmamıştır. Bu çalışma herhangi başka bir akademik yayın ortamına değerlendirme için gönderilmemiştir.

Yunan Mitolojisindeki Tanrı Pan Sembolünün Doğa Bağlamında Resim Sanatına Yansıması

The Reflection Of The God Pan Symbol In Greek Mythology In The Context Of Nature On The Art Of Painting

Doç. Dr. Meral BATUR

ORCID: 0000-0002-1421-4371 ◆ Karabük Üniversitesi Safranbolu Fethi Toker Güzel Sanatlar ve Tasarım Fakültesi Resim Bölümü ◆ mr1tvl@karabuk.edu.tr

Alparslan BAŞDOĞAN

ORCID: 0000-0001-6237-3521 ◆ Karabük Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Yüksek Lisans Öğrencisi ◆ alparslanbasdogan@karabuk.edu.tr

Özet

İnsanoğlu var olduğundan beri dünyayı ve evreni anlama çabası içinde olmuştur. Doğayı ve evreni sürekli gözlemleyen insan, meydana gelen olayları açıklama ihtiyacı hissetmiştir. Yıldızlara, yağmurlara, yıldırıma, suya vb. gibi doğa olaylarına birtakım anlamlar yüklemiş ve bunları çeşitli yollarla ifade etmeye çalışmıştır. Doğanın ve evrenin gücü tanrılar ve tanrıçalarla açıklanırken bu olağanüstü varlıklar yine de insanlaştırılarak hem çok güçlü hem de insanlara özgü zayıflıklarla birlikte betimlenmiştir. Bu şekilde olağanüstü düzenin daha kolay anlaşılabilmesi için basitleştirilmesi sağlanmıştır. Sanat ise bu manevi varlıklarla, doğa arasındaki sembolik ilişkileri duyulan, görülen, idrak edilebilen hale getiren aracı olarak kullanılmıştır. Sanatçılar, doğaya, inanca ve insana dair birtakım duyguları semboller aracılığı ile insanlara aktarmışlardır. Bu anlamda Yunan mitolojisi sanatçıların da beslendiği çok önemli bir kaynaktır. Bu araştırmada nitel araştırma yöntemi kullanılarak, literatür taraması yapılmıştır. Öncelikle konu bağlamındaki önceden yazılmış yerli ve yabancı kaynaklar taranmış, doğa, Yunan mitolojisi ve tanrı Pan hakkında yazılmış yazılar incelenmiştir. Konu ile ilgili yapılmış orijinal eserler ve ressamlar hakkında kısa bilgiler verilmiştir. Metnin sonuç bölümünde ortaya konan veriler tartışılmış ve insan, doğa arasında bulunan bağın Batı sanatında ifadesindeki sembollerden biri olarak Yunan mitolojisinin karakterlerinin kullanıldığı ve bu karakterlerden Pan'ında önemli bir yer tuttuğu sonucuna varılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Yunan Mitolojisi, Doğa, Tanrı Pan, Sembol.

Abstract

Mankind has been in an effort to understand the world and the universe since its existence. Man, who constantly observes nature and the universe, felt the need to explain the events that took place. He attributed some meanings to natural events such as stars, rain, lightning, water, etc. and tried to express them in various ways. While the power of nature and the universe is explained by gods and goddesses, these extraordinary beings are nevertheless humanized and depicted with both very strong and human weaknesses. In this way, the extraordinary order has been simplified for easier understanding. Art, on the other hand, was used as a tool to make the symbolic relations between these spiritual beings and nature audible, seen and perceptible. Artists conveyed some feelings about nature, belief and people to people through symbols. In this sense, Greek mythology is a very important source that artists are fed. In this study, a literature review was conducted using the qualitative research method. First of all, the previously written domestic and foreign sources in the context of the subject were scanned, and the writings about nature, Greek mythology and Pan were examined. Brief information about the original works and painters on the subject is given. The data presented in the conclusion part of the text are discussed and it has been concluded that the characters of Greek mythology are used as one of the symbols in the expression of the bond between man and nature in Western art and it has an important place in Pan, one of these characters.

Keywords: Greek Mythology, Nature, God Pan, Symbol

Giriş

“Yunan mitolojisi, aynı zamanda Antik Yunan’ın dinidir ve bu din şair Homeros ve Hesiodos’un günümüze kalan şiir şeklinde yazılmış destanlarında gizlidir. Birbirine örülü mitolojik masallardan oluşan bu destanların dizelerinde Yunan toplumunun tüm özelliklerini, adetlerini, gelenek ve göreneklerini, inançlarını, meraklarını, sorgulamalarını ve ideallerini ortaya koymakta, dahası Yunan’ın tüm duygu durumlarını, sevinçlerini, üzüntülerini, aşklarını, nefretlerini ve bunun gibi tüm tutkularını en ince ayrıntılarına kadar açığa vurmaktadır (Dürüşken, 2019, s. 17)”.

Doğa felsefesi, Antik Yunan’da iki büyük ozandan biri olan Hesiodos’un yaşadığı dönemde ortaya çıkmıştır. Aristoteles, bu “ilk teologlar” yarı düşünür, yarı ozan olarak da nitelendirmektedir. Aristoteles, filozofların katı ispat metotları ile Hesiodos tarzı teologları karşılaştırarak, bu teologların yöntemlerini mitler aracılığı ile yaptığını belirtmektedir. Teologlarda, filozoflar gibi birtakım öğretiler konusunda bilgiler aktarmalarına karşın bunu mitleri kullanarak yaptığını belirtmektedir. İnsan düşüncelerinin ilkel mitolojik bölümünü oluşturan teologların söz konusu çabaları oldukça önemlidir. Sonuçta teologların ele aldığı sorunlar daha sonra felsefede de rasyonel olarak tekrar gündeme alınarak Aristoteles ve Platon’da görülen teolojiye ulaşılmıştır (Saltoğlu, 2016).

MÖ 7. ve 8. yüzyıllarda yani felsefe öncesi zamanda, doğa ve tanrıların etkilerinin ayrımı henüz yapılmamıştı. Tanrısal varlıklar ve onların birleşmeleriyle ortaya çıkan varlıklar doğa ve doğa olaylarının sebebi olarak düşünülmekteydi. Bu varlıklar ve onların sebep olduğu olaylar Homeros’un teologlara özgü anlatımıyla eserlerinin başlıca konusu teşkil etmekteydi. Homeros’tan yaklaşık iki yüz yıl sonra, Yunan edebiyatının başyapıtlarından biri kabul edilen ve günümüze kadar korunmuş bir eser olan Hesiodos’un Theogonia’sı Homeros’un eserlerinden farklı olarak kendinden sonraki dönemlerde çok büyük bir etki yaratmıştır. “Düşünür ve ozanların görüşleri büyük bir oranda mitoslarla aynı olsa da bazen gelenekselin dışında görüşler ve açıklamalara yer vermişlerdir. Örnek olarak Dionysos kültü, Orpheusçu “Tanrıbilgisi” (Theosophie) verilebilir. Bu düşünceler daha sonra doğa felsefesinin doğuşuna yol açmışlardır (Jaeger, 2012:2.19-23)”.

Yöntem

Bu araştırmada nitel araştırma yöntemine başvurulmuş ve literatür taraması yapılmıştır. Öncelikle konu bağlamındaki önceden yazılmış yerli ve yabancı kaynaklar taranmış, doğa, Yunan mitolojisi ve Pan hakkında yazılmış yazılar incelenmiştir. Sonra doğa, sanat ve mitoloji ilişkisi incelenmiştir ve Pan’a ilgili bilgiler verilmiştir. Ardından Pan kırların ve çobanların tanrısı, Pan ve panik, Pan ve müzik, Pan ve cinsellik; Pan, festival ve eğlence başlıkları altında konu bağlamında seçilmiş olan çalışmalar incelenmiştir. Bu bağlamda yerli ve yabancı kaynaklar taranmış, seçilen sanatçılarla ilgili yazılan yazılar incelenmiş, tüm bu bilgilerden yola çıkılarak sanatçıların sanat anlayışlarına yönelik bulgular elde edilmiş ve bu veriler doğrultusunda değerlendirmelerde bulunulmuştur.

Bulgular

Yunan mitoloji içerisinde var olan tanrı, tanrıça ve diğer karakterlerin hepsinin temsil ettiği bir veya birden fazla sembolik anlamlar bulunmaktadır. Bu anlamlar evren ve doğada gerçekleşen olayların birer temsilini ifade etmektedir. Yunan mitolojisinde sözü edilen tanrılardan biri olan Pan’ında, sembolik olarak temsil ettiği kavramlar sanatın birçok alanında sıkça kullanılmıştır. Buradan yola çıkarak bazı sanatçıların eserlerinde yer verdiği Pan sembolü kapsamında, doğa, mitoloji ve sanat arasındaki ilişki ve birbirleri üzerindeki etkileri incelenmiştir.

Doğa, Sanat ve Mitoloji İlişkisi

Mitos (mythos), “Yunancada söz, öykü anlamına gelir. Mitoslar, ilkel insan topluluklarının, evreni, dünyayı ve doğa olaylarını kişileştirerek yorumlamak, henüz sırrını çözemedikleri yaşamın ve evrenin çeşitli görüntülerini bir anlam kolaylığına bağlamak gereksiniminden doğmuş öykülerdir (Necatigil, 1995, s. 13)”.

Mitoloji, sanatın her dalında sanatçıya esin kaynağı olan en önemli unsurlardan biridir. Mitolojinin kaynağını ise ilk çağlardan bu yana doğa ile iç içe yaşayan insanların, doğaya karşı verdikleri hayatta kalma mücadelesinde tecrübe ettikleri doğa olaylarına karşı korkularını, hayretlerini ve hayranlıklarını anlamlandırma çabası içinde birtakım atıflar yapma ihtiyacı olduğu söylenebilir. Topluların hayal güçlerine konu olan doğa olayları anlatıları gün geçtikçe çeşitlenmiş, alegorik hikayelere, mitlere ve birtakım inançlara evrilmiştir. Zaman içinde bu mitler ve inanışlar toplumun ayrılmaz bir parçası haline gelmiş ve o toplumla birlikte çeşitlenmeye ve gelişmeye devam etmiştir. Dünya üzerinde neredeyse tüm milletlerin kendilerine ait mitleri vardır ve her mitolojik anlatıda o toplumun sanatçısına ilham vermiştir.

Doğa ve mitoloji arasındaki ilişki, doğa ve sanat arasında da söz konusudur. Birçok sanatçı, sanatın çıkış noktasının doğa olduğunu kabul etmektedir. Sanat doğayı taklit eder. Sanatçı doğayı tekrar, tekrar değerlendirerek yeni bir forma dönüştürür. İnsan ve doğa arasında estetik duygularla köprüler kurar. Söz konusu bu köprüler içinde mitoloji de büyük bir yer tutmaktadır. Bu durum sadece sanat alanı içinde geçerli değildir. Günümüzde sanatın yanında felsefe, sağlık, antropoloji, psikoloji vb. neredeyse bütün alanlar mutlaka mitolojik öğeler barındırır. Söz konusu alanlarda bir oluşumun, bir tanının, bir duygunun, bir yerin veya bir kavramın kökeninde mitolojik tanrıları görmek mümkündür (Çamurlu, 2021). “Sanat, bize doğanın ne denli güzel olduğunu açıklar. Ancak insanlaştırılmış ve sanatın nesnesi olmuş doğa, “gerçek” ya da “doğanın tümü” anlamına da gelmemektedir. Doğa varlığına, insanın kendisini ve toplumu katmış olması, insan ve doğa arasında ‘varlık’ kavramının birçok kez incelenmesine olanak sağlamış, Gueyu ve John Ruskin gibi sanat düşünürleri tarafından da, doğa varlığının oluşumu olarak görülmüştür (Buçukoğlu, 2020, s.1888)”.

Bu bağlamda Batı sanatında Yunan mitolojisinin izleri oldukça belirgin bir şekilde karşımıza çıkmaktadır. Klasik Yunan mitolojisinin, Rönesans’tan itibaren görsel sanatlara, müziğe, edebiyata kaynaklık ettiği görülmektedir. Yunan mitolojisindeki tanrılar, tanrıçalar, kahramanlar evrenin ve doğanın bir parçasını temsilen birer sembole dönüşmüşlerdir. İnsanların evrene ve doğaya atfettikleri bu karakterlerin soyut biçimleri, sanatçılar tarafından ete kemiğe büründürülerek ortaya koydukları eserlerinde somutlaştırılmıştır.

“Sanat eseri objektivation’dur. Objektivation varlığı daha önce bilinmeyişi ortaya çıkarmadır”. Sanatçı herhangi bir objeden yararlanarak, bu obje üzerinden meramını sınırsızca ve özgürce ifade eder, bu obje seçimi mitolojiden de yapılabilir. Çünkü mitoloji obje konusunda sınırsız kaynaklar sunan bir hazine gibidir. Ancak burada soru neden mitolojiye başvurduğu değil, ne amaçla mitolojiye başvurduğudur. Eğer sanatçı objenin kendi kimliği ile değil de objeyi hikâyenin kurgusundaki bir sembol olarak kullanmakta ise o zaman bu obje, objektivation’a dönüşmüş bir kavram olarak izleyici karşısına çıkmaktadır. Bu şekilde yeni bir anlam türetilmiş olmaktadır (Tökel, 2001). Homerik İlahilerinde Pan’a şöyle seslenilmiştir;

Pan

“Ey esin perisi bana Pan’dan söz et

Hermes’in sevgili oğlundan

Keçi ayaklı ve boynuzlu kişiden

Neşeli seslerin yareninden

Ormanların içinde dans eden
 En sarp yamaçlarda dolaşan
 Nymphe'lerle birlikte gezen
 Onlar Çoban-tanrı Pan'a seslenir
 Uzun ve dağınık saçlı tanrıya
 Nerede karlarla kaplı, yalçın ve
 Yüksek bir kayalık varsa,
 Orası Pan'ın ülkesidir (Homerik İlahiler, XIX, Pan'a İlahi 1-7) (Magalhaes-2007, s.444)".

Pan Arkadia'da ormanların, kırların, tarlaların, çobanların ve hayvan sürülerinin koruyucu tanrısıdır. Pierre Grimal, *Klasik Mitolojinin Kısa Bir Sözlüğü* isimli kitabında Pan'ın görüntüsünü şu şekilde tasvir eder. "Çobanların ve sürülerin tanrısıdır. Yarı insan yarı hayvan, çok belirgin bir çenesi olan buruşuk bir yüzü vardır. Alnında iki boynuz bulunur. Vücudu kıllı, alt kısımlar bir erkek keçiye aittir. Ayaklarında yarı toynaklar vardı. Hızlı bir koşucudur ve kayalara kolaylıkla tırmanır; Perileri izlemek ya da uyumak için çalılıklarda saklanmakta ustadır, öğle saatlerinde onu rahatsız etmek tehlikelidir (Grimal, 1986, s. 334-335)". "Pan'ı görüntüsü arkaik çağda tanrıların çoğunlukla insan kılığında değil hayvan kılığında düşünüldüğü zamanın göstergesidir. Tanrılar içinde ölümü tadan tek tanrıdır. Bunun doğal sebebi ise; kültür dünyasında artık tanrıları insan görünümünde kişileştirmeleridir. Arkaik yarı insan, yarı hayvan görünümlü ne tanrılara ne de güçlere kültür dünyasının inanç örgüsü yer vermeyecektir (Olgunlu, 2020, s.215)".

Annesi, Pan'ın doğumu sonrası görüntüsünden korkmuş ve onu terk etmiştir. Çünkü tuhaf görünüşlüdür, başında iki boynuz, çizgili bir yüz ve keskin, sakallı bir çene ile doğmuştur ve keçi bacakları ve yarı toynakları ile oldukça kıllıdır. Görünüşü hem kurnaz hem hayvanidir. Pan yarı insan yarı keçiydi. Pan, Hermes'in oğludur. Annesi her ne kadar çocuğun şeytani görüntüsünden korkup onu reddetse de Hermes, oğlundan çok memnundur ve onunla gurur duymaktadır. Onu bir dağ tavşanının kalın, yumuşak derisine sarmış ve büyükbaba Zeus ve diğer Olimposlularla buluşması için Olimpos Dağı'na taşımıştır. Büyükbaba ve diğer ölümsüzler çocuktan hoşlanmışlardır (Magalhaes, 2007). Pan'ın canlılığından ve hızlı kahkahalarından, müziğe ve şakalara olan sevgisinden, fiziksel çevikliğinden ve güzelliği, doğayı ve her türden cinsel özgürlüğe karşı dizginsiz, arsız takdirini beğenmişlerdir. Pan, Olimposlulara mutluluk getirmiş ve bundan dolayı ona Yunanca "hepsi" anlamına gelen "Pan" adını vermişlerdir; çünkü Pan, hepsini mutlu etmiş ve her şeyden zevk almıştır. Özellikle de Dionysos, Pan'ı çok sevmiştir.

Yunan mitolojisinde tanrı ve tanrıçalar gök, su, toprak (orman ve kır) gibi elementlerin temsili içinde anılıyorlardı. Örneğin; Zeus bir gök tanrısı iken, Posedion su, Aristaeus da toprak tanrısıdır. Pan'da toprak yani doğa tanrıları kategorisinde anılmaktadır. Kırların ve ormanların tanrısı rolünde, zeytin ağaçlarına ve asmalara göz kulak olmaya özel özen gösterdi ve aynı zamanda bir arıcıydı. Sürülerin tanrısı olarak çobanlara, keçilere ve koyunlara bakardı. Müzikten, danstan ve eğlenceden hoşlanırdı. Bununla birlikte, özellikle derin bir uykudan uyandığında, onu bir anda öfkeli edebilecek veya sinirlendirebilecek şiddetli ruh hali değişimlerine sahip, oldukça değişken bir tanrıdır (McMahon, 2022).

Doğanın değişkenliği ile doğa tanrısı olan Pan'ın karakterinin de bu kadar çeşitli ve değişken olması arasındaki benzerlik dikkat çekicidir. Doğadaki değişimler bir nevi Pan'ın hem fiziksel hem de ruhsal karakterinde vücut bulmuş gibidir. Pan sembolünün resim sanatında bu kadar sık kullanılmasında en önemli etkenin de bu benzerlik olduğu söylenebilir. Doğanın güzelliği, hırçınlığı, bereketi, doğurganlığını Pan gibi diğer tanrılardan farklı bir görünüme sahip bir karakterin temsil etmesi

de akla yatkın bir durum gibi görünmektedir. Rönesans'tan bugüne mitoloji veya doğa konularını betimleyen pek çok sanatçı bu çalışmalarında sıklıkla Pan'a da yer vermişlerdir. Eserlerinde anlatılmak istenen konular farklı farklı da olsa bu konuları temsilen izleyici karşısına çıkan başrol karakter genellikle Pan olmaktadır. Pan'ın yukarıda belirttiğimiz ve makalenin devamında açıklayacağımız özelliklerine bağlı olarak farklı anlamsal bağlamlarda resmedilmiştir.

Pan Kırların ve Çobanların Tanrısı

Resim sanatında, Pan sembolü, sıklıkla kır ve orman manzaraları içinde koşup, eğlenirken, yamaçlarda ve su kenarlarında dinlenip, müzik yaparken, çalılıkların arasından aniden çıkıp insanları ve perileri kovalarken tasvir edilmiştir. Aynı zamanda çobanlarında tanrısı olduğundan ve çoban topluluğuna bir tür akıl hocası olarak görüldüğünden, çobanlara baktığı ve onlara çeşitli yararlı beceriler öğrettiği için çobanları tasvir eden resimlerde de betimlenmiştir. Doğanın canlılığı, bereketi ve neşesi Pan'ın yarı insan yarı keçi formunda sembolleşmiştir.

Resim 1 Carlos Schwabe, *The Faun*, Tuval Üzerine Yağlıboya, 115x146 cm, Cenevre Sanat ve Tarih müzesi, 1923.

Resim eğitimi Cenevre'de alan Alman simbolist ressam Carlos Schwabe, Mitolojik karakterleri resmetmesiyle ünlüdür. Vefatından 3 yıl önce 1923 yılında yaptığı Roma mitolojisindeki kır tanrısı "The Faun" aynı zamanda ressamın bir otoportresidir (Görsel 1). Faun'un, Yunan mitolojisindeki karşılığı Pan'dır (Yüksel, 2011). Bu eserde, Faun'un açık kırsal bir bahar çayırında neredeyse fotoğraflık bir gerçeklikle tasvir edildiği görülmektedir. Çalışmayı, tarla ve gökyüzünün yatay çizgilerine karşı faun figürü anıtsal bir dikeylikle doldurmaktadır. Bacağının konumu ve eğik duruşu çalışmayı hareketlendiren bir unsur olarak göze çarpmaktadır. Pan sembolü vahşilik, canlılık, cinsellik ve doğurganlıkla ilişkilendirildiğinden, baharın, doğaya getirdiği ilkel enerji ve canlılığın alegorisi olarak huzur içinde Pan flütünü çalan Faun'u betimlemiştir.

Pan ve Panik

"Pan görüntüsünden dolayı insanlar ve diğer canlılar için oldukça korkutucu olmuştur. Pan birden görünür ve ürkütücü sesler ve gürültüler çıkarırdı, bu da ıssız yerlerden geçenleri korkuturdu. Panik sözcüğü de Pan'ın sebep olduğu korkudan türemiştir (Cömert, 2019, s. 66)". Pan'ın yarı insan,

yarı keçi görüntüsünün korkutuculuğuna rağmen, insanlara zarar verme konusunda diğer tanrılar kadar acımasız değildir. Tanrı ve tanrıçaların pek çoğu insanların, kendisine yapılan saygısızlığını oldukça şiddetli bir şekilde cezalandırırken, Pan bu tarz durumları pek umursamazdı, tek bir istisna hariç o da an'ı uyurken rahatsız etmek oldukça tehlikedir. Pan'ın en keyif aldığı şeylerden biri sıcak yaz günlerinde, serin ve gölge yerlerde öğle uykusuna yatmaktır ve öğle uykusu esnasında onu rahatsız etmek yapılacak en büyük hatalardan birisidir (Boyana, 2005).

Pan'ın yarattığı panik Yunan halkına, Perslerle yapılan savaşta yardım eder. Mitolojiye göre Pan insanların ve hayvanları uyuduğu kızgın yaz öğlelerinde birdenbire beklenmedik gürültüler koparır dört bir yana korkular saçardı. "Maraton savaşı öncesinde Persleri bu şekilde paniğe uğrattığı için Atinalılar savaştan sonra tanrı Pan'a Akropolis eteğinde bir tapınak yaptılar (Necatigil, 1995, s. 65)."

Resim 2. Arnold Böcklin, *Pan Bir Çobanı Korkutuyor*, TÜYB, 78 x 64 cm, Basel Sanat Müzesi, 1858.

1827-1901 yılları arasında yaşayan İsviçreli sembolist ressam Arnold Böcklin, resimlerinde ağırlıklı olarak Yunan mitolojisi hikayelerinin yanı sıra sıklıkla ölüm temasını işlemiştir. Böcklin de diğer sembolist ressam gibi doğanın ruhunu ve nesnelerin gizlerini melankolik çağrışımlar veya sembollerle aktarmıştır (Yılmaz, 2007).

Böcklin'in mitoloji konuları içerisinde en sık betimlediği karakterlerden birisi de Pan'dır. Bu eserinde de bir yamacın tepesinde, çobanı ve sürüsünü korkutarak yamaçtan aşağı kaçmasını seyrettiğini resmetmiştir (Görsel 2). Pan karakterinin özelliklerinden biri de ıssız yerlerde insanların birdenbire karşısına çıkarak onları tarifsiz bir şekilde korkutmaktır. Resimde boz bir kayalığın tepesinde, mavi bir gökyüzü altında, elleri kayalıkların üzerinde kendini gösteren Pan, aşağıya doğru bakmaktadır. Resmin sol alt tarafında ise başını yukarıdan gelecek bir cisme karşı korumak istercesine ellerinin arasına almış, omuzunda asılı su kabağından matarası panikle koşmasından neredeyse kopacak gibi görünen oldukça korkmuş bir çobanı yamaçtan aşağıya koşarken betimlemiştir. Çobana ait keçiler de korkmuş ve sağa sola kaçışmaktadır. Pan'ın sebep olduğu Panik ve paniğin getirdiği korku doğa içinde

kendisiyle ilişik olan çoban ve sürü ile birlikte resmedilmiştir. Bu şekilde Böcklin, korku, doğa, çoban ve sürü kavramlarını temsil eden Pan'ı bu çalışmasında söz konusu sembollerle bir araya getirmiştir. Böcklin'in aynı konu ve isimle 1860 yılında farklı bir versiyonunu çalıştığı başka bir eseri daha bulunmaktadır.

Pan ve Müzik

Müzik'te diğer sanat dalları gibi hayal gücü ile gelişen bir sanat dalıdır. Bundan dolayı mitoloji ile de sıkı bir ilişkisi söz konusudur. Mitolojik hikayelerden esinlenen besteciler yapıtlarında sıkça mitolojik temaları işlediği görülmektedir. Yine Yunan mitolojisinde müzik ile alakalı çok fazla öyküye rastlanmaktadır. "Mitoloji ve müzik, mitolojinin diğer sanat dallarıyla olan ilişkisi gibi hayal gücünü kullanarak gelişen iki alan olması sebebiyle Antik çağdan günümüze kadar sıkça birlikte anılmaktadır. Müzikte mitolojik temalara, mitolojide de müziğe sürekli rastlanmaktadır. Besteciler mitolojik öyküleri yapıtlarında sıkça işlerken, özellikle Yunan mitolojisinde müziğe ilişkin birçok öyküye rastlamak mümkündür (Alıcı, 2020; s. 46-47)".

Bunlardan en ünlüsü Pan ve Syrinx öyküsüdür. Bu öyküde Pan, Arkadia ırmağı Ladon'un kızı Nympha Syrinx'e âşık olur, Syrinx tarafından reddedilen Pan, yine de Syrinx'in peşini bırakmaz ve onu kovalar bu kovalamaca ırmak kenarına kadar sürer. Köşeye sıkışan Syrinx peri kardeşlerine yalvarır ve kardeşleri de onu kamışa döndürür. Pan, tam periyi yakaladığını düşündüğü anda perinin bedeninin sazlıklar olduğunu fark eder hüzne bürünerek derin bir iç çeker bu esnada sazlıkların hoş ve ağlamaklı bir ses çıkardığını fark eder. Kestiği farklı uzunluktaki kamışları bal mumu ile birbirine yapııştırarak kendine bir flüt yapar ve kızın ismini ölümsüzleştirir (Ovidius, 2022). İşte bu flüt Pan flütü veya syrinx olarak anılmaktadır. Resim sanatında betimlenen Pan'ın mutlaka sembol olarak elinde bir Pan flüt görmek mümkündür. Diğer antik çalgıların aksine günümüzde de hala kullanılan bir çalgıdır.

Resim 3. Jacob Jordaens, *Apollo'nun Pan'a Karşı Zaferi*, TÜYB, 180x270 cm, Prado Müzesi, Madrid, 1637.

Yunan Mitolojisinde, müziğin tanrısı Apollon'dur ve onunla Marsyas arasında yapılan bir müzik yarışması mitolojik hikayelerde yer alır. Ancak bazı öykülerde Marsyas'ın yerini Pan alır, hikâye tamamen aynı olsa da sadece sonunda Apollon, Marsyas acımasızca cezalandırırken, Pan'a herhangi bir cezadan bahsedilmez.

Hikâye şu şekildedir. İcat ettiği flütü çok seven tanrı Pan, bu enstrümanı müziğin tanrısı Apollon'a meydan okuyacak kadar iyi çaldığını düşünmüştür. Kral Midas'ın, diğer jürilerin aksine oyunu Pan'dan yana kullanınca, Apollon tarafından kulaklarını eşek kulağına çevrilerek çektiği ceza ile sonuçlanan bu hikâyede, Pan yarışmayı kaybetmiştir (Magalhaes, 2007). Söz konusu hikâyede sıklıkla resim sanatında betimlenmiş konular içinde yer almıştır. Bu hikâyeyi resmeden sanatçılardan biri de Jacob (Jacques) Jordaens'dir.

1593-1678 yılları arasında yaşayan Flaman ressam Jacob (Jacques) Jordaens, Peter Paul Rubens ve Anthony van Dyck'ten sonra, zamanının önde gelen Flaman Barok ressamıydı. Rubens gibi, Jordaens de sunaklar, mitolojik ve alegorik sahneler çizmiştir (Google Arts&Culture, Erişim Tarihi: 06.03.2022). Ressamın Apollo'nun, Pan'a karşı zaferi çalışmasında, sarı ve kahve tonlarla diyagonal şekilde betimlenmiş kırsal bir alanın merkezinde yatay olarak dizilmiş dört figür bulunmaktadır (Görsel 3). Resmin sol üst kısmında mavi bir gökyüzü tasvir edilmiş, mavi ve sıcak tonlar arasında yeşiller kullanarak zıtlıklar arasında dengeli bir geçiş sağlamıştır. Sol tarafta yan yana oturmuş üç figürden ortada Pan görülmektedir. Ressam tanrı Pan'ı klasik olarak betimlenen boynuz ve keçi bacaklarından farklı olarak insan şeklinde tasvir etmiştir. Yalnızca kulaklarının sivriliği ve çalmış olduğu Pan flütten onun tanrı Pan olduğu anlaşılmaktadır. Pan'ın sol tarafında elinde defneden bir taç ile yarışmanın galibini açıklayan Tmolus hakemi bulunmaktadır (Ovidius, 2022). En sağda ise tercihini Pan'dan yana kullanan ve bundan dolayı kulaklarının eşek kulağına dönüştüğü Kral Midas görülmektedir. Bu figürlerin karşısında ise elinde Lir'i ile tasvir edilmiş tanrı Apollon görülmektedir. Midas'ın verdiği karara tepki olarak ona doğru bir adım atmış ve sağ elinin işaret parmağını Midas'a doğru çevirmiştir. Bu sahne Kral Midas'ın cezasının uygulandığı an olarak betimlenmiştir.

Pan ve Cinsellik (Pansöksüellik)

"Tanrı Pan, sürüleri ve çobanları koruyarak bereketi simgelemiştir. Bu nedenledir ki, Phallus niteliğindeki kimi figürleri vardır (Cömert, 2019, s. 66)". Pan cinsel isteğin kişileştirilmiş hali olup ihtirasını bastırmak için sadece genç kızları değil oğlanları da kovalardı. Aslında o, hayvani içgüdülerle kır yaşantısının etkin bir birleşimiydi. Pansöksüellik¹ terimi de buradan türetilmiştir. Pan, fiziksel olarak güçlü ve çevik, cinsel enerji ve arzuya doludur. Pan'ın zevk ve karşılıklı haz arayışı basit, dünyevi, organik, doğal ve bazen kaba, hayvani ve şiddetlidir. O şehvetli ve şehvet düşkün olarak ifade edilmektedir. Cinsellik aynı zamanda doğurganlığa ve üremeye ve berekete işaret ettiğinden Pan, bereket tanrısıyla da aynı kulvarda anılır.

"Pan'ın bereket sembolü sayılması sebebiyle, heykellerdeki atribüsü² havuçtur. Havuç bitki dünyasında phallus görüntüsü sebebiyle afrodizyak sayılmıştır. Havucun Helen dilinde adı "Fitron"dur. Kökeni Filtra sözcüğünden türemiştir bu da aşk iksiri anlamına gelmektedir (Olgunlu, 2020, s. 215)".

Tanrı Pan'ın cinsel enerjisi de mitolojide pek çok hikâyeye konu olmuştur. Selene'nin dışında görüntüsü sebebiyle çoğunlukla aşklarına karşılık bulamamıştır. Öykülerde Syrinx, Echo ve Pitys ile aşk teşebbüsleri olduğu görülmektedir.

¹ Pansöksüellik: karşı tarafın cinsiyetine bakmaksızın ilgi duymak. (Wikipedi, Erişim Tarihi 06.03.2022)

² Atribü: Antik heykellerde, bir heykelin hangi tanrı ya da hangi tanrıçaya ait olduğunu anlamamıza yardım eden ayrıntı, giysi ya da aksesuara verilen genel ad. (Sanat sözlüğü, Erişim tarihi: 19.03.2022)

Resim 4. Hans Von Aachen, Pan ve Selene, Panel Üzeri Yağlı Boya, 40 x 49 cm, Özel Koleksiyon, 1600-05,

1552-1615 yılları arasında yaşayan Alman ressam Hans von Aachen, Kuzey Maniyerizminin önde gelen temsilcilerinden biridir. Resimlerinde sıklıkla dini, mitolojik ve alegorik konuları betimlemiştir. O dönem içinde tasvirlerinde kullandığı erotikleştirilmiş mitolojik sahneler özellikle beğenilmekteydi (Wikiwand, 2022). Bu eserlerinden biri de Pan ve Selene'dir (Görsel 4). Bu resimde betimlenen Pan'ın başarılı aşk ilişkilerinden biri olan Yunan Ay tanrıçası Selene ile olan ilişkisidir. Pan, Selene'ye âşık olur ve gönlünü kazanmak için ona beyaz bir sığır armağan ederek tanrıçanın gönlünü kazanır.

Aachen, Pan ve Selene isimli eserinde oldukça koyu tonlarla oluşturulmuş bir fonda birbirlerine sarılmak üzere resmin merkezine diyagonal olarak yerleştirdiği iki figür bulunmaktadır. Bu iki figür Ay tanrıçası Selene ve Keçi ayaklı tanrı Pan'dır. Maniyerizmin bir özelliği olarak vücut formları uzatılmış bir biçimde betimlenmiştir. İki aşığın bulunduğu mekânın üst kısmını kırmızı tonda bir kumaş kapatırken, alt kısımlarında minder üzerinde parlak mavi bir kumaş vardır. Resmin sol alt kısmında kanatları ve oklarıyla küçük bir çocuk şeklinde tasvir edilmiş aşk, seks ve şehvet tanrısı olan eros tasvir edilmiştir. Böylece Selene ve Pan'ın tutkulu aşklarına bir vurgu yapılmıştır. Resmin sağ tarafından arkaya doğru yeşil bir alan içinde satirler ve Nymphelerin oluşturduğu bir kalabalık bulunmaktadır. Bu grup müzik eşliğinde dans etmekte ve birbirlerine sarılmaktadır ve bu iki aşığın tutkulu aşklarına eşlik eder gibi görünmektedirler. Resmin geneline erotizm ve aşk duygusu hakimdir. Bu durumda Pan'ın şehveti ve cinsel enerjisinin sembolü olarak ifade edilmesinde bir paralellik oluşturmaktadır.

Pan, Festival ve Eğlence

Pan, doğayla özdeşleşmiş bir karakter olarak, yemeği, müziği, eğlenmeyi ve doğanın güzelliklerini seven, hayattan zevk alan da bir figürdür. Bundan dolayı da onu, Dionysos tarafından düzenlenen şenliklerde, elinde flütü etrafında nymphelerle dans ederken betimlendiği resimlerde sıkça görülmektedir.

Dionysos, Yunan mitolojisinde şarap tanrısı olarak anılır, ancak şarabın yalnızca sarhoş edici etkisi anlamında değil onun etrafında bir araya gelme ve sosyal olmanın da sembolüdür. Dionysos

doğanın gizemine erişilmesinde şarabın aracı olarak kullanılmasını sağlardı. Aynı zamanda insan ile doğanın ilişkisine dair sırların anlaşılmasını sağlayan gücün simgesidir. Bundan dolayı da onun adına düzenlenen törenler insan ve doğa ilişkisine yöneliktir (Özcan, 2019).

Resim 5. Sebastiano Ricci, *Pan Onuruna Bacchanal*, Tuval Üzerine Yağlı Boya, 84 x 100 cm Gallerie dell'Accademia, Venedik, 1716

1659-1734 yılları arasında yaşayan İtalyan ressam Sebastiano Ricci, görkemli fresk resminin güçlü ve aydınlık Cortonesque tarzının önemli temsilcilerindendir (Google Arts&Culture, Erişim Tarihi: 06.03.2022). Dionysos şenliklerinin betimlendiği eserlerde, sıklıkla bir festival alayı bulunmaktadır. Bu alay içerisinde töreni kutlayan Bakkhalar diye isimlendirilen kadınlar bulunurdu. Yarı at veya keçi yarı insan olan Satyrler, Dionysos'u yetiştirmiş yaşlı, çirkin ve sarhoş ama aynı zamanda bilge Silenus, erkeklik organı neredeyse kendisi kadar betimlenen ve bereketi simgeleyen tanrı Priapos, Dionysos'un eşi Ariadne ve tanrı Pan bulunurdu (Güzel, 2006). Ressamın, Pan Onuruna Bacchanal isimli eserinde de bir festival alayı betimlenmiştir (Görsel 5). Resim mavi bir gökyüzü ve toprak renklerinin birbiriyle kontrast oluşturduğu açık bir alanda kalabalık bir grubun eğlencesini betimlenmektedir. Resmin merkezinde bir satirin iki bakkha ile dans ettiği görülmektedir. Sütunların ve kaidelerin bulunduğu bir tapınak alanı içinde merkezdeki figürlerin sağında, solunda ve önünde kalabalık bir grup müzik aletleri çalmakta, dans etmekte ve içki içerek eğlenmektedir. İçki ve müziğin etkisiyle eğlencenin dozunu arttırdığının görüldüğü figürlere küçük çocuklar ve köpeklerin eşlik ettiği görülmektedir. Dionysos şenliklerinin bir özelliği olan bu eğlence biçiminin resmin adından da anlaşıldığı üzere kırların tanrısı Pan adına tertip edilmiştir. Pan'da, Dionysos gibi zevk, eğlence ve hayattan zevk alma gibi konularla özdeşleşmiş bir tanrı olması sebebiyle onun adına bu tarz festivaller düzenlenmiş ve sanatçılar tarafından bu eğlenceler sıkça tasvir edilmiştir.

Sonuç ve Tartışma

Hesiodos, Theogonia adlı eseri, önce kaos vardı diye başlar. Kaostan yeryüzü, yeraltı ve eros yani aşk ortaya çıkmış bunların birbirini harekete geçirmesi sonucu bildiğimiz evren ve dünya düzeni oluşmaya başlamıştır. Yunan mitolojisinde adı geçen tanrı, tanrıça ve diğer yaratıklar bu düzende yerlerini almaya başlamıştır. Düzen içinde yer alan bu varlıklar kendi içlerinde de çatışmışlardır. Böylece evren bir taraftan çatışırken, bir taraftan da düzenini oluşturmuştur. Söz konusu bu düzen ve çatışmalar ise insanlar tarafından tanrılara atfedilirken, evren ve dünyanın bilinmezliklerinin açıklanması bu mitler sayesinde yapılmıştır.

Aynı zıtlıklar doğa içinde geçerlidir. Doğanın sakin ve hırçın tarafı, güzellikleri ve korkutucu yönleri, mevsimlerin farklılıkları gibi zıtlıkların bir sembol olarak mitolojik tanrılarda ve yaratıklarında hayat bulmaktadır. Tanrı Pan da tıpkı temsil ettiği doğa gibi değişik birçok karakteri bünyesinde barındırmakta ve söz konusu bu farklılıklar somut olarak bu tanrının bedenine yansımaktadır.

Mitolojik öyküler ve kahramanları sanat için önemli bir esin kaynağı teşkil etmektedir. Bu öykülerde bazı karakterler sıkça geçmekte ve mitolojide dominant bir rol oynamaktadır. Bu sebeple bu karakterlerin gerek kendisi gerekse temsil ettiği sembol, sanatçıların yararlandığı temalarda büyük bir yer tutmaktadır. Pan, Olimpos'un önemli on iki tanrısından biri değildir ve adına büyük görkemli tapınaklar yapılmamıştır. Ancak doğanın kendisinde vücut bulması ve doğanın değişkenliğini bünyesinde bir sembol olarak renkli bir şekilde barındırması açısından sadece resim sanatına değil diğer görsel sanatlara, müziğe, edebiyata ve şiire binlerce yıldır ilham kaynağı olmuş ve olmaya da devam etmektedir. Bu bağlamda Pan, aslında insan ile doğa arasında kopmaz bağın sanata yansıdığı bir sembol olarak izleyici karşısına çıkmaktadır.

Kaynakça

- Alıcı, S. (2020). Flüt Repertuarında Yunan Mitolojisinin Yeri ve Mitolojik Karakter Pan'ın Etkileri. Bingöl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 41-66.
- Boyana, H. (2005). Arkadia Kökenli Keçi Tanrı Pan. Tarih Araştırmaları Dergisi, 167-193.
- Buçukoğlu, S. M. (2020). Doğa, İnsan ve Sanat Birlikteliği. Social Sciences Studies Journal, 1888-1892.
- Cömert, B. (2019). Mitoloji ve İkonografi 5. Baskı. Ankara: Deki Basım.
- Çamurlu, R. (2022, Nisan 8). Mitoloji ve Sanat İlişkisi Üzerine. Künye Online: <https://kunyaonline.com/2021/04/mitoloji-ve-sanat-iliskisi-uzerine/> adresinden alınmıştır
- Dürüşken, Ç. (2019). Antikçağ Felsefesi 3.baskı. İstanbul: Alfa.
- Grimal, P. (1986). A Conside Dictionary of Classical Mythology. Padstow U.K.: T.J. Books.
- Güzel, Ö. (2006). Dionysos Şenliklerinin Rönesans ve Barok Resim Sanatına Yansımaları. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanat Tarihi Anabilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek lisans Tezi.
- Jaeger, W. (2012). İlk Yunan Filozoflarında Tanrı Düşüncesi. İstanbul: İthaki Yayınları.
- Magalhaes, R. C. (2007). Antikçağ'dan Günümüze Sanatta Mitoloji. İstanbul: Alfa.
- McMahon, M. (2022, Şubat 12). In Mythology, Who is Pan? Wisegeek: <https://www.wisegeek.com/in-mythology-who-is-pan.htm> adresinden alınmıştır
- Necatigil, B. (1995). Yüz Soruda Mitolojya 5. baskı. İstanbul: Gerçek Yayınevi.
- Olgunlu, A. C. (2020). Mitler'in Çözümlemesi Mitos'tan Logos'a 4.Baskı. İstanbul: Çalığışu Kitap.
- Ovidius. (2022). Dönüşümler I-XV 3. Baskı. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Özcan, P. (2019, Şubat 26). Dionysos – Antik Yunan'da Dionysos Kültü ve Festivalleri. Tarihli Sanat: <https://www.tarihli-sanat.com/dionysos/> adresinden alınmıştır

- Saltoğlu, R. (2016, Nisan 1). Mitostan Logosa Doğa Felsefesi neden Antik Yunan'da doğdu? Bilim ve Gelecek: <https://bilimvegelecek.com.tr/index.php/2016/04/01/mitostan-logosa-doga-felsefesi-neden-antik-yunanda-dogdu/> adresinden alınmıştır
- Tökel, D. A. (2001). Sanatın ve Edebiyatın Kaynağı Olarak Mitler. Bilig, 59-81.
- Yılmaz, N. (2007, Temmuz 27). Arnold Böcklin. Lebriz Sanal Dergi: <http://lebriz.com/pages/lis.asp?articleID=135&lang=TR&bhcp=1> adresinden alınmıştır
- Yüksel, O. (2011, Mayıs 6). Carlos Schwabe'ın The Faun resmi. bayaiyi: <https://bayaiyi.com/carlos-schwabe-the-faun/> adresinden alınmıştır

Web Kaynakça

- Arts, W. G. (2022, 03 06). Web Gallery of Arts. Web Gallery of Arts: <https://www.wga.hu/> adresinden alınmıştır. Erişim Tarihi: 06.03.2022
- GoogleArts&Culture.<https://artsandculture.google.com/entity/jacobjordaens/m01bbhf?categoryid=artist> Erişim Tarihi: 06.03.2022
- Google Arts & Culture. Sebastiano Ricci. <https://artsandculture.google.com/entity/sebastiano-ricci/m0bdgsn> adresinden alınmıştır. Erişim Tarihi: 06.03.2022
- Sanat Sözlüğü <https://sanatsozlugum.blogspot.com/2016/08/atribu.html> adresinden alınmıştır. Erişim Tarihi: 19.03.2022
- Wikipedi. Panseksüellik. <https://tr.wikipedia.org/wiki/Panseks%C3%BCellik> adresinden alınmıştır. Erişim Tarihi: 06.03.2022
- Wikiwand. Hans Von Aachen. https://www.wikiwand.com/en/Hans_von_Aachen adresinden alınmıştır. Erişim Tarihi:06.03.2022

Görsel Kaynakları

- Görsel 1- Carlos Schwabe, The Faun <https://www.wikiart.org/en/carlos-schwabe/the-faun-1923> (Erişim tarihi: 27.02.2022)
- Görsel 2- Arnold Böcklin, Pan Bir Çobanı Korkutuyor, 1858 <https://www.art-prints-on-demand.com/a/arnold-boecklin/panerschreckteinenhirten.html> (Erişim Tarihi: 06.03.2021)
- Görsel 3- Jacob Jordaens, Apollo'nun Pan'a Karşı Zaferi, 1637 https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Jacob_Jordaens__Apollo_as_Victor_over_Pan,_1637.jpg (Erişim Tarihi: 06.03.2021)
- Görsel 4- Hans Von Aachen, Pan ve Selene, 1600-05, https://www.wikiwand.com/en/Hans_von_Aachen (Erişim Tarihi: 06.03.2022)
- Görsel 5- Sebastiano Ricci, Pan Onuruna Bacchanal, 1716, <https://www.wga.hu/index1.html> (Erişim Tarihi: 01.03.2022)

Extended Abstract

Mankind has been in an effort to understand the world and the universe since its existence. Man, who constantly observes nature and the universe, felt the need to explain the events that took place. He attributed some meanings to natural events such as stars, rain, lightning, water, etc. and tried to express them in various ways. While the power of nature and the universe is explained by gods and goddesses, these extraordinary beings are nevertheless humanized and depicted with both very strong and human weaknesses. In this way, the extraordinary order has been simplified so that it can be understood more easily. Art, on the other hand, was used as a tool to make the symbolic relations

between these spiritual beings and nature audible, seen and perceptible. Artists conveyed some feelings about nature, belief and people to people through symbols. In this sense, Greek mythology is a very important source that artists are fed.

In this study, qualitative research method was applied and literature review was made. First of all, the previously written domestic and foreign sources in the context of the subject were scanned, and the writings about nature, Greek mythology and Pan were examined. Then the relationship between nature, art and mythology was examined and related information was given to Pan. Then, selected studies under the titles of Pan, the god of the countryside and shepherds, Pan and panic, Pan and music, Pan and sexuality, Pan, festival and entertainment were examined. In this context, domestic and foreign sources were scanned, the articles written about the selected artists were examined, and based on all this information, findings on the understanding of art of the artists were obtained and evaluations were made in line with these data.

There are one or more symbolic meanings represented by all of the gods, goddesses and other characters in Greek mythology. These meanings represent a representation of events that take place in the universe and nature. In his Pan, one of the gods mentioned in Greek mythology, the concepts he symbolically represented were frequently used in many fields of art. From this point of view, the relationship between nature, mythology and art and their effects on each other were examined within the scope of the Pan symbol, which some artists included in their works.

In the findings part of the research, nature, art and mythology were briefly defined under the title of Relationship between Nature, Art and Mythology, and then the relationship between them was mentioned. Then, Carlos Schwabe's "The Faun" was examined under the title of Pan, the god of the countryside and shepherds, while Arnold Böcklin's "Pan Scares a Shepherd" under the title of Pan and Panic was examined. Under the title Pan and Music, Jacob Jordaens's "Apollo's Victory over Pan", under the title Pan and Sexuality (Pansexuality), Hans Von Aachen's "Pan and Selene", under the title Pan, Festival and Entertainment Sebastiano Ricci 's work named "Bacchanal in Honor of Pan" was examined.

With the data obtained in line with all these examinations, analyzes were made in the conclusion part and evaluations were made. Hesiod begins his Theogonia by saying that first there was chaos. The earth, underground and eros, that is love, emerged from the chaos, and as a result of these activating each other, the universe and world order as we know it began to form. The gods, goddesses and other creatures mentioned in Greek mythology began to take their place in this order. These beings in the order also clashed among themselves. Thus, while the universe was in conflict on the one hand, it also formed its order. While these orders and conflicts were attributed to gods by humans, the explanation of the unknowns of the universe and the world was made thanks to these myths.

The same contrasts prevail in nature. The calm and vicious side of nature, its beauties and frightening aspects come to life in mythological gods and creatures as a symbol of contrasts such as the differences of the seasons. God Pan contains many different characters, just like the nature he represents, and these differences are reflected in the body of this god.

Mythological stories and their heroes constitute an important source of inspiration for art. In these stories, some characters appear frequently and play a dominant role in mythology. For this reason, both the characters themselves and the symbol they represent have a great place in the themes used by the artists. Pan is not one of the twelve important gods of Olympus, and no great temples were built in his name. However, in terms of embodying nature itself and embodying the variability of nature in a colorful way as a symbol, it has been and continues to be a source of inspiration not only to the art of painting, but also to other visual arts, music, literature and poetry for thousands

of years. In this context, Pan appears before the audience as a symbol in which the unbreakable bond between man and nature is reflected in art.

Araştırmacıların Katkı Oranı Beyanı

Birinci Yazar %50,
İkinci Yazar %50,

Çatışma Beyanı

Makalenin herhangi bir aşamasında maddi veya manevi çıkar sağlanmamıştır.

Yayın Etiği Beyanı

Bu makalenin planlanmasından, uygulanmasına, verilerin toplanmasından verilerin analizine kadar olan tüm süreçte “Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi” kapsamında uyulması belirtilen tüm kurallara uyulmuştur. Yönergenin ikinci bölümü olan “Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiğine Aykırı Eylemler” başlığı altında belirtilen eylemlerden hiçbirini gerçekleştirilmemiştir. Bu araştırmanın yazım sürecinde bilimsel, etik ve alıntı kurallarına uyulmuş; toplanan veriler üzerinde herhangi bir tahrifat yapılmamıştır. Bu çalışma herhangi başka bir akademik yayının ortamına değerlendirme için gönderilmemiştir.

Fütürizm Işığında Baskiresim: Grosvenor Modern Sanat Okulu Örneği

Printmaking in the Light of Futurism: The Case of the Grosvenor School of Modern Art

Öğr. Gör. Dr. Gökçe Aysun KILIÇ

ORCID: 0000-0003-2078-6621 ◆ Balıkesir Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi, Baskı Sanatları

Bölümü ◆ gokcekilic@balikesir.edu.tr

Özet

20. yüzyılda yaşanan teknolojik gelişmeler toplumların sosyal ve ekonomik yaşam biçimlerinde hızlı değişim ve dönüşümlerinde beraberinde getirmiştir. Bu gelişmeler insanların beğeni, istek ve arzularını da değiştirip dönüştürmüştür. Sanat alanında da yaşanan değişim ve dönüşümler çeşitli sanat akımlarını ortaya çıkarmış ve bu akımlar başka akımların da ortaya çıkmasında etkili olmuştur. Birbirinden etkilenecek ortaya çıkan akımların içinde birbirine karşıt görüşlerin de oluşması kaçınılmaz hale gelmiştir. Geleneği ve geçmişi şiddetle reddederek kökten değişimi savunan bir akım olarak ortaya çıkan ve döneminin oldukça ses getiren hareketlerinden birisi olan Fütürizm, sosyal boyutun yanı sıra sanatsal oluşumlarında biçimlenmesinde büyük bir öneme sahip olmuştur. "Fütürizm Işığında Baskiresim: Grosvenor Modern Sanat Okulu Örneği" adlı çalışmada Fütürizm'in yanı sıra modernist bir akım olan Vortisizm'den etkilenen Grosvenor Modern Sanat Okulu sanatçılarından Claude Flight, Iain Macnab, Cyril Power ve Sybil Andrews'in baskiresim çalışmalarının incelenmesi amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda Grosvenor Modern Sanat Okulu'nda yer alan öğretmenler ve öğrencilerinin baskiresim yapıtları üzerinden baskiresim sanatının yeri ve önemi vurgulanmak istenmiştir. Dolayısıyla çalışmanın ilk başlığında Fütürizm akımı genel çerçevede anlatılmaya çalışılmıştır. Öte taraftan Grosvenor Modern Sanat Okulu Ve Baskiresim Çalışmaları adlı başlıkta ise okulun baskiresim sanatına bakışının yanı sıra okul kurucusu Iain Macnab, okul öğretmenlerinden olan Claude Flight, Cyril Power ve Sybil Andrews'in baskiresimlerine yer verilerek araştırma alt başlıklar halinde yapılandırılmıştır. Araştırmanın sonucunda yaşadıkları yüzyıla tanıklık eden Grosvenor Modern Sanat Okulu'nun öncü isimlerinin baskiresim sanatının tanınmasında ve gelişmesinde önemli katkılarda buldukları görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Baskiresim, Fütürizm, Grosvenor Modern Sanat Okulu, Vortisizm

Abstract

Technological developments in the 20th century have brought along rapid changes and transformations in the social and economic life styles of societies. These developments have also changed and transformed people's tastes, wishes and desires. Changes and transformations experienced in the field of art have revealed various art movements and these movements have been effective in the emergence of other movements. It has become inevitable to form opposing views within the movements that emerged by being influenced by each other. Futurism, which emerged as a movement that strongly rejected the tradition and the past and advocated radical change and was one of the most prominent movements of its period, had a great importance in shaping its artistic formations as well as its social dimension. Printmaking in the Light of Futurism: The Example of Grosvenor Modern Art School is aimed to examine the printmaking works of Claude Flight, Iain Macnab, Cyril Power and Sybil Andrews, who were influenced by Futurism as well as a modernist movement, Vorticism. For this purpose, it is aimed to emphasize the place and importance of the art of printmaking through the printmaking works of the instructors and students at Grosvenor Modern Art School. Therefore, in the first title of the study, the Futurism movement was tried to be explained in a general framework. On the other hand, in the title Grosvenor School of Modern Art and Printmaking Studies, the research is structured under sub-titles by including the school's view on printmaking, as well as the printmakings of school founder Iain Macnab, school instructors Claude Flight, Cyril Power and Sybil Andrews. As a result of the research, it was seen that the leading names of Grosvenor Modern Art School, who witnessed the century they lived in, made important contributions to the recognition and development of the art of printmaking.

Keywords: Printmaking, Futurism, Grosvenor School of Modern Art, Vorticism.

Giriş

İnsanlık tarihinde yaşanan gelişmeler her zaman bir sonraki dönemin şekillenmesinde belirleyici bir role sahip olmuştur. Özellikle 19. yüzyılın sonlarına doğru sanayi, bilimsel ve teknolojik gelişmeler gelecek yüzyılın şekillenmesinde önemli oranda katkılar sağlamış 20. yüzyılda ise sosyal ve ekonomik anlamda gelişim ve dönüşümlerin olduğu, toplumsal yaşam biçimlerinde değişimlerin yanı sıra teknolojik gelişmelerin de yaşandığı bir dönemi de ortaya çıkarmıştır. Bu bağlamda toplumların kültürel değerleri, sosyal ve ekonomik yapıları üzerinde yaşanan bu yenilikler beraberinde sanat anlayışında da yeni oluşumlara neden olmuştur.

20. yüzyılda İtalya, Avrupa ülkelerinde yaşanan değişim ve dönüşümler karşısında kendi bünyesinde gelişmeye ve dönüşmeye yönelik birçok atılımda bulunmuştur. Geçmişte sanat ve kültür alanında örnek bir ülke iken sonraları bu durum değişmiştir. Eski canlılığına geri dönme, sanatsal, kültürel, siyasal ve ekonomik anlamda gelişmeler yaşanmasını amaçlayan Filippo Tommaso Marinetti, Fütürizm sanat akımı manifestosunu yazarak bu arzusunu gerçekleştirmek için hareket geçmiştir. Yenilikçi bir akım olarak ortaya çıkan Fütürizm, şiddet ve yıkıcılığı savunmuş bu ilke ile şekillenen yapısıyla diğer sanat akımlarından ayrılmıştır. Akım sanatçıları da eserlerini oluştururken güç, dinamizm ve enerjiyi temel etken olarak ele almış ve kendilerinden önceki sanat akımlarını yok saymış bu eksende de yapıtlarını oluşturmuşlardır. Modernist bir sanat hareketi olan Vortisizm ise 1914 yılında İngiliz yazar, ressam Wyndham Lewis tarafından kurulmuş, Fütürizm ve Kübizm'den etkilenerek oluşmuştur. İngiltere'nin ilk radikal avangard grubu olan Vortisizm'in kısa bir dönem sürmüş olmasına rağmen Grosvenor Modern Sanat Okulu sanatçılarının baskiresimlerinde de etkisini göstermiştir.

Sanat tarihi boyunca da akımlardan etkilenerek bir araya gelen sanatçılar yeni sanat fikirleri ortaya atmış çeşitli oluşumlarda yer almışlardır. Bu bağlamda İngiltere'de Grosvenor Modern Sanat Okulu'da yer alan sanatçılar; Ian Macnab, Claude Flight, Cyril Power ve Sybil Andrews Fütürizm akımının yanı sıra Vortisizm'in de etkisinde baskiresim çalışmaları yapmışlar, buldukları döneme damgalarını vurmuşlardır. Araştırma kapsamında, Fütürizm akımı genel olarak incelendikten sonra Grosvenor Modern Sanat Okulu'nda yer alan sanatçılar ve baskiresim yapıtları incelenmiştir.

Yöntem

"Fütürizm Işığında Baskiresim: Grosvenor Modern Sanat Okulu Örneği" adlı çalışmada literatür taraması yapılmış, konuyla ilgili kitaplar, dergiler, makale ve internet kaynaklarından yararlanılmıştır. Araştırma ile ilgili elde edilen veriler sonucunda Grosvenor Modern Sanat Okulu'nda üretim yapan sanatçılar ve baskiresim yapıtları irdelenmiştir. Bu doğrultuda yapılacak araştırmalara alternatif bir bakış açısı sunmak amaçlanmıştır.

Bulgular

1925 yılında İngiltere'de Ian Macnab tarafından kurulan Grosvenor Modern Sanat Okulu eğitimcileri ve öğrencileri Fütürizm akımının yanı sıra Vortisizm etkisinde baskiresimler yapmışlardır. Özellikle gündelik hayatın sıradan sahneleri, modern kentlerdeki yaşam, hız ve makine ile ilgili ikonik görüntüler baskiresim yapıtlarının ana temasını oluşturmuştur. Bu anlamda Claude Flight, Ian Macnab, Cyril Power ve Sybil Andrews'in yaşadıkları modern çağı baskiresim çalışmaları aracılığıyla tarihi bir belge olarak yansıttıkları görülmüştür.

1. Fütürizm

Sanat dünyasının sınırları, kuralları ve tavrı belirlenmiş ilk sanat akımı olma özelliği taşıyan Fütürizm, Şair Filippo Tommaso Marinetti tarafından 1909 yılında Fransız gazetesinde yazdığı Le

Figaro'da yazdığı manifestoyla ortaya çıkmıştır. Bu anlamda akıma kendini yakın hisseden dönemin ressamı, şairleri ve heykeltıraşları da manifestonun oluşumunda büyük katkılarda bulunmuşlardır. Marinetti geçmişle olan bağları koparmış Sanayi Devrimi sonrası yaşanan tüm gelişmelerin radikal anlamda hayata geçirilmesini sağlamıştır. Öyle ki Marinetti, hız ve dinamizmin sembolü olan otomobilden çıkan ses ile adeta makineli bir tüfeğin ateşlenme anında çıkardığı sesle ilintilendirmiş bu mekanik yapının sanat eseri özelliği taşıyan bir yapıttan daha da güzel olacağını belirtmiştir. Savaşı, vatanseverliği, saldırganlığı, yurtseverliği ve militarizmi yüceltmiş öte yandan akademiye, müze ve kütüphaneleri yıkacağını belirtmiştir. Fütüristler Marinetti ile birlikte, yeni olan ne varsa gelecekte var olduğunu ve geçmişin kültür ve sanatını reddederek bütün birikimleri yok sayarak bunların tamamen ortadan kaldırılması ve yok olmasını, bunun gerçekleşmesini şiddetle savunmuşlardır. Sanat dünyasının gelenekçi ısrarından ve kendi buldukları İtalyan bağlamı içerisinde Rönesans'ın ezici ağırlığından kurtulmaya çalışmışlardır. Otomobil, tren ve diğer makinelerin resimlerinde temsil edilen modern hayata yeni girmiş hızın odak noktasında yer aldığı bu akım, büyük ölçüde Kübizm' in parçalı formlarından esinlenmekle birlikte Fransız ressamlarının dengeli, sessiz tuvallerine hareket ve titreşim duygusunun peşine düşmüşlerdir (Haydaroğlu, 2015: 168). Hatta Eden (2016: 191)'e göre Fütüristler'in gelenekten, geçmişten kopma isteği hiçbir modern sanat akımında olmadığı kadar yoğun olmuştur. Akalın ise (2019: 582), o döneme kadar süregelen hemen her akımı inkâr eden, reddeden ve bu noktada faşist olarak nitelendirilen gelecekçiliğin; makine ve teknolojinin, insanlığın tüm yaşantısına yayılmasından ilhamını aldığını ve Fütüristlerin, sanatı toplumdan bağımsız düşünemedikleri gibi toplumda yaşanan değişimleri ve gelişmeleri de eserlerine yansıtmış olduklarını belirtir.

Fütüristler soyut makine imgeleri yaratmışlar ve hareketi vurgulamışlardır. Giacomo Balla'nın "Tasmalı Köpeğin Dinamizmi" (Resim 1) resmi kesik kesik tekrarlayan fırça darbeleriyle yapılmış bulanık bacaklı ve kuyruklu küçük bir köpeği gösterir. Umberto Boccioni "Mekandaki Sürekliliğin Benzersiz Biçimleri" (Resim 2) gibi heykelleri fütürist repertuara kattı. Sonradan bronz dökülen bu soyut heykel, uzun bacaklarıyla yatay düzlemde ileriye doğru adım atmış (kolsuz) heybetli bir figür olarak üç boyutlu mekânla iki boyutlu mekân arasında bir etkileşim yaratmıştır (Dickerson, 2021: 260).

Resim 1 Giacomo Balla, *Tasmalı Köpeğin Dinamizmi*, 1912, (URL 1)

Resim 2 Umberto Boccioni, *Mekandaki Sürekliliğin Benzersiz Biçimleri* 1913, (URL 2)

Balla ve Boccioni'nin yapıtlarında görüldüğü gibi dinamizmin abartılı yaklaşımları makineleşmeyi işaret ederken, teknoloji ve makine çağı olarak adlandırılan bu süreç sanatı farklı boyuta taşımıştır. Özellikle 20. yüzyıla damgasını vuran Fütürizm birçok sanatçıyı etkilemiş ve değişik arayışlara

yönlendirmiştir. Fütüristlerin hız ve hareket kavramıyla birlikte modern yaşama olan tutkulu bakış açıları dünyanın her yerinde oldukça ses getirmiştir. Bu bağlamda Fütüristlerin çağın ötesinde olan görüş ve düşünce yapıları bir İngiliz sanat okulu olan Grosvenor Modern Sanat Okulu sanatçılarının baskiresimlerinde de oldukça derin etkiler yaratmıştır. Kendilerine özgü bir tarz ve üsluplarını oluşturan Claude Flight, Ian Macnab, Cyril Power ve Sybil Andrews Fütürizm'in yanı sıra kısa bir dönem süren İngiliz avangard resim hareketi olan Vortisizm'le de yakından ilgilenmişlerdir. Özellikle söz konusu sanatçıların yaşadıkları modern çağın enerjisini Fütürizm ve Vortisizm'in etkisinde cesur renk kullanımıyla oluşturdukları baskiresimleri aracılığıyla yansıttıkları görülmüştür.

2. Grosvenor Modern Sanat Okulu ve Baskiresim Sanatçıları

Grosvenor Modern Sanat Okulu, 1925 yılında Londra Pimlico 33 Warwick Place'de Ian Macnab tarafından kurulmuştur. Londra Heatherley Güzel Sanatlar Okulu'nunda eski müdürü olan Macnab, 1845'te açılan ve portre ve yaşam çalışmalarını teşvik eden "Heatherley" in aksine, Grosvenor Modern Sanat Okulu'nda "öğrencileri akademinin katı teorilerini kabul etmeye zorlanmaktansa kendi bireysel fikirlerini ifade etmeye teşvik edecek bir eğitim fırsatını sunmuştur (Farrell, 2021: 40-41). Bu anlamda okul liberal bir eğitim politikası benimsemiş ve öğrencileri istedikleri zaman katılmaya davet etmiştir. Ayrıca okulun belli bir müfredatı olmadığından dolayı öğrenciler istedikleri derslere kayıt yaptırma fırsatı bulmuşlardır. Geleneksel olarak yaşam bilgisi dersleri modern sanat tarihi dersleri ve hatta dans dersiyile de desteklenmiştir (O'Mahony, 2012: 31). Okulun kurulmasında dönemin baskiresim sanatçılarından Claude Flight, Cyril Power ve Sybil Andrews büyük katkılar sağlamışlardır. İsviçreli sanatçı Lill Tschudi de dâhil olmak üzere dünyanın dört bir yanından gelen çok sayıda öğrenciye baskiresim derslerini vermişlerdir. Claude Flight linol baskı ve Cyril Power ise mimari üzerine dersler vermiştir. Bu sanatçılar arasında en genç olanı Sybil Andrews ise okulun sekreterliğini yapmıştır (URL 3). Modernist öncü Claude Flight, sıradan bir konudan alışılmadık deneyimler çıkarmanın en temel görevleri olduğunu ifade etmiş, özellikle Fütürizm sanat akımının etkisiyle modern yaşamı, kent yaşamının hareketliliğini, hız ve dinamizmi kavramını aktardıkları baskiresim çalışmaları yapmışlardır.

Resim 3 Grosvenor Modern Sanat Okulu, Londra, (URL 3)

Grosvenor Modern Sanat Okulu, sanat tarihinde sağlam bir temel öğretirken, her sanatçının uzmanlık alanı üzerine ders vermesi modern baskı resim eserlerinin üretilmesi ve tanıtılmasında öncü bir güç haline gelmiştir. İki dünya savaşı arasında kurulan okulda baskiresim tekniklerinden olan linol baskıyı canlandırmak için de önemli çalışmalar yapılmıştır. Bu anlamda okulun önde gelen

kurucularından İngiliz sanatçı Claude Flight 1926-30 yılları arasında baskiresmin gelişiminde ve tanınmasında önemli katkılarda bulunmuştur. Fütüristlerden ilham alan Flight'ın öncülüğünde baskiresimler popüler hale gelmiş, Grosvenor Modern Sanat Okulu sanatçıları uygun fiyatlara birçok eser üretmişlerdir. Özellikle de sanat eserlerinin halka açık olması gerektiğini savunan sanatçılar bu bakış açısıyla baskiresmin tanınmasına sosyal bir boyut kazandırmışlardır. Ayrıca kendilerini, stilize edilmiş çizgi ve biçim abartılarıyla aktardıkları modern yaşamın dinamizmiyle ortak bir angajman paylaşan öncüler olarak gören (URL 3) Flight, Power ve Andrews'ın baskiresimlerinin ana teması ise çeşitli spor etkinlikleri ve hareket dolu modern hayatın koşuşturmacalar dolu sahneleri olmuştur (Hess, 2013: 3). Grosvenor Modern Sanat Okulu sanatçıları savaş sonrası yıllardan 1970'lerin ortalarına kadar üslup olarak ayrılmış fakat Londra'da sanat dünyasının önemli galerileri sahiplerinden biri olan Michael Parkin açmış olduğu sergiler aracılığıyla baskiresimlere olan ilgi yeniden başlamıştır. Kübizm, Fütürizm ve Konstrüktivizm gibi diğer hareketlerle baskiresim yapıtları ile ilişkilerini ortaya koyan Macnab, Flight, Power ve Andrews yaşadıkları dinamik çağı konu, biçim, malzeme ve teknik alt yapılarıyla günümüze kadar yansıtmışlardır. 2008 yılında Boston Güzel Sanatlar Müzesi, Metropolitan Sanat Müzesi, 2019 yılında Gordon Samuel of Osborne Samuel Galerisi, 2022 yılında ise Ontario Sanat Galerisi Grosvenor Modern Sanat Okulu sanatçılarının baskiresim yapıtlarını sergilemede ev sahipliği yapmıştır. İngiltere'de iki savaş arası dönemde (1925-1940) varlığını sürdürebilen Grosvenor Modern Sanat Okulu sanatçılarının baskiresimleri New York Modern Sanat Müzesi, Ulusal Sanat Galerisi de dâhil olmak üzere büyük kamu müzelerinde yer almaktadır.

2.1. Iain Macnab (1890-1967)

İskoçyalı sanatçı Iain Macnab, ilk olarak Glasgow Sanat Okulu'nda, 1918 yılında ise Londra Heatherley Güzel Sanatlar Okulu'nda sanat eğitimini tamamlamıştır. Grosvenor Modern Sanat Okulu'nun kurucusu ve müdürü olan Macnab, ağaç gravür, linol baskı, litografi gibi baskiresim tekniklerinin yaygınlaştırılmasında ve geliştirilmesinde büyük bir rol oynamıştır. 1938 yılında "Öğrencinin Ağaç Gravür Kitabı"nı yayınlayan Macnab, öğrencilerine istedikleri kadar derslere katılmalarına izin vermiş özellikle yurt dışından gelen ziyaretçilere kısa sürede de olsa baskiresim tekniklerini öğretmiştir. Sanatçı bu esnek ve yenilikçi yaklaşımı ile okulun ve baskiresim sanatının yurt dışında tanınırlığına katkılar sağlamıştır. Macnab'ın eserleri; Kraliyet Akademisi'nde, 1967 yılında başkanlığını yaptığı Kraliyet Yağlıboya Ressamları Enstitüsü'nde, Gravürcü ve Oymacı Ressamlar Kraliyet Topluluğu, Kraliyet Glasgow Güzel Sanatlar Enstitüsü, Kelvingrove Müzesi, Glasgow, V&A Müzesi, Ashmolean Müzesi, Oxford, Fitzwilliam Müzesi, Cambridge ve British Müzesi'nde sergilenmektedir (URL 6). "Arka Bahçeler, Lizbon" (Resim 4) adlı baskiresminde ilk bakışta bir telaş havasını duyumsatan sanatçı, çizgisel ve lekesel bir kompozisyonla kent yaşamının günlük sıradan bir sahnesini betimlemiştir. Evlerin arka bahçesinden balkon ve pencereden sarkmış kadın figürlerin telaşlı bir şekilde çatıda yem yiyen güvercinleri ve onların etrafında dolaşan kedileri kovmaya çalıştıkları görülürken, hız ve dinamizm kavramını ise siyah beyaz renk kullanımıyla ifade etmeye çalışmıştır. Ayrıca iç içe geçmiş evlerden oluşan kent görüntüsünde göçün getirdiği sıkışmışlık hissini Vortisist tarzda biçim ve kompozisyonun netliği ile yansıtmıştır (URL 4).

Resim 4 Iain Macnab, "Arka Bahçeler, Lizbon" Ağaç Gravür, 15.5x21.9 cm, 1959, (URL 5)

2.2. Claude Flight (1881-1955)

İngiltere'deki iki savaş arası döneme tanıklık eden Claude Flight, mühendislik, kütüphanecilik, arıcılık ve çiftçilik yapmış, 1912 yılında Heatherley Güzel Sanatlar Okulu'nda çalışmaya başlamıştır. Flight sanat dünyasına geç girmiş, fakat çağdaşlarının üzerinde uzun süreli ve önemli bir etkisi olmuştur. Sanatçı, linol baskı tekniğinde uzmanlaşmış aynı zamanda resim, illüstrasyon ve ağaçbaskılar yapmıştır. Flight, Grosvenor Modern Sanat Okulu'nda verdiği linol baskı dersleri ile birçok başarılı öğrenci yetiştirmiş ve bu tekniğin yeniden canlanmasını sağlamıştır. Flight, Heatherley'de okurken Fütürizm'in sözlü destekçisi olan C.R.W. Nevinson ile tanışmış, Vortisizm ve Kübizmin yanı sıra Fütürizm akımı sanatçının çalışmaları üzerinde güçlü bir etkiye sahip olmuştur. Flight, Kraliyet Ordusu Hizmet Birlikleri'ne katılmış ve savaş nedeniyle çalışmaları kesintiye uğramıştır. Fransa'ya yaptığı hizmetlerden dolayı Mérit Agricole ile ödüllendirilmiştir. 1921 yılında Paris konulu ilk baskiresimlerini Kraliyet Akademisinde sergilemiştir. Flight, 1926'dan 1927 yılına kadar "The Arts and Crafts Quarterly" dergisinin editörlüğünü yapmış ve 1928 yılında Grubb Group'un kurucu üyelerinden biri olarak gruba katılmıştır (URL 7). Flight, İtalyan Fütürizmi'nin yeni makine çağının hızı ve dinamizminden hareketle bu akımı içtenlikle benimsemiş ve 1914 ile 1917 yılları arasında gelişen kısa ömürlü bir İngiliz hareketi olan Vortisizm'in soyut görsel tarzından da etkilenmiştir (Wye, 2004: 74). İngiliz baskiresminin öncülerinden biri olan Flight, baskı makinesi olmadan ucuz ve kolayca elde edilebilen gerekli malzemelerle baskiresmin gerçekten erişilebilir bir sanat formu olma potansiyeline sahip olduğuna inanmıştır (Suzuki, 2011: 27). Özellikle baskiresimlerinde cesur, oldukça geniş çizgiler parlak ve üst üste binen renkler ile karakterize olmuş, konularını; ulaşım, spor ve savaşlar arasındaki kentsel yaşamın baş döndürücü hızının tasvirleri oluşturmuştur. Flight, ritmik çizgiler ve geometrik formlarla oluşturduğu yapıtlarında yüksek ve modern binalar, hızla hareket eden otobüsler ile kent yaşamının getirdiği kargaşa anını tarihi bir belge olarak aktarmaya çalışmıştır. "Günümüzün ilginç ve psikolojik açıdan en önemli özelliklerinden biri hayatın her alanda hızlanmış olması. Herkes trafik, ulaşım sorunları, iş ya da eğlence telaşında... (Hess, 2013: 11) sözleriyle yaşadığı çağı özetleyen Flight tüm bu gerçekliği "Hız" adlı linol baskı çalışmasında arka arkaya hızla giden otobüsler ve onların arasında koşuşturan insan figürleri güçlü bir biçimde yansıtmıştır (Resim 5).

Resim 5 Claude Flight, "Hız", Linol Baskı, 22.6x28.8 cm, 1922, (URL 7)

2.3. Cyril Power (1872-1951)

Cyril Power, Grosvenor Modern Sanat Okulu ile olan ilişkisi ve linol baskıdaki ustalığıyla tanınan önemli isimlerden biridir Claude Flight. Mimar olarak eğitim gören Power, 1900 yılında yedek üye seçildiği Kraliyet İngiliz Mimarlar Enstitüsü tarafından Sloane Madalyonu ile ödüllendirilmiş 1920'lerin başına kadar mimarlık alanında kariyer yapmıştır. Bu döneme kadar, ağırlıklı olarak manzara ve kentsel sahneler olmak üzere suluboya ve gravürler üretmeye başlamıştır. Power, 1921 yılında memleketi Bury St. Edmunds'ta Sybil Andrews ile birlikte ortak bir sergi açmıştır. 1922 yılında Power ve Andrews, Londra'ya taşınmış ve Power Grosvenor Modern Sanat Okulu'nda mimarlık okutmanı olarak çalışmaya başlamadan önce ilk olarak Heatherley Güzel Sanatlar Okulu'nda çalışmıştır. Claude Flight tarafından burada eğitim almış ve renkli linol baskılar yapmaya başlamıştır. Bu baskı yöntemiyle diğer modern konuların yanı sıra Londra yeraltı ve spor etkinliklerinin dinamik, fütüristik baskiresimleri yapmıştır. Power ve Andrews, 1938 yılında ortak stüdyolarından vazgeçip kendi yollarına gidene kadar Londra'da yaşamış ve işbirliği yapmışlardır (URL 8). Power, 1930 yılında Royal Society of British Artists'e üye seçilmiş ve 1938'de savaşın başlamasının ardından Wandsworth Belediye Binası'ndaki Ağır Kurtarma Ekibi için bilirkişi olarak görev yapmıştır. Power'ın çalışmaları, British Müzesi, Avustralya Ulusal Galerisi, Modern Sanat Müzesi ve New York dâhil olmak üzere dünya çapındaki koleksiyonlarda yer almaktadır (URL 8). Power, Fütürizm sanat akımının etkilerinin görüldüğü "Sekiz" adlı linol baskı çalışmasında sporcu erkek figürleri ve küreklerin ritmik bir şekilde dizilişi ile hız ve dinamizmi yansıtmaktadır. Osborne Samuel galerisinin sergi kataloğunda aktarıldığına göre; dönem sanatçılarının kullandığı renklerin dolaysızlığı ve dinamizmi uluslararası koleksiyonerler ve müzeler tarafından aranır hale gelmiş özellikle New York'taki Modern Sanat Müzesi Power'ın "Sekiz" (Resim 6) adlı baskiresim çalışmasını koleksiyonuna dâhil etmiştir. Ayrıca Power'ın baskiresim yapıtları Grosvenor Okulu'ndaki meslektaşlarıyla birlikte 2008 ve 2009 yılları arasında ABD turunda; Boston Güzel Sanatlar Müzesi, Metropolitan Müzesi, New York ve Miami'de Wolfsonian ve Florida'da sergilenmiştir.

Resim 6 Cyril Power, "Sekiz", Linol Baskı, 32.3x23.4 cm, 1930, (Osborne Samuel)

2.4. Sybil Andrews (1898-1992)

1898 yılında Bury St Edmunds'ta doğan sanatçı, doğduğu kasabayı sonraki yaşamında çalışmalarına sık sık konu olarak kullanmıştır. Birinci Dünya Savaşı sırasında bir uçak fabrikasında kaynakçı olarak çıraklık yapmıştır. Ancak çocukluğundan beri resim yapmakta olan Andrews, savaş sırasında boş zamanlarında John Hassall'ın Sanat Yazışmaları Kursu'nda çalışmıştır (URL 9). Savaştan sonra Portland House School' da resim öğretmeni olduğu ve doğduğu kasabaya geri dönen Andrews, Londra' ya birlikte taşındığı Cyril Power ile tanışmıştır. Andrews ve Power 1933 yılında aynı stüdyoyu paylaşmış uzun yıllar birlikte çalışmışlardır. Andrews, 1922 yılında Heatherley Güzel Sanatlar Okulu'na kayıt yapmış ve 1925 yılında mezun olmuştur. Sanatçı bu okuldan mezun olduktan sonra, Claude Flight'tan öğrendiği linol baskıları üretmeye başladığı Grosvenor Modern Sanat Okulu'nda sekreter olarak çalışmıştır. Andrews, Grosvenor Modern Sanat Okulu'nda arkadaşları ve kendisi üzerinde güçlü bir etki yaratan Fütürizm sanat akımı ile tanışmış ve kent yaşamının hızını, dinamizmini yansıtan linol baskiresimler üretmiştir. Andrews, 1951 yılında Kanada Ressamlar Derneği'ne seçilmiş, 1985 yılında "Sanatçının Mutfağı" adlı kitabını yayınlamıştır (URL 9). Andrews baskiresim çalışmasında; geçmişi ve onunla birlikte Londra'nın popüler bir simgesi olan Queen's Hall'un (Resim 7) belirleyici iç mekânını ve binayı simgesel, anonim bir makine çağı tasarımı örneğine dönüştürmüştür. Sanatçı duygusal herhangi bir yaklaşımın olmadığı konser salonunda iç içe giren bir makine çarkının dişlerine benzeyen lobileri ve sıralı bir şekilde oturmuş insan figürleri ile Fütürizm'in modern yaşam, hareket, dinamizm kavramlarını yansıtmıştır.

Resim 7 Sybil Andrews, "Queen's Hall", Linol Baskı, 23.6x28 cm, 1929, (Hess, 2013)

Sonuç ve Tartışma

20. yüzyılda yaşanan gelişmeler her alanda olduğu gibi sanat ortamında da etkili olmuştur. Dolayısıyla her yönden yaşanan gelişmeler ve ilerlemeler, sanatçıları da farklı arayışlar içerisine itmiştir. İtalyan sanatçı Filippo Tommaso Marinetti, geçmişin kültür ve sanatını reddeden, geleneksel olan ne varsa ortadan kaldırılmasını yok sayılmasını gelecek ve modern hayatın önem kazandığı bir anlayışı savunması Fütürizm sanat akımını ortaya çıkarmıştır. Kübizm'in parçalı ve geometrik formlarından esinlenen Fütürizm sanat akımında konular teknoloji, otomobil, tren ve diğer makineler, hız ve dinamizm, modern hayatı yansıtan kent yaşamı olmuştur. Fütürizm akımından etkilenerek eserlerini üreten sanatçılar artık geleneksellikten ve akademik kurallardan uzaklaşmak kendi üsluplarını oluşturmak istemişlerdir. Bu durum, sanatçıların ve sanatın daha aktif olmasını, teknolojinin ve makineleşmenin getirdiği yenilikler sanat üzerinde etkili ve önemli bir rolü olmuştur. Birçok sanatçı, duygu ve düşüncelerini eserleri aracılığıyla daha rahat bir şekilde ortaya koymaya başlamıştır. Sanatın her alanında etkili olan Fütürizm sanat akımı, dönemin baskiresim sanatçıları ve sanatını da etkilemiştir.

Fütürizm sanat akımının yanı sıra Kübizm ve İngiliz hareketi olan Vortisizm'den etkilenerek baskiresimler üreten Grosvenor Modern Sanat Okulu, Iain Macnab tarafından kurulmuş, Claude Flight, Cyril Power, Sybil Andrews gibi döneminin önemli sanatçıları da okulun gelişiminde oldukça büyük katkılar sağlamışlardır. Okul, baskiresim tekniklerinden özellikle linol baskıyı canlandırmak için önemli çalışmalar yapmıştır. Iain Macnab baskiresimlerinde kent görüntülerini Vortisist tarzda, Claude Flight, Cyril Power ve Sybil Andrews ise spor etkinliklerinin yanı sıra kent yaşamını dinamizm yüklü renk ve biçim tercihleri ile Fütürist anlayışla betimledikleri tespit edilmiştir. Grosvenor Sanat Okulu'nun getirmiş olduğu esnek eğitim alt yapısı baskiresimin yaygınlık kazanmasına neden olmuştur. Özellikle okul sanatçıları linol baskı tekniği ile ürettikleri çalışmalarının da halka rahatlıkla ulaşmasını sağlayarak sosyal boyut kazandırmışlardır. Yirminci yüzyıl baskiresim sanatının tanınmasında ve gelişim sürecinde oldukça güçlü bir alt yapıya sahip olan Grosvenor Sanat Okulu sanatçıları baskiresimlerindeki modern yaklaşımları ile uluslararası birçok koleksiyoner çevresini harekete geçirmiştir. Bugün birçok uluslararası müzede baskiresimleri yer alan Iain Macnab, Claude Flight, Cyril Power, Sybil Andrews yaşadıkları dönemi adeta tarihi bir belge olarak yansıtmışlardır.

Kaynakça

- Akalın, T. (2019). Fütürizm Akımının Tarihsel Süreci Bağlamında Fotoğraf Sanatına Kısa Bir Bakış, IBAD Sosyal Bilimler Dergisi, (Özel Sayı): 578-588.
- Batur, E. (2007). Modernizmin Serüveni, İstanbul: Alkim Yayınevi.
- Dickerson, M. (2021). A'dan Z'ye Sanat Tarihi (Tarih Öncesinden Post modern Zamanlara Görsel Sanatlar), (çev. Orhan Düz) Ankara: Say Yayınları.
- Eden, E. O. (2016). Modern Sanatın Kısa Tarihi, İstanbul: Hayalperest Yayınevi.
- Farrell, J. (2021). Modern Times: British Prints, 1913–1939, New York: Metropolitan Museum of Art.
- Haydaroğlu, M. (Ed.) (2015). Tarih Boyunca Sanat / Dünya Sanat Tarihinde Üsluplar Ve Akımlar içinde (168-169). İstanbul: Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A. Ş.
- Hess, H. (2013). British Linocuts of the Grosvenor School, New York: Craig F. Starr Gallery.
- Lynton, N. (2004). Modern Sanatın Öyküsü, (çev. Cevat Çapan ve Sadi Öziş), İstanbul: Remzi Kitabevi.
- O'Mahony, M. (2012). The Visual in Sport, London and New York: Routledge Taylor and Francis Group.
- Osborne, S. (2013). Modern And Contemporary Art, London: Osborne Samuel LTD.
- Suzuki, S. (2011). What is a Print, New York: Museum of Modern Art.
- Wye, D. (2004). Artists&Prints, New York: The Museum of Modern Art. Yapı Kredi Yayınları.

İnternet Kaynakları

- URL 1: <https://www.independent.co.uk/arts-entertainment/art/great-works/great-works-dynamism-of-a-dog-on-a-leash-1912-giacomo-balla-1781174.html/> (Erişim tarihi: 2.11.2021).
- URL 2: <https://laestirgaburlona.com/2016/05/04/umberto-boccioni/1-59/#main/> (Erişim tarihi: 25.10.2021).
- URL 3: <https://artrepublic.com/blogs/news/456-lino-cutting-and-the-grosvenor-school-of-modern-art-html> (Erişim tarihi: 01.10.2021).
- URL 4: <https://web.archive.org/web/20140222043004/http://collection.britishcouncil.org/collection/artist/5/18330/> (Erişim tarihi: 26.12.2021).
- URL 5: <https://artuk.org/discover/artworks/back-gardens-lisbon-garrett-20-233767/> (Erişim tarihi: 29.10.2021).
- URL 6: <https://www.britishmuseum.org/collection/term/BIOG36676> (Erişim tarihi: 15.10.2021).
- URL 7: <https://www.redfern-gallery.com/artists/94-claude-flight> (Erişim tarihi: 12.11.2021).
- URL 8: <https://www.redfern-gallery.com/artists/49-cyril-edward-power/> (Erişim tarihi: 01.12.2021).
- URL 9: <https://www.redfern-gallery.com/artists/27-sybil-andrews/> (Erişim tarihi: 10.01.2022).

Extended Abstract

Futurism, which is an artistic act born out of the excitements of modern life, has always stood out as a movement that advocates continuity, variability and mobility in art, which forms the basis of Futurism, which has opposed the traditional. Group members from various professions, led by the Italian artist Filippo Tomasso Marinetti, shaped the Futurism movement. They aimed to save the past from the traditionalist insistence of the art world, which despised the past, and the crushing weight of the Renaissance, the past of Italian art. In fact, the art of the Futurists was diverse and experimental. These artists did not have an agreed method to reflect their thoughts and excitement on their works (Lynton, 2004: 74). The foundations of futurism go back to the French Revolution of 1789 and the Industrial Revolution that would later occur in England. As a result of these two revolutions, the effects of these two revolutions were seen in many areas in the world. The developments in the fields of industrialization, science and technology that occurred after the industrial revolution are remarkable.

As a result of rapidly developing and advancing technology, discoveries and innovations have begun to emerge. The artists of the period thought that the automobile, train and other technological devices were the focal point of speed and dynamism for the expression of modern life represented in the paintings. The basic principle of futurism was to renew the human sensitivity under the influence of great scientific discoveries (Batur, 2007: 75). During the 20th century, various movements had many effects on each other in the formation of various styles and the development of artists. In this sense, Futurism, which is the representative of the speed and revolution that occurred simultaneously with Cubism, was also affected by this movement. Therefore, Cubism influenced Futurist artists and offered a way of expressing themselves and their artistic background. Depending on this process, Vorticism, a modernist art movement based in London, emerged under the influence of Cubism and Futurism.

With the outbreak of World War I, II. between the onset of World War II, modern artistic movements, especially Italian Futurism, had a huge impact on British printers. In particular, Futurists were fascinated by the speed of modern life, the dynamism of machines and the sheer enthusiasm of speed and movement, and reflected it in every phase of life. In particular, the Grosvenor School of Modern Art, founded by Iain Macnab in 1925, had a great influence on the works of Futurism as well as British Vorticism and Cubism, school artists Claude Flight, Iain Macnab, Cyril Power and Sybil Andrews. All these artists produced many printmaking works that embrace the speed of modern life, the industry, and depict the century they lived in. So much so that they used techniques of lithography, engraving, wood engraving, engraving and linocut, from geometric abstractions to strong impressions of the first fully mechanized warfare, from sporting events to Jazz Age images.

British artist Claude Flight, one of the leading founders of the Grosvenor School of Modern Art, encouraged his students to create a variety of colorful pattern fiction in simple forms that combined the Cubists' concept of flattened planes with the Futurists' concept of speed and dynamism. Among the artists working under the supervision of Flight, who believed that Flight was an ideal means of expression, especially colored linoleum printing, there were important names of the period such as Cyril Power and Sybil Andrews. Both artists explored the themes of speed, urbanism and the rhythm of the human figure in their works, while also questioning the hectic pace that defines modern daily life. In addition, these artists played a key role in transforming the advertising designs of subway stations and trains in their printmaking. Cyril Power studied architecture until World War I, then enrolled at the Grosvenor School of Modern Art, later becoming one of the school's leading instructors. Power has achieved a very rich surface with the use of color in printmaking, and has increased the sense of movement with repetitive shapes and forms. Sybil Andrews also used dynamic and geometric forms to reflect the power of speed and movement. In his prints, the geometric forms together with the fragmented abstractions strongly depicted the increasing speed of modern life and the accompanying sense of anonymity.

As a result, the basic lines of Grosvenor Modern Art School artists conveyed the kinetic energy of the machine age in their print paintings with enthusiasm and excitement. Printmaking works, in which school educators and students reflect the dynamism of modern life, sports activities, auto racing and urban transportation narratives with strong discourse, are still up-to-date and are located in many important museums and galleries.

Çatışma Beyanı

Makalenin herhangi bir aşamasında maddi veya manevi çıkar sağlanmamıştır.

Yayın Etiği Beyanı

Bu makalenin planlanmasından, uygulanmasına, verilerin toplanmasından verilerin analizine kadar olan tüm süreçte “Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi” kapsamında uyulması belirtilen tüm kurallara uyulmuştur. Yönergenin ikinci bölümü olan “Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiğine Aykırı Eylemler” başlığı altında belirtilen eylemlerden hiçbiri gerçekleştirilmemiştir. Bu araştırmanın yazım sürecinde bilimsel, etik ve alıntı kurallarına uyulmuş; toplanan veriler üzerinde herhangi bir tahrifat yapılmamıştır. Bu çalışma herhangi başka bir akademik yayın ortamına değerlendirme için gönderilmemiştir.

ULUSLARARASI İNSAN VE SANAT ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

Uluslararası İnsan ve Sanat Araştırmaları Dergisi (IJHAR), Pardüs Yayıncılığının desteği ile Haziran 2016 yılında yayın hayatına başlamış, 2019 yılında Uludağ Koleji- Uludağ Gelişim Akademisi yayıncı desteği ve kurucu heyet ortaklığı ile kurumsal değişim sağlayarak, ilke, hedef ve amaçlarını güncellemiş akademik bir dergidir. İjhar'ın temel ilke ve amacı Dünya ve Türkiye'deki halkbilimi, sanat ve kültürel miras çalışmalarını izlemek, disiplinler arası yapılan araştırmaları yayımlamak ve bu alandaki çalışmaları uluslararası düzeye taşımaktır. İjhar, yayın hayatına başladığı günden başta ULAKBİM Dergipark olmak üzere, BASE İndeks, ISI İndeks, CiteFactor İndeks, EOI sistem, SIS İndeks, Root İndeks, Google Academic, DoçPlayer, Road Open Acces, International Standart Serial Namber, Academic Resource, DRJI Indexed Journal, İdealOnline ve Islamic Market gibi birçok ulusal ve uluslararası indexler ile Bielefeld University Library, Bursa Uludağ Üniversitesi Kütüphanesi ve Caltech Librart gibi saygın kütüphanelerde de taranmaya başlanmıştır.

Uluslararası İnsan ve Sanat Araştırmaları dergisi (IJHAR), öncelikle Mustafa Kemal Atatürk'ün ilke ve inkılapları doğrultusunda, kültürü araştırma ve yaşatma ilkelerini benimsemiştir. Yayınlarında UNESCO'nun 2003 yılında aldığı kararlar doğrultusunda "Somut Olmayan Kültürel Miras" listesine bağlı kalmayı amaçlanmıştır. Dergimize hem basılı hem de elektronik www.ijhar.net, www.ijhar.org adreslerinden ulaşılabilir.

ULUDAĞ
GELİŞİM
AKADEMİSİ
INTERNATIONAL SCOLLAR ACADEMY

www.ijhar.net / www.ijhar.org

ijharjournal@gmail.com / P:+90 (224) 4130006